

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GEÇİCİLİK VE SÜREKSİZLİK PENCERESİNDEN KENT, KENTLEŞME VE
MÜLTECİLER: İSTANBUL'DA KENT-KAMP-KENT**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülşah EKER

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

HAZİRAN 2018

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GEÇİCİLİK VE SÜREKSİZLİK PENCERESİNDEN KENT, KENTLEŞME VE
MÜLTECİLER: İSTANBUL'DA KENT-KAMP-KENT**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Gülşah EKER
(519131024)**

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zeynep GÜNAY

HAZİRAN 2018

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 519131024 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Gülşah EKER, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “GEÇİCİLİK VE SÜREKSİZLİK PENCERESİNDEN KENT, KENTLEŞME VE MÜLTECİLER: İSTANBUL'DA KENT-KAMP-KENT” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Zeynep GÜNEY**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Asuman TÜRKÜN**
Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Cemile TİFTİK
İstanbul Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **04 Mayıs 2018**
Savunma Tarihi : **09 Haziran 2018**

Hikâyelere ve geçici olduğu bilinen şeylere,

ÖNSÖZ

Bu tez süreksizdir; izleri insanlara ve hikâyelerine aittir. Bu süreçteki benim hikâyeme, benimle çalıştığı, yapacaklarım konusunda cesaretlendirdiği ve hikâyeme değer verip eşlik ettiği için danışmanım Doç. Dr. Zeynep Günay’a teşekkür ederim. Tez savunma sınavı komitemde yer alan Prof. Dr. Asuman Türkün’e, Doç. Dr. Cemile Tiftik’e; davetimi geri çevirmeyen ve zaman ayırıp sınavımda bulunan Prof. Dr. Murat Cemal Yalçıntan ve Doç. Dr. Aslı Çalkıvık’e değerli katkıları için çok teşekkür ederim.

İTÜ’de tamaladığım Şehir ve Bölge Planlama lisans ve Kentsel Tasarım yüksek lisans öğrenimim boyunca bana yeni ufuklar gösteren tüm hocalarıma emekleri için teşekkür ederim. Araştırmanın en önemli aşamasında bana kapılarını açan Mülteciyim Hemşerim Dayanışma Ağı’na, araştırmamın devamlılığı için yardımlarını esigemeyen Yarımburgaz Mahalle Derneği’ne ve Ferhat Bayat’a, Yarımburgaz’da geçirdiğim süre boyunca benimle ev ziyaretlerine katılan ve çevirmenlik yapan Salih Hac Ahmed’e, bana evlerini açan tüm Suriyeli ailelere ve bu süreçte bana farklı perspektifler sunan, tartışan ve hikâyelerini paylaşan arkadaşım Mohammed Shebli’ye teşekkür ederim.

Başarmak istediklerim için bana her zaman destek olan sevgili anneme, babama ve biricik kardeşime, benimle hayatım boyunca paylaştıkları anlayışları, sevgileri ve özverileri için teşekkür ederim.

Haziran 2018

Gülşah Eker

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xv
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı ve Hedefleri	5
1.2 Araştırma Soruları	5
1.3 Araştırmanın Kapsamı, Yöntemi ve Strüktürü.....	6
1.3.1 Etnografik yaklaşım	8
1.3.2 Araştırmanın tasarımı.....	10
2. GEÇİCİ KENT, SÜREKSİZLİK VE SÜREKSİZ ŞEHİRCİLİK	17
2.1 Geçicilik, Süreksizlik ve Mekân	18
2.1.1 Mekân ve zaman	23
2.1.2 Mekân ve hareketlilik.....	24
2.1.3 Mekân ve eylem	26
2.1.4 Mekân ve belirsizlik.....	27
2.2 Geçici Mekândan Süreksiz Şehirciliğe: Kent-Kamplar	29
2.2.1 Kent-kamp ve kutlamalar	31
2.2.2 Kent-kamp ve ritüeller	35
2.2.3 Kent-kamp ve pazarlar	37
2.2.4 Kent-kamp ve madencilik-ekstraksiyon.....	39
2.2.5 Kent-kamp ve askeriye.....	41
2.2.6 Kent-kamp ve doğal afetler	43
2.2.7 Süreksizlik ve İltica.....	44
2.3 Bölüm Sonucu	44
3. SÜREKSİZ ŞEHİRCİLİK VE MÜLTECİLER: KENT-KAMP-KENT'İ	
 İSTANBUL ÜZERİNDEN OKUMAK.....	47
3.1 Mülteciler, Mülteci Politikaları ve İstanbul'da Geçicilik.....	54
3.2 Vefa ve Yarımburgaz'da Mülteciler.....	59
3.2.1 Vefa / Yarımburgaz'da zaman	63
3.2.2 Vefa / Yarımburgaz'da hareketlilik	65
3.2.3 Vefa / Yarımburgaz'da eylem	67
3.2.4 Vefa / Yarımburgaz'da belirsizlik.....	70
3.3 Bölüm Sonucu: Kent-Kamp-Kent Üzerine Bir Tartışma	73
4. SONUÇ.....	79
KAYNAKLAR	83
ÖZGEÇMİŞ	89

KISALTMALAR

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
GIGM	: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
MBB	: Marmara Belediyeler Birliği
MHDA	: Mülteciyim Hemşerim Dayanışma Ağı
SGDD	: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.1 : Araştırma problemine yönelik kavramsal ilişkiler.	3
Şekil 1.2 : Araştırmanın yöntemi ve strüktürü.....	11
Şekil 1.3 : Saha araştırmasının yöntemi ve strüktürü.	15
Şekil 2.1 : Literatür taraması ve araştırmanın kavramsal çerçevesine ilişkin strüktür.	17
Şekil 2.2 : Süreksiz (<i>Ephemeral</i>) sözcüğünün akademik yayınlarda yıllara göre kullanım frekansı.	19
Şekil 2.3 : Geçicilik, süreksizlik ve mekân ilişkisine yönelik kuramsal ve kavramsal çerçeve.....	22
Şekil 2.4 : Süreksiz şehircilik ve kent-kamp-kent'e ilişkin kavramsal çerçeve.	30
Şekil 2.5 : Durga Puja, Kolkata Hindistan.....	32
Şekil 2.6 : Exit, Sırbistan	34
Şekil 2.7 : Virgin of Carmen, Şili	34
Şekil 2.8 : Kumbh Mela, Hindistan.	36
Şekil 2.9 : Room Hoom Market, Tayland.....	38
Şekil 2.10: Meksika, Tepito Market: Kent dokusuna eklenen yeni geçici katmanlar	39
Şekil 2.11: Kiruna madeni, İsveç.....	41
Şekil 2.12: Paktika, Pakistan askeri üs.	42
Şekil 2.13: Kathmandu, Nepal'deki doğal afet sonrası süreksiz yerleşim alanı.....	43
Şekil 3.1 : Kent-kamp-kent tartışmasının kavramsal strüktürü.	48
Şekil 3.2 : Getto, Ghana.....	49
Şekil 3.3 : Zawiyah, Libya, Gözaltı Merkezi.....	50
Şekil 3.4 : Frankreich Flüchtlings-Camp, Dunkirk	50
Şekil 3.5 : Dadaab Mülteci Kampı, Kenya	51
Şekil 3.6 : Zaatari Mülteci Kampı, Ürdün	51
Şekil 3.7 : Kendi ülkesinde yerinden edilenler için kamp: Goma, Rwanda.	53
Şekil 3.8 : 2011 sonrası Türkiye'deki mülteci polirikalarına ilişkin önemli gelişmeler.	56
Şekil 3.9 : İstanbul'da faaliyet gösteren yerel ve uluslararası aktörler.....	58
Şekil 3.10: Yarımburgaz'dan Halkalı-Ataşehir anayoluna bakış.	60
Şekil 3.11: Vefa'da ahşap plakalar ve metal levhalar ile oluşturulmuş bir ev.	61
Şekil 3.12: Vefa'da kentsel dönüşümden arda kalanlar.....	62
Şekil 3.13: Vefa'da sokaktan bir görüntü.	62
Şekil 3.14: Vefa'da hafif materyal ile onarılmış binalar.	63
Şekil 3.15: Vefa'daki binanaların kullanımına ilişkin örnek	63
Şekil 3.16: Bayram arifesi, Yarımburgaz Mahalle Derneği'nden bir görüntü.	64
Şekil 3.17: Yarımburgaz'da mahalle sakinlerinin yaptığı oturma alanı.	69

GEÇİCİLİK VE SÜREKSİZLİK PENCERESİNDEN KENT, KENTLEŞME VE MÜLTECİLER: İSTANBUL'DA KENT-KAMP-KENT

ÖZET

Bu araştırma, süreksiz şehirciliğin, kentsel alanın esnekliği ve dönüştürülebilirliği bağlamında hızla değişen koşullar için geçici bir organizasyon aracı olarak nasıl işlev gördüğünü sorgular. Suriyeli mültecilerin İstanbul'da, süreksiz şehircilik bağlamında devlet yardımlarının ötesinde kendi kendilerini organize etme yolları üzerine bir anlatım sunmaktadır. Etnografik anlatım, kentsel alan ve sakinler arasındaki kısa ömürlü ilişkileri, alanın subjektif niteliklerini, günlük yaşam uygulamalarını, kişisel deneyimlerini ve hikâyelerini belirleme ve keşfetme konusunda değiştirilebilir perspektifler için ortak bir zemin oluşturmak adına bir yöntem olarak kullanılmıştır. Bu sayede, süreksiz yaşam biçimlerine dayalı kolektif anılar üzerine bir öykü sunması ve araştırmanın sonuçlarının, kalıcı sosyo-mekânsal çözümler için bir ortam yaratmada rehberlik etmesi umulmaktadır.

Kentlerimiz, eşi görülmemiş güçlü siyasi, ekonomik, dinsel ve etnik çatışmalardan ötürü büyük bir hareketliliğe sahipken, süreksiz şehircilik, kentsel planlama ve tasarım alanlarında önem kazanmıştır. Geçici şehircilik konusundaki geleneksel ortodoks görüş ile ilgili olarak, dini yerleşim yerlerinden mülteci topluluklarına ve kamplara kadar çeşitli alanlarda kamplar, karmaşıklığı ve organizasyonu özerk olarak geliştiren geçici şehirler olarak faaliyet göstermektedir. Süreksiz şehirciliğin bu tür doğrudan biçimleri, zamansallığı paylaşıırken mekân ve sosyal etkileşimlerin yeniden yapılandırılmasına izin verir. Öte yandan şehirler, giderek artan bir geçicilik kazanırken, eski göçmenler ve yeni mülteciler arasındaki diyalektiğin bir parçası olarak, kentler, birer kamp gibi işlev kazanmaktadırlar.

Radikal kentsel dönüşüm projelerine dayanan deplasmanlardan Suriyeliler'in muazzam göç dalgalarına kadar bugün İstanbul, şehir içi kentsel alanın dönüştürülebilirliği bağlamında kalıcı süreksizlik dinamiklerini keşfetmek için önemli bir örnek oluşturmaktadır. Türkiye, resmi mülteci statüsü başvurularını engelleyen 1951 Cenevre Sözleşmesi - Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüyle İlgili Sözleşmesi'ne coğrafi bir sınırlama getirmektedir, bu nedenle Türkiye'deki Suriyeli mülteciler 'misafir' olarak adlandırılmaktadır. 2011'de Suriyeliler için ev sahipliği ve acil yardımı ile başlayan durum, Suriyeliler'in geçici olarak korunması ve ülkenin farklı yerlerine dağılması şeklinde gelişmiştir. Mülteci krizini ve dünya çapında artış gösteren insan akışını ve göç olgusunu istatistiklere indirgemek krizin boyutlarını sadece matematiksel olarak algılamamıza yardımcı olmaktadır. İstatistikler, anlamları, günlük dinamikleri ve ötesindeki hikâyeleri anlamakta yetersiz kalmaktadır. 'Konuklar' ya da 'ev sahipleri' açısından ciddi sorunlar, anlatıları anlamının bir gereğini doğurmaktadır.

Araştırma iki aşamadan oluşmaktadır:

Araştırmanın ‘Geçici Kent, Süreksizlik ve Süreksiz Şehircilik’ başlıklı ikinci bölümünde sunulan birinci aşaması geçicilik ve süreksiz şehirciliğe ilişkin kavramsal ve kuramsal çerçeve sunmaktadır. İlk olarak, ‘Geçici kent, Süreksizlik ve Süreksiz Şehircilik’ başlığı altında, geçicilik kavramına ilişkin uluslararası akademik çalışmalar ve kavramsal çerçeve yer almaktadır. Bu bölümde, süreksizlik (i) zaman; (ii) hareketlilik; (iii) eylem ve (iv) belirsizlik kavramları ile irdelenmektedir. İkinci olarak, ‘Geçici Mekândan Süreksiz Şehirciliğe: Kent-Kamplar’ başlığı altında, süreksiz şehircilik ekseninde kavramsal çerçeve ve uygulama alanlarına ilişkin örnekler sunulmaktadır. Bu bölümde süreksiz şehirciliğin (i) kutlamalar; (ii) festivaller; (iii) alışveriş-pazarlar; (iv) madenler; (v) askeriye; (vi) doğal afetler ve (vii) iltica olmak üzere farklı formları sunulmaktadır. Araştırmanın üçüncü bölümünde sunulan ikinci aşaması ‘Süreksiz Şehircilik ve Mülteciler: Kent-Kamp-Kent’i İstanbul Üzerinden Okumak’; (i) Mülteciler, Mülteci Politikaları ve İstanbul’da Geçicilik; (ii) Vefa ve Yarımburgaz’da Mülteciler; (iii) Bölüm Sonucu: Kent-Kamp-Kent Üzerine Bir Tartışma alt başlıklarında Vefa ve Yarımburgaz’daki bulgular sunulmakta ve irdelenmektedir.

İkinci aşamada, ilk olarak süreksiz kentleşmenin kamp yerleşimleri hakkında kavramsal çerçeve ve uygulama alanlarına ilişkin örnekler sunulmuştur. Dünya genelinde ve Türkiye özelinde, göç ve mültecilik genel kapsamıyla, mülteci politikaları, istatistikler ve süreçte yer alan aktörlere ilişkin verilerle birlikte yer almaktadır. 2011’de başlayan Suriye iç savaşından kaçan ve İstanbul’da yaşayan mülteciler hakkında kronolojik bir çerçeve çizilmektedir.

İkinci olarak, Yarımburgaz ve Vefa semtlerinde yapılan görüşmelerle elde edilen anlatıları, günlük pratiklere ilişkin hikâyeleri, görsel materyelleri ve gözlemleri kapsayan bulguları içermektedir. Araştırma bu yönüyle, Suriyeli mültecilerin İstanbul’da devletten öte, kendilerini organize etme yolları üzerine etnografik bir anlatı sağlamaktadır. Kentsel alan ve sakinler arasındaki kısa ömürlü ilişkileri, alanın subjektif niteliklerini ve günlük yaşamın uygulamalarını tanımlamak ve keşfetmek için değiştirilebilir perspektifler için ortak bir zemin, kişisel deneyimler ve hikâyeler sunmaktadır. Araştırmanın devamında, Yarımburgaz ve Vefa çalışma alanlarında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, araştırmanın kavramsal çerçevesi içerisinde çerçevesinde değerlendirilmekte ve kent-kamp-kent olgusu tartışılmaktadır. Araştırma süreksiz şehirciliğin ani mekânsal ve sosyal değişiklikleri organize eden hızlı bir araç olarak nasıl işlev kazandığını, etnografik bir anlatımla sunarken, politik muğlaklığın süreksiz olma fikrini güçlendirdiğini ve bunun kent mekânına farklı yollarla yansıdığını savunmaktadır. Bu anlamda, araştırmanın sosyo-mekânsal çözümler için ortak bir anlayış yaratmada rehberlik etmesi umulmaktadır.

Bugün mülteci kampları, süreksiz yerleşimler olarak sınıflandırılmalarına rağmen, yarım asrı aşkın bir süre boyunca varlığını sürdürebilen, kendine ait metabolizması, sosyal çeşitliliği ve farklı mekânsal formları olan, kentsel donatılara sahip, politik söylem üretebilen mekânlardır. Kamplar, materyalin doğasından çok daha öte, sosyal ağların ve kent paradigmasının ortaya çıktığı mekânlardır. Kent-kamp tartışmasına itafen, kamplar sadece, ne içeride ne dışarıda olabilen, biyolojik varlığı sürdürmeye yönelik yerler değildir, sadece *başka bir yerdir*. Öte yandan, kentler de mekânsal ayrışmanın ortaya çıktığı, ne içeride ne dışarıda olabilen topluluklar için *başka yerler* yaratır. Kentteki bu *başka yerlerde* de tıpkı kamplarda olduğu gibi, zaman gündelik, sınırlar görünmez, eylem kısıtlı ve belirsizlik kalıcıdır. Kamplar, bir amaç

doğrultusunda inşa edilen mekânlar olarak tanımlanabilir fakat emeğin, işi ve eylemi boyunduruğu altına aldığı, sadece yaşamayı sürdürebilme çabasının var olduğu mekânlar, bir amaca yönelik olmasa dahi kamp paradigmasını ortaya koymaktadır. Süreksiz şehircilik üzerinden okunduğunda, kent ve kamp, günümüzde keskin çizgilerle birbirinden ayrılamaz, kent-kamp-kent diyalektiği birbirini üreten ve birbirine dönüşen süreçler bütünüdür.

THE CITY, URBANISM AND REFUGEES WITHIN THE CONTEXT OF TEMPORALITY AND EPHEMERALITY: CITY-CAMP-CITY IN ISTANBUL

SUMMARY

This research questions how ephemeral urbanism functions as a temporary organizing tool for rapidly changing conditions in the context of time, mobility, action and uncertainty. It provides a narrative on the ways Syrian refugees self-organize themselves in Istanbul beyond state provisions in the context of ephemeral urbanism. Ethnographic narrative is used as a methodology to present a common ground for interchangeable perspectives in identifying and exploring the ephemeral relations between urban space and inhabitants, the subjective qualities of the space and the practices of everyday life, and the personal experiences and stories. In doing so, it is expected to present a narrative on collective memories based on ephemeral ways of living. It is hoped that the results of the research provides guidance in creating a medium for permanent socio-spatial solutions.

As our cities witness a massive flux of mobility due to unprecedentedly vigorous political, economic, religious and ethnic conflict, ephemeral urbanism becomes a major topic in the field of urban planning and design. Regarding the conventional orthodoxy on ephemeral urbanism, with a range from religious outposts to refugee clusters and camps, camps operate as temporary cities that autonomously develop complexity and organization. Such direct forms of ephemeral urbanism allow the reconfiguration of space and social interactions while sharing the temporality. The cities, on the other hand, are increasingly gaining a new ephemerality and operating as camps themselves in dialectic between cities and camps.

From the displacements based on radical urban transformation projects to the massive immigration flux of the Syrians, Istanbul, today, constitutes an important example to explore the dynamics of permanent ephemerality of urban space. In this case, the city treated as ephemeral. Registered Syrians in Turkey, 90% of whom are living outside camps. Istanbul is the city that received Syrian refugees that have settled mostly at the former migrant neighborhoods.

The situation that started in 2011 with the hosting and emergency assistance for Syrians in Turkey evolved in a way that Syrians were temporarily protected and dispersed to different parts of the country. The concept of ‘temporary permanence’ has been introduced in 2015 reflecting the ambiguity of the government’s approach to the issue and the difficulties it faces in producing comprehensive strategies. The majority of ‘guests’ in the city face severe problems with limited access to basic services and social exclusion. NGOs have established solidarity platforms for the provision of temporary protection, but the number of unregistered Syrians, who don’t know how to connect with these relief organizations cannot be underestimated.

Reducing the problematic of the refugee crisis and uncertain flux of human beings into ‘statistics’ only helps us to perceive the dimension of the crisis mathematically. Statistics do not mention about who these people are, where they come from, why they fled or die. It comes short of understanding the meanings, everyday dynamics, the stories within and beyond. Thus, this research provides an ethnographic narrative on the ways Syrian refugees self-organize themselves in Istanbul beyond state provisions in the context of ephemeral urbanism.

The research focuses on two different presence of ephemerality in İstanbul: The first focuses on ephemerality in the peripheral neighborhood of Yarımburgaz in Küçükçekmece district that had constituted a ‘community’ and been able to partially benefit from temporary protection. The second, on the other hand, focuses on a historic inner-city neighborhood of Vefa in Fatih district, which has significant urban dynamics such as history, culture, and spatial qualities.

In order to establish a fiduciary relationship with the families and accelerate the research process, a local relief and solidarity organization was reached out in the neighborhood of Yarımburgaz. Several visits to related migration management state offices and other solidarity networks in Istanbul took place to get more detailed information about the scope of works on expanding the migrant network, the bureaucratic processes and problem solving tools. The lifestyle, habits of spatial use, needs, and relationships dynamics were examined primarily via observation and interviews, and secondarily via previous documentation and visual materials. Same families were visited once in a week and the visits were based on partially unstructured interviews as they lead the conversations, which were recorded as much as the community allowed. Here the main aim was to transfer their point of view directly without any comment of researchers. The success of the interviews was also subject to the permissions from projected interviewees that negotiations could be made at regular intervals throughout the process with the same families or groups.

Such a research has presented its own research limitations including access, language and visual materials. Since the study depends on having access to people, the interviews especially in Vefa neighborhood cannot be practiced due to lack of safety in neighborhood, avoidance of study group and language. Vefa has been transformed as an inner city ghetto with poor living conditions and high crime rate of drug selling. The mobilizing of refugee people varies from time to time. Physical structure is completely different than Yarımburgaz. There are many ruined, abandoned, partially collapsed buildings, which are still in use. It is clear that, the integration programs or help of NGOs are not discussible at this area.

Within this scope, a number of specific remarks can be drawn out to enlighten the findings of the research:

- (i) Vefa and Yarımburgaz neighborhoods showcase diverse narratives on the experiences of ephemerality. Living conditions are directly related with how Syrians experience and build their stories on ephemerality.
- (ii) Both neighborhoods, as examples of inner-city slum and peripheral city, are enclosed and invisibly isolated urban systems.

(iii) Spontaneous moments strengthen emotions of joy, unity and solidarity even Syrians living in Istanbul have tragic background and poor living conditions.

(iv) The state's control mechanisms, social borders or political tensions, as well as insufficient integration policies, affect the mobility of Syrians refugees in the city.

(v) Restriction of mobility causes isolated places and social groups as well as in means of social fractionation. The Syrians living in Istanbul often point out that their habits of life and their rituals cannot be performed in the city, and that there is no 'place' here for them. Action cannot manifest its existence in means of producing a political discourse.

(vi) While uncertainty prevents to make long-term plans, in this ambiguous environment, organizing, solidarity, improvisation and short-term plans present the effectiveness of ephemeral urbanism.

As a conclusion, ephemeral urbanism is a rapid organizing tool in emergency spatial changes, it simulates itself and creates unusual atmosphere by spatial and social matters. While the political ambiguousness reinforces the idea of being ephemeral on human, it reflects different ways on urban space. Regarding the two case study areas, Yarimburgaz's settled, steady spatial and social conditions give the impression of temporality for a permanent period, in contrast to Vefa's ephemerality and uncertainty in both spatial and social dimensions. In both cases show that perception of time ephemeral itself based on spontaneous moments. Mobility of refugees living in the city is limited by invisible borders and the action has no place to perform itself. Hence the uncertainty is continuous and temporality is permanent. In this sense it can be said that the life in Yarimburgaz and Vefa have very similar human conditions as camps which are based on surviving in daily life. In other words, the camps operate as cities when they acquire a political discourse with critical, social, economic processes. On the other hand, the camp paradigm emerges in cities when the cities create limited, closed systems where the 'others' are governed, and only the 'labor' exists.

1. GİRİŞ

Tarih geçici olduğu anlaşılan pek çok görkemli uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Yine de insan, çağdaş çalışmaların, rasyonel planlar ile bugünün kentlerini daha istikrarlı bir dünya düzeninde kalıcı bir miras yaratacağına inanmaya meyillidir. Fakat insanın sebep olduğu felaketler ve doğal afetler hala kentleri ve farklı ölçekteki yerleşimleri değiştirmeye, dönüştürmeye, yok etmeye devam etmektedir. Çin’de Mayıs 2008’de yaşanan depremde, Beichuan İn Sichvan’nın neredeyse tamamı boşaltılmıştır, Chernobyl nükleer faciasının ardından Ukrayna’da Pripyat terk edilmiştir. Günümüzde varlığını sürdüren tarihi kentler, özgün tarihi fiziksel özelliklerini korurken ve güçlü akslarının hala şehre biçim verdiğini görmek mümkünse dekent zaman içerisinde yeni katmanlar ve işlevler kazanmaya devam etmektedir. Zaman aralıkları farklı olsa da dünyadaki her var oluşun bir sonu olduğu düşüncesi, bizleri ‘kalıcılık’ konusunda daha hassas olmaya itmaktadır. Kalıcı ve zengin bir tarihi miras bırakma düşüncesi, aslında tüm insanlığın ihtiyaç duyduğu güven duygusunu pekiştirirken, geleceğe dair olası riskli durumları kısıtlayan bir rahatlık sunmaktadır. Bu noktada, kısa-vadecilik konusunda yapılan eleştiri, çözümler kısa vadeli olarak sınıflandırıldığında, kalıcı bir vizyona göre ikincil öneme sahip olmasıdır. Kısa vadeli çözümler, sıklıkla ömrünü dolduracak ve yerine yeni çözümlerin üretilmesini gerektirecektir. Oysa insanlık, kalıcılık, bağlılık, süreksizlik ister ve kontrol dışı değişimlere risk ve problem olarak bakmaya eğilimlidir. Bishop ve Williams (2012)’in dediği gibi, “Kendimizi yaşadığımız dünyanın kalıcılığına inandırarak kandırıyoruz” (s.11). Kalıcılığın bir yanılsama olduğu görüşüne istinaden, süreksizlik, farklı olarak, geçici olduğu önceden bilinen bir zaman dilimini tanımlamaktadır.

Kentlerimiz, eşi görülmemiş güçlü siyasi, ekonomik, dinsel ve etnik çatışmalardan ötürü büyük bir hareketliliğe sahipken, ‘geçici kent’ (*temporary city*) ve zaman, hareketlilik, eylem ve belirsizlik bağlamında ‘süreksiz şehircilik’ (*ephemeral urbanism*) kavramları, kentsel planlama ve tasarım alanlarında önem kazanmaktadır. Geçici ve süreksiz şehircilik yaklaşımları ile ilgili olarak, dini yerleşim yerlerden

mülteci kamplarına kadar çeşitli alanlarda kamplar, karmaşıklığı ve organizasyonu özerk olarak gelişen geçici şehirler olarak faaliyet göstermektedir. Süreksiz şehirciliğin bu tür doğrudan biçimleri, zamansallığı paylaşırken mekân ve sosyal etkileşimlerin yeniden yapılandırılmasına izin verir. Öte yandan kentler, giderek artan bir geçicilik kazanırken, eski göçmenler ve yeni mülteciler arasındaki diyalektiğin bir parçası olarak, kentler, birer kamp işlevi kazanmaktadır.

Süreksizlik üzerine teorik çerçeve ile ilgili olarak (Agamben, 1998; Bishop ve Williams, 2012; Mehrotra vd. 2016), süreksiz şehirciliği mekânsal olarak tetikleyen koşullar ve bu süreksizliğin süresi doğrudan bu koşullarda yaşayan insanlara bağlıdır. Süreksizlik ve geçicilik yerleşimlerinin ömrü, festivaller, dini törenler gibi kesin tarih aralıklarındayken bazıları politik çatışmalar, öngörülemeyen değişiklikler ve tutarsız koşullar nedeniyle daha karmaşık dinamiklerine ve belirsiz son kullanma tarihlerine sahiptir. Bu durumda süreksizlik, muğlaklıkla birlikte hareket eder ve geçicilik kalıcı bir nitelik kazanır. Süreksizliği, zaman, hareketlilik, eylem ve berlisizlik üzerinden okumak, günlük anlamları keşfetmek ve mekâna dair, fiziksel ve sosyal sınırları, politik söylemleri ve gelecek planlarını irdelemek adına anlamlı bir çerçeve sunar. Çünkü zaman, mekândan bağımsız düşünülemez ve mekânı dönüştürebilme gücüne sahiptir. Bunun yanında, günlük yaşamdaki spontan anlar, sosyal dönüşüm ve hareketler için de bir sıçrama tahtasıdır (Lefebvre, [1974] 1991a; Debord, 1994; Massey, 2005). Hareketlilik teknoloji ile birlikte artarken aynı zamanda, mekânsal ve sosyal farklılaşmayı da beraberinde getirir. Fakat, özgürce yer hareket edebilenler ve hareketi kısıtlanmış ya da göçe zorlanmış olanlar arasında çok büyük bir fark vardır (Bon ve Repic, 2016; Salazar ve Smart, 2011; Massey, 1994; Green, 2005). Eylem ve mekân ilişkisi, kimi zaman bağımsız mimari manifestolar iken, bazen politik bir söylem üretmenin koşuludur (Harvey, 1989; Certeau, 1984; Debord, 1981; Crawford, 1999). Diğer yandan, belirsizlik, süreksizlik ile birlikte hareket eder ve toplum içindeki organizasyon, çözüm bulma, girişimcilik ve dayanışma gibi nitelikleri güçlendirir (Baumann, 2012; Sorkin, 1990; Oswalt, 2009).

Süreksizliğe ilişkin bu kavramsal çerçeve içinde, kent ve kamp diyalektiği okunabilir, açık bir anlam kazanır. Bu anlamdaki literatür araştırması (Arendt, 1958; Agamben, 1998; Agier, 2011) kampların biyolojik çoğalma odaklı, çıplak yaşama ev sahipliği yapan ve emeğin, işi ve eylemi boyunduruğu altına aldığı yerlerdir. Bu yerler, başka toplumlar tarafından kabul edilmeyen insanların yönetildiği incinebilir

mekânlardır. Kamplar zaman içinde, sakinlerinin karşılaştığı mutsuzluk, öfke, başa çıkma ya da görmezden gelme gibi sorunlar onları bir eylem üretmeye mecbur kılar ve politik bir söylem yaratır. Bu anlamda, kamplar politik bir söylem ve giderek kuralları koyulan bir sosyal ilişkiler ağı üretmeye başladığında, kent niteliği kazanmaktadır.

Çatışmalar, zorunlu göç ve mülteci krizi insanlık hallerine dair süreksizliği ortaya koyarken kent mekânı da giderek artan bir süreksizlik kazanmaktadır. Süreksizlik ile ilgili olarak, zaman, hareketlilik, eylem ve belirsizliğe ilişkin deneyimler ve yaklaşımlar değişirken, süreksiz şehircilik, ani değişen koşullarda bir organizasyon aracı olarak, mülteci kamplarında işlev kazanmaktadır. Politik, ekonomik, sosyal ve mekânsal süreçlerle mekân zaman ile birlikte dönüşürken, mobilite bir ön koşul olarak göç akını hızlandırmaktadır. Kentler artık, yeni sakinler, yolcular, misafirler için geçici bir süre ev sahibidir ve kimi zaman sadece bir durak noktasıdır. Mülteci krizinin günümüzde yönetim biçimi ise, geçicilik ve sürekliliğin merkezinde yer alan mülteci kamplarıdır.

Mülteci kampları, zaman içinde kendisine gerekli kentsel dinamikleri üreterek ve kimi zaman yakınındaki diğer kentlerle ekonomik bağlar geliştirerek, kırsal yerleşimlere, kasabalara, gettolara dönüşmektedir. Dünyanın pek çok farklı yerindeki mülteci kampları, geçici yerleşimler olarak kurulmuş olsalar da, varoluş süreleri azımsanamaz biçimde uzundur. Günümüzde, iki hatta üç insan nesli boyunca işlevini koruyan kamplar, Foucault (1967)'un dediği gibi her yerin dışında, bir heterotopyada doğan, büyüyen, yaşayan insanlara ev sahipliği yapmaktadır. Mülteci krizi problemini ve belirsiz insan akışı dinamiklerini istatistiklere indirgemek, krizin boyutlarını sadece matematiksel olarak algılamamıza yardımcı olmaktadır. İstatistikler, Suriye'den İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu'nun (2013) belirttiği gibi bu insanların nereden geldiğinden, neden kaçtıklarından ya da öldüklerinden bahsetmemektedir. Anlamları, günlük dinamikleri ve ötesindeki hikâyeleri anlamakta yetersiz kalmaktadır. 'Misafirler' ya da 'ev sahipleri' açısından ciddi sorunlar, anlatıları anlamının bir gereğini doğurmaktadır.

2011 yılında başlayan Suriyeli mülteci krizi de, politik muğlaklık, entegrasyon problemi ve toplumsal ayrışmayı da beraberinde getirmektedir. Bugün İstanbul'daki mültecilerin %90'ı kentlerde yaşamaktadır. Bu durum şunu göstermektedir; süreksiz şehircilik mülteci kamplarında bir organizasyon aracı iken, süreksizliğin kentteki izi kamp olgusundan bağımsız değildir. Kamplar, çevresinden çoğu zaman kopuk, ayrılmış, başka insanların yaşadığı başka yerler olarak ele alındığında, kentteki durum kamplardan farklı değildir. Kentteki yapısal çevresnin, kalıcılığı yüceltirken geçiciliği yok sayıyor oluşu, göçün, insan akışının ve mültecilik halinin işaret ettiği kamplaşmanın önüne geçememektedir. Kentler bugünün kamplarıdır.

Arendt'in (1943, 69-77) belirttiği gibi:

İLK OLARAK, 'mülteci' olarak adlandırılmaktan hoşlanmıyoruz. Biz birbirimize 'yeni gelenler' ya da 'göçmenler' olarak hitap ediyoruz. [...] Mülteci dediğimiz kişi, gerçekleştirdiği bir eylem ya da sahip olduğu politik bir düşünce nedeniyle ilticaya yönelmiştir. Bizim de iltica talebinde bulunmak zorunda kaldığımız doğru; ancak biz bir eylemde bulunmadık ve çoğumuz hiçbir zaman radikal bir düşünce sahibi olmayı hayal etmedi. Bizimle birlikte 'mülteci' teriminin anlamı değişti. Şimdi 'mülteci', sebepsiz yere yeni bir ülkeye gelmek ve Mülteci Komiteleri'nden yardım almak zorunda kalacak kadar şanssız olan bizim gibileri tanımlıyor. [...] Mücadelemizin hikâyesi sonunda bilinir oldu. Evimizi kaybettik, yani günlük yaşamın aşinalığını. İşimizi kaybettik, yani bu dünyada bir işe yaradığımıza dair inancı. Dilimizi kaybettik, yani tepkilerin doğallığını, jestlerin basitliğini, duyguların serbestçe dışavurumunu.

1.1 Araştırmanın Amacı ve Hedefleri

Bu kapsamda araştırmanın amacı, süreksiz şehirciliğin, ani değişen mekânsal koşullar söz konusu olduğunda, kentsel alanın dönüştürülebilirliğinden faydalanırken geçici bir organizasyon aracı olarak nasıl işlev gördüğünü, İstanbul’da, Vefa ve Yarımburgaz’da yaşayan mülteciler üzerinden sorgulamaktır. Bu kapsamda hedefler:

- (i) Kalıcılık anlayışına bir alternatif olarak, geçici ve süreksiz şehirciliğe kavramsal bir çerçeve oluşturmak,
- (ii) Geçici ve süreksiz şehirciliğin ve mekânsallıklarının, mültecilerin organize olma yolları üzerinden Yarımburgaz ve Vefa semtlerinde izini sürmek ve kent içindeki oluşumunu irdelemek,
- (iii) Türkiye’de mültecilere yönelik politikaların muğlaklığını ve mülteci olma halini bir insanlık durumu olarak ele almak ve süreksiz şehirciliğin kentteki varlığını, Yarımburgaz ve Vefa yaşayan Suriyeliler’in anlatıları, gündelik yaşama ilişkin hikâyeleri ve mekânın subjektif nitelikleri ile aktarmak,
- (iv) Mülteci politikaları ve İstanbul’da yaşayan mültecilerin kendi kendine organize olma biçimleri üzerinden, kent ve kamp arasındaki ilişkiyi sorgulamaktır.

1.2 Araştırma Soruları

Yukarıda tanımlanan amaç ve hedefler bağlamında araştırmada, “süreksiz şehirciliğin kamp olgusu, İstanbul’da yaşayan ‘kentsel’ mülteciler için, kent mekânında bir organizasyon aracı olarak nasıl işlev kazanmaktadır” temel sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu temel soruya bağlı olarak alt araştırma soruları ise şunlardır:

- (i) Kentler giderek artan bir geçicilik kazanırken, hareket, eylem ve belirsizlik bağlamında kent mekânı nasıl şekillenmektedir?
- (ii) Kentte yaşayan mülteciler için süreksiz şehircilik bir araç olarak nasıl işlev kazanmaktadır?
- (iii) Yarımburgaz ve Vefa semtlerinde ‘mültecilik’ süreksizlik ve mekân üzerinden nasıl var olmaktadır?
- (iv) Kentte yaşayan mülteciler ve kamp olgusu düşünüldüğünde, geçicilik ve süreksiz şehircilik bağlamında kent-kamp diyalektiği nasıl oluşmaktadır?

1.3 Araştırmanın Kapsamı, Yöntemi ve Strüktürü

Süreksiz şehircilik (*ephemeral urbanism*), geçici bir mekânsal organizasyon aracı olarak, kent mekânının esnekliği ve farklı geçici kullanımlara elverişli olmasından beslenir. Bu sayede, ani değişen koşulların yarattığı mekânsal sorunların geçici çözümlerini üretmektedir. Araştırma, İstanbul'da yaşayan Suriyeliler'in devlet yardımlarının ötesinde, kendi kendilerine nasıl organize olduğuna ve bu organizasyonun mekânsal yansımalarına odaklanmıştır.

Araştırmada süreksizlik (*ephemerality*) kavramı olarak, kısa ömürlü ve bir son kullanma tarihi olan zamanı, süreksiz şehircilik (*ephemeral urbanism*) ise bu zaman dilimindeki mekânı ve mekânsal organizasyonu ifade etmektedir.

Süreksiz şehircilik (*ephemeral urbanism*) uluslararası literatürde geçici kent (*temporary city*) kavramından farklı olarak, giderek genişleyen bir yer bulmaktadır. Fakat, Türkçe akademik çalışmalarda, henüz yeterince irdelenmemiştir ve yeterli kavramsal çerçeveye sahip değildir. Bu nedenle, geçiciliğe yeni bir bakış açısı kazandırmak ve anlam zenginliği katmak adına, kavram olarak süreksizlik kullanılmıştır.

Süreksizlik elbette geçiciliğin bir parçası ve zuhur etme biçimidir. Ancak, araştırmanın odaklandığı, kent-kamp-kent diyalektiğine daha tanımlı bir çerçeve sunmak adına geçicilik yerine süreksiz kavramı kullanılmıştır. Çünkü geçicilik kavramı kentsel planlama ve tasarım disiplininde kavram olarak, kentteki boş otoparkların kamusal alana dönüştürülmesinden, *pop-up* dükkanlara, kent merkezindeki enstalasyonlardan, kentteki rastlantısal aktivitelere kadar oldukça kapsayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Geçicilik ile ilgili olan en önemli husus, geçici uygulamaların ve aktivitelerin çoğu zaman, belirli bir son kullanma tarihinin olmamasıdır. Bir olay ya da durumun geçici olup olmadığı, bu olay ya da durum artık var olmayana dek anlaşılamaz. Bu anlamda, geçicilik, süreksizlikten ve süreksiz şehircilikten ayrılmaktadır.

Süreksiz şehircilik, tıpkı kamplar ya da maden alanları gibi bir son kullanma tarihine sahip, yaşam ömrüne önceden karar verilmiş ve bir amaca yönelik inşa edilen yerleşimler için söz konusudur. Bir süre sonra, süreksiz şehirlerin var olmayacağı bilinmektedir. Bununla birlikte, süreksizliğin son bulması diğer koşullara bağlı olduğunda, süreksiz görünümlerin ne zaman ortadan kalkacağı her zaman kesin

değildir. Örneğin dünya çapında ünlü festivaller için kurulan süreksiz yerleşimlerin yaşam ömrü bilinmektedir, diğer yandan mülteci kampları için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Bu araştırma, geçiciliği insan ve mekân ilişkisi üzerinden irdelerken, kalıcı olduğu düşünülen mekânda insanın süreksizliğine vurgu yapmaktadır.

Geçicilik ya da geçiciliğe dair şeyler son bulana dek kalıcı olarak kabul edilirken; süreksizliğin geçici olduğu bilinir; fakat, kimi zaman süreksizlik, sürekli olabilmektedir ki bu da günümüzde, kalıcılık olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle, hiçbir şey kalıcı değildir; fakat, geçici olduğu bilinen şeyler süreksizdir.

Bu anlamda araştırma iki kola ayrılarak yürütülmüştür. Geçicilik ve geçiciliğin mekân ile ilişkisi, süreksiz şehircilik üzerinden okunmaktadır. Süreksizliğe ilişkin kavramsal çerçeve, zaman, hareketlilik, eylem ve belirsizlik kavramları ile irdelenmektedir ve bu kavramların kentin mekânsal formunu nasıl şekillendirdiğine dair kaynak araştırması ve literatür tartışması sunulmaktadır.

Araştırmanın ikinci kolu, geçicilik ve insan ilişkisini misafirlik kavramı üzerinden irdelemektedir. Bu kapsamda, misafir, Suriye'deki politik çıkmaz ve savaş sonrası Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecileri nitelemektedir. Mülteci bir terim olarak, bu çalışmada, uluslararası hukuk tüzüğünden bağımsız olarak, 'yerinden edilmiş ve evinden uzak' anlamlarında kullanılmaktadır. Kavram olarak misafir, geçici bir süre ziyaretçi olan kişidir. Bu sürenin belirsizliği, misafirlik halini tartışmalı hale getirirken, ev sahibi ve misafirler arasındaki ilişkileri de etkiler. Ev sahipleri bakımından, günlük pratikleri ve konfor alanını paylaşmak, bir arada yaşamaya alışmak bakımından güçlük yaratırken, bu durumun empati, anlayış ve açıklıkla karşılaması ikinci plana atılabilir. Öte yandan misafirler açısından, yeni koşullara entegre olmak, bir arada yaşamak ve toplumsal olarak uyum sağlamak da başka zorluklar yaratmaktadır. Bu çalışmada savaşın sona ermesi hakkındaki belirsizlikler, gelecek için ayrıntılı entegrasyon programlarının eksikliği ve politik belirsizlik, süreksizlik algısını güçlendirmektedir.

Geçmişten beri bir göçmen kenti olan İstanbul bugün, ev sahipleri ve misafirler arasındaki ilişkiyi anlamak, günlük pratikleri ve mekânın subjektif niteliklerini aktarmak için önemli bir örnektir. Araştırmanın bu aşamasında, farklı sosyal, tarihsel ve mekânsal dinamikleri olan kent çeperinde yer alan Yarımburgaz ve tarihi kent merkezinde yer alan Vefa semtlerinde yaşayan Suriyeli mülteciler üzerinden, kentte

süreksizliğin izi sürülmüştür. Süreksizliğe farklı perspektiflerden bakmak ve birbirini tamamlayan bir kapsam ortaya koymak adına, araştırmada etnografik yaklaşım benimsenmiştir. Böylece kent mekânı ve sakinler arasındaki kısa ömürlü ilişkileri, alanın subjektif niteliklerini ve günlük yaşam uygulamalarını ve kişisel deneyimlerini ve hikâyelerini belirleme ve keşfetme konusunda değiştirilebilir perspektifler için ortak bir zemin oluşturmak adına anlatılar metodoloji olarak kullanılmıştır. Gözlem, alan notları ve fotoğraflar ile etnografik anlatımın güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen bulgular, düzenlenip, sınıflandırılmış ve bir katman olarak sosyal süreçler ile birlikte değerlendirilmiştir.

1.3.1 Etnografik yaklaşım

Etnografi, temel olarak bir grubu ya da kültürü tanımlama bilimi ve sanatıdır (Fetterman, 1998, s.1). Bu anlamda, belirli bir grubun çevresi ve gündelik yaşantılarına dair ortak duygularını deneyimlerini, inançlarını, ritüellerini ve günlük alışkanlıklarını, pratiklerini araştırmanın odağına göre seçilmiş bir bakış açısıyla tanımlamayı sağlar.

Etnografi kökenleri sosyal antropolojiye dayanan ve yıllar içinde dönemin ideoloji ve karakterinden beslenerek her gün evrilmektedir. Klasik etnografya, yabancı ve / veya ‘egzotik’, göreceli olarak sınırlı kişiler grubu arasında bir araştırmacının uzun süreli, bütüncül katılımıyla karakterize edilir (Mayan, 2009; Muecke, 1994). Klasik etnografiye tepki olarak 1970 ve 1980’lerde doğan sistematik etnografi, bir grubu tanımlamaktan kültürün yapısal unsurlarına vurgu yapar (Muecke, 1994). Ardından, Geertz (1973)’in etnografik metodoloji akımı, kültürel anlamların ‘yoğun betimleme’ (*thick description*) aracılığıyla sunulan kültürel anlamlar hakkında ‘en iyi tahminler’ üzerine odaklanmıştır. Geleneksel etnografyada amaç, sadece tanımlamaktır, kültürel koşulları ya da değişim yöntemlerini yorumlamayı ya da eleştirmeyi amaçlamaz. Eleştirel etnografya ise tersine, marjinalleştirilmiş ve karşıt sesleri içeren ve özgürleştirici amaçlar için gizli gündemler ve güç merkezlerini açığa çıkarmayı amaçlar. Bu metodolojik uyarlamalar, Denzin ve Lincoln (2000) tarafından tanımlandığı gibi geleneksel, modernist, bulanık, temsil krizi ve postmodernizm dahil, paradigmatik değişimin anlarına karşılık gelmiştir.

Etnografik yaklaşımların değişimi, metodolojik yaratıcılığı, disiplinlerarası perspektifleri, temsilde yansıma ve pozitivistten postmodern düşünceye geçişleri

tanımlamış, daha sonraları deneysel, değerler-temelli ve eleştirel etnografik formlar için bir alanın açılmasını ve metodolojik stratejiler ve yazım formlarına dair uygun uyarlamalara olanak sağlamıştır. Yine de etnografyanın metodolojik uyarlamaları kronolojik olarak düzenli değildir. Günümüz ve geçmiş arasında kesin çizgilerle ayrılmış tercih edilen ya da daha iyisi olduğu kanıtlanmış etnografik yaklaşımlar olduğu varsayımında bulunmaktan kaçınılmalıdır (Atkinson vd. 1999).

Kabaca, etnografik araştırmanın temeli “Burada neler oluyor?” sorusuna dayanmaktadır (Wolcott, 1999, s.69). Etnografya çalışmaları, sosyokültürel, politik, ekonomik, coğrafi bağlamlarda bakış açıları ve deneyimler üzerine anlatım sağlarken, kolektif hafıza, inanışlar ve eylemlerin aktarılmasını sağlamaktadır.

Günümüzde kentler, giderek artan mobil sermaye, hareketlilik, göç, insan, bilgi ve teknoloji akışı içinde evrilirken, kent çalışmaları etnografik yöntemlerin sıklıkla kullanıldığı disiplinlerden biridir. Küresel kentlerin dünya ekonomisine katkısından, küçük köylerde yaşayan farklı sosyal grupların ilişkilerine, çocukların politik temsilinden azınlıkların ve mültecilerin yaşadığı gettolara kadar, bugün etnografya kent planlaması ve kent çalışmaları ile doğrudan ilişkilidir.

Robinson (2005), *Ordinary Cities*'de bahsettiği kentlerin ekonomik büyümesine ilişkin çarpık anlayışı ortaya koyarken, Mathew (2011) *Ghetto at the Center of the World: Chungking Mansions, Hong Kong*) ile Çinli dükkân sahiplerinin ve yöneticilerinin, geçici işçilerin, sığınmacıların, küreselleşme deneyimlerini aktarmaktadır. Çalışma izni, ötekileştirme, ayrımcılık, çeşitlilik, ırkçılık ve sömürüye açık koşulların nasıl kötü niyetle kullanıldığını da ortaya koyar. Ewart (2013), *Space and Society in Central Brazil: A Panará Ethnography* ile Brezilya'nın merkezinde yaşayan yerli grubu Panará'nın mekân ve toplumu nasıl anladığına Panará'nın anlamı ve Panará'nın dışarıdakileri - ötekileri nasıl algıladığını, günlük uygulamaları inceleyerek ve bu tür faaliyetlerin gerçekleştiği mekânın nasıl üretildiğine dair etnografik bir anlatı sunmaktadır. Hughey (2012) *White Bound*'da milliyetçilik, antiırkçılık ve ırkın paylaşılan anlamı üzerine zıt gruplarla yaptığı karşılaştırmalı etnografiyi ortaya koyarken, ırkçılığın ve temsiline inşasının gündelik söylemlerle desteklendiğini de göstermiştir. Srinivas (1976), yaptığı köylere ilişkin etnografik çalışmasında, Hindistan'daki küçük bir köy topluluğunda yaşayan farklı kast gruplarının üyeleri arasındaki günlük sosyal ilişkileri detaylı olarak anlatan *The Remembered Willage*, yapısal-işlevselci sosyal değişim teorilerinin yetersizliğini

ortaya koymuştur. Hall (2012), *City, Street and Citizen: the Measure of the Ordinary*'de çok kültürlülüğü, görünmeyen sınırları görmeye odaklanarak, ulusallıktan ziyade gündelik şehircilik üzerine çalışarak, yeniden düşünülmesi gerektiğini, aslında politikanın tartışıldığı yerin, sokak ve gündelik yaşam pratikleri olduğunu ortaya koymuştur. Bu kitapta Hall, 'kentsel sınırlara', 'fiziksel olarak yakın ama kültürel açıdan uzak olan yerellere' odaklanılması gerektiğini savunmaktadır. Agier (2011), *Managing Undesirables*'da metaforik olarak 'Remnants' (Kalıntılar) (Agier'in mülteciler için metaforik tanımı) ismini verdiği, mültecileri, sığınmacıları ve yerinden edilenleri tanımlarken, kampların kentleştiğini fakat istenmeyenlerin yönetildiği kentler olarak varolduğunun altını çizmiştir.

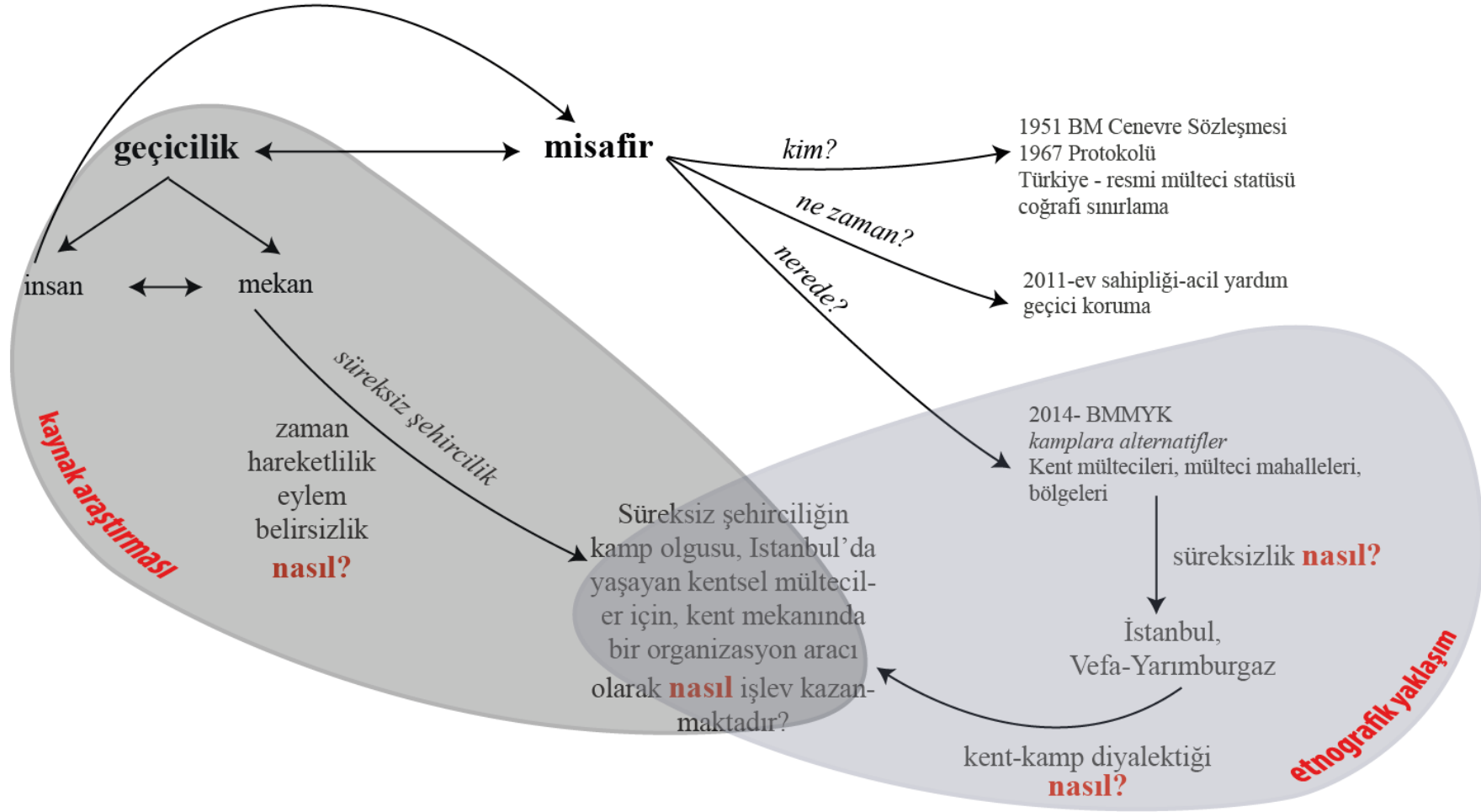
1.3.2 Araştırmanın tasarımı

Bu araştırmada etnografik yaklaşımın, süreksiz yaşam biçimlerine dayalı kolektif deneyimler üzerine bir öykü sunması ve araştırmanın sonuçlarının, kalıcı sosyo-mekânsal çözümler için bir ortam yaratmada rehberlik etmesi umulmaktadır.

Araştırma İştanbul'da 'eski misafirler' ve 'yeni mülteciler' arasındaki süreksiz şehirciliğın anlatılarını farklı düzlemlerde sürdürecektir. Birincisi, Küçükçekmece'deki Yarımburgaz Mahallesi'nin 'halkını' oluşturan ve bir topluluk arz eden, geçici korumadan kısmen faydalanabilen Suriyelerin yaşadığı bu mahalleye odaklanır. İkinisi ise, mahallelisi olmadıkları, Suriyeliler ve farklı gruplar tarafından da kullanılan bir çöküntü bölgesi olan Vefa Semtidir. Bu iki semt, sahip oldukları kültürel, kentsel, tarihi ve mekânsal dinamikler bakımından birbirinden oldukça farklıdır.

Araştırma iki aşamadan oluşmaktadır (şekil 1.2):

Araştırmanın 'Geçici Kent, Süreksizlik ve Süreksiz şehircilik' başlıklı ikinci bölümünde sunulan birinci aşaması geçicilik ve süreksiz şehirciliğe ilişkin kavramsal ve kuramsal ereve sunmaktadır. İlk olarak, 'Geçici kent, Süreksizlik ve Süreksiz şehircilik' başlığı altında, geçicilik kavramına ilişkin uluslararası akademik çalışmalar ve kavramsal ereve yer almaktadır. Bu blmde, süreksizlik (i) zaman; (ii) hareketlilik; (iii) eylem ve (iv) belirsizlik kavramları ile irdelenmektedir. İkinisi olarak, 'Geçici Mekândan Süreksiz şehirciliğe: Kent-Kamplar' başlığı altında, süreksiz şehircilik ekseninde kavramsal ereve ve uygulama alanlarına ilişkin örnekler sunulmaktadır.

Şekil 1.2: Araştırmanın yöntemi ve strüktürü.

Bu örnekler, süreksiz şehirciliğin (i) kutlamalar; (ii) festivaller; (iii) alışveriş-pazarlar; (iv) madenler; (v) askeriye; (vi) doğal afetler ve (vii) iltica olmak üzere farklı formları üzerinden irdelenmektedir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde sunulan ikinci aşaması, ‘Süreksiz Şehircilik ve Mülteciler: Kent-Kamp-Kent’i İstanbul Üzerinden Okumak’; (i) Mülteciler, Mülteci Politikaları ve İstanbul’da Geçicilik; (ii) Vefa ve Yarımburgaz’da Mülteciler; (iii) Bölüm değerlendirme: Kent-Kamp-Kent Üzerine, alt başlıklarında Vefa ve Yarımburgaz’daki bulgular sunulmakta ve irdelenmektedir (Şekil 1.3).

İkinci aşamada, ilk olarak süreksiz kentleşmenin kamp yerleşimleri hakkında kavramsal çerçeve ve uygulama alanlarına ilişkin örnekler sunulmaktadır. Dünya genelinde ve Türkiye özelinde, göç ve mültecilik genel kapsamıyla, mülteci politikaları, istatistikler ve süreçte yer alan aktörlere ilişkin verilerle birlikte yer almaktadır. 2011’de başlayan Suriye iç savaşından kaçan ve İstanbul’da yaşayan mülteciler hakkında kronolojik bir çerçeve çizilmektedir.

İkinci olarak, Yarımburgaz ve Vefa semtlerinde yapılan görüşmelerle elde edilen anlatıları, günlük pratiklere ilişkin hikâyeleri, görsel materyelleri ve gözlemleri kapsayan bulguları içermektedir. Araştırmanın devamında, Yarımburgaz ve Vefa çalışma alanlarında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, araştırmanın kavramsal çerçevesi içerisinde çerçevesinde değerlendirilmekte ve kent-kamp-kent olgusu tartışılmaktadır. Bu aşamada, araştırmanın, (ii) Kentte yaşayan mülteciler için süreksiz şehircilik bir araç olarak nasıl işlev kazanmaktadır? (iii) Yarımburgaz ve Vefa semtlerinde ‘mültecilik’ süreksizlik ve mekân üzerinden nasıl var olmaktadır? (iv) Kentte yaşayan mülteciler ve kamp olgusu düşünüldüğünde, geçicilik ve süreksiz şehircilik bağlamında kent-kamp diyalektiği nasıl oluşmaktadır? sorularına yanıt aranmaktadır.

Kentte yaşayan Suriyeli mülteciler ile iletişime geçmek ve araştırmanın soruları ekseninde süreksizlik, kamp olgusu ve kent mekânına ilişkin anlatıları etnografi ile birlikte ortaya koyabilmek adına, araştırma grubunun geçirdiği süreçler, kültürel dinamikleri ve farklılıklarının anlaşılması sağlıklı ve güvene dayalı bir ilişki kurmak bakımından önemlidir. Bu süreçte, etnografik anlatımın bir biçimi olarak, Yarımburgaz Mahallesi’nde yaşamak mümkün olmasa da, düzenli aralıklarla Suriyeli aileler ziyaret edilmiştir. Yaşam biçimi, mekânı kullanım alışkanlıkları, ihtiyaçlar ve ilişkiler dinamikleri öncelikle gözlem ve mülakatlar yoluyla ve ikinci olarak da

önceki dokümantasyon ve görsel materyaller aracılığıyla incelenmiştir. Aynı aileler bir senelik süre zarfında ayda iki kez ziyaret edilmiştir; Ağustos 2017 yılına kadar 10 aileyle görüşülmüştür. Ziyaretler, kısmen yapılandırılmamış görüşmelere dayanmaktadır; ve görüşmeler ailenin iznine tabii olduğundan izin verilen ölçüde kayıt altına alınmıştır. Burada asıl amaç, yapılan görüşleri araştırmacının herhangi bir yorumu olmaksızın doğrudan aktarmaktır. Görüşmelerin başarısı, aynı aile veya gruplarla süreç boyunca düzenli aralıklarla görüşmeler yapılabileceği öngörülen mülakatlara katılanların izinlerine tabidir. Bunun yanında, evlerinde görüşme yapabildiğim aileler dahil olmak üzere, mahremiyet tercihleri nedeniyle görüşme yapılan evlerin pek azı fotoğraflanabilmiştir.

Ailelerle sadakatli bir ilişki kurmak ve araştırma sürecini hızlandırmak adına araştırmanın ilk adımında, İstanbul'daki mülteci dayanışma ağları ve dernekler ile iletişimi kurulmuştur. Mültecilere ve yaşadıkları sorunlara ilişkin meseleleri yaşamın içinde, mahalleler ve mahallelerde yaşayan topluluklar aracılığıyla ele almayı amaçlayan 'Mülteciyim Hemşerim Dayanışma Ağı' (MHDA) (*Refugees, We Are Neighbors*) ile temasa geçilmiştir. Dayanışma ağları ve yerel örgütler, mültecileri, kültürel geçmişi ve alışkanlıkları hakkında derin bir anlayışa sahip oldukları samimi bir ilişki içinde bireysel olarak tanımaktadır.

Bu süreç içinde ve MHDA sayesinde, Yarımburgaz Mahalle Derneği ile iletişime geçtim ve 4 yıl önce Suriye'den gelen ve Yarımburgaz'da yaşayan Salih ile tanıştım. Salih benim diğer Suriyeli aileler ile tanışmama ve onlarla, evlerinde görüşme yapmama yardımcı olmuştur. Suriyeliler, bulundukları konum dolayısıyla oldukça hassas ve kültürel olarak muhafazakar olduklarından Salih ile birlikte olmak onlar için tamamen bir yabancıyla çalışma yükünü hafifletmiştir. Geçici koruma programı hakkında daha ayrıntılı bilgi almak ve Türkiye'den diğer Avrupa ülkelerine transfer olmak isteyen mültecilerle, orada görev alan bir çevirmen yardımıyla konuşabilmek için İstanbul'da Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne birkaç kez ziyarette bulundum. Bunun yanında Göçmen Dayanışma Ağı (*Migrant Solidarity Network*)'nın bazı toplantılarına katılarak, yeni gelen Suriyeliler için haberleşme ağını nasıl sağladıkları ve bürokratik problemleri çözmek adına kullandıkları araçları öğrendim.

Araştırma süreci devam ederken, temel olarak, İstanbul'da yaşayan mültecilerin hizmet noktalarına erişimini artırmayı amaçlayan bir proje kapsamında uluslararası bir insani yardım örgütünde çalışmaya başladım. Yürütülen proje, doğrudan

İstanbul'daki Suriyeli mültecilere erişmeyi, yaşadıkları semtlerde bulunmayı gerektirmekteydi. Bu sayede, 2011 yılından bu yana Türkiye'deki mülteci politikalarına ve uygulamalara dair derin ve geniş bir anlayış edinebildim. İstanbul'da Yarımburgaz ve Vefa dışındaki semtlerde de, mültecilerle çalışarak; karşılaştıkları problemler, zorluklar ve ihtiyaçlarının yanı sıra, farklı yaşam koşullarını, deneyimleri ve bakış açılarını da öğrenme imkanı buldum. Mülteci krizi ile ilgili olarak çalışan aktörler, işbirlikleri, akademisyenler ve problemin çözümlerine dair, farklı ölçekteki engelleri daha ayrıntılı fark etmiş oldum.

Tüm bu araştırma süreci ve deneyimi göz önünde bulundurulduğunda, araştırmanın doğası, erişim, dil, görsel materyalleri elde etme bakımından kendi sınırlarını ortaya koyduğu söylenebilir. Araştırmanın temeli insanlara erişmeyi gerektirdiğinden, Vefa'da yapmak istenilen görüşmeler, alanın güvensiz oluşu, insanların iletişimden kaçınması ve dil farklılıkları sebeplerinden ötürü henüz gerçekleştirilememiştir. Vefa'da yürütülen çalışma daha çok gözleme ve görsel materyale dayalıdır. Vefa'nın ikinci bir çalışma alanı olarak seçilmesinin nedeni, kent merkezinde bulunan ve terk edilmiş fiziksel yapıları ve göz ardı edilmiş insanlarıdır. Vefa süregelen dönemde, geceleri gettoya dönüşen, kötü yaşam koşullarına sahip ve uyuşturucu ticareti ile anılmaya başlayan bir kentsel bölge haline gelmiştir. Aslında burası, araştırmacılar ve yabancılar için kısmen kendi içine kapalı bir alandır. Arapça bilgisinin eksikliği, mültecilerle iletişim kurmayı zorlaştıran bir diğer araştırma kısıtıdır. Şimdiye dek Vefa'daki araştırmaya çevirmen olarak eşlik etmeyi kabul eden kimse olmadığından buradaki mültecilerle bir iletişim sağlanamamıştır. Bu anlamda Yarımburgaz'dan çok farklıdır ve süreksizliğin fiziksel mekâna ilişkin çarpıcı bir yüzünü yansıtmaktadır.

Literatürde tanımlandığı gibi, geçicilik ve kent-kamp olgusunu tartışırken, kentsel görünüm ve süreksiz şehirciliğin fiziksel yansımalarını ortaya koymak, tek başına yeterli olmayacağından gündelik yaşama ve insan ilişkilerine dair doğrudan anlatımlar subjektif nitelikleri ortaya koymak adına önemlidir. Fiziksel mekânı gözlemlemek kent dinamiklerine dair fikir veriyor ise de, mekâna dair ilişkiler bütünü, geçiciliği ve geçiciliğin deneyimini, gündelik yaşam uygulamalarına dair anlatılar ile aktarmak araştırmanın kapsamı için gerekli görülmüştür.

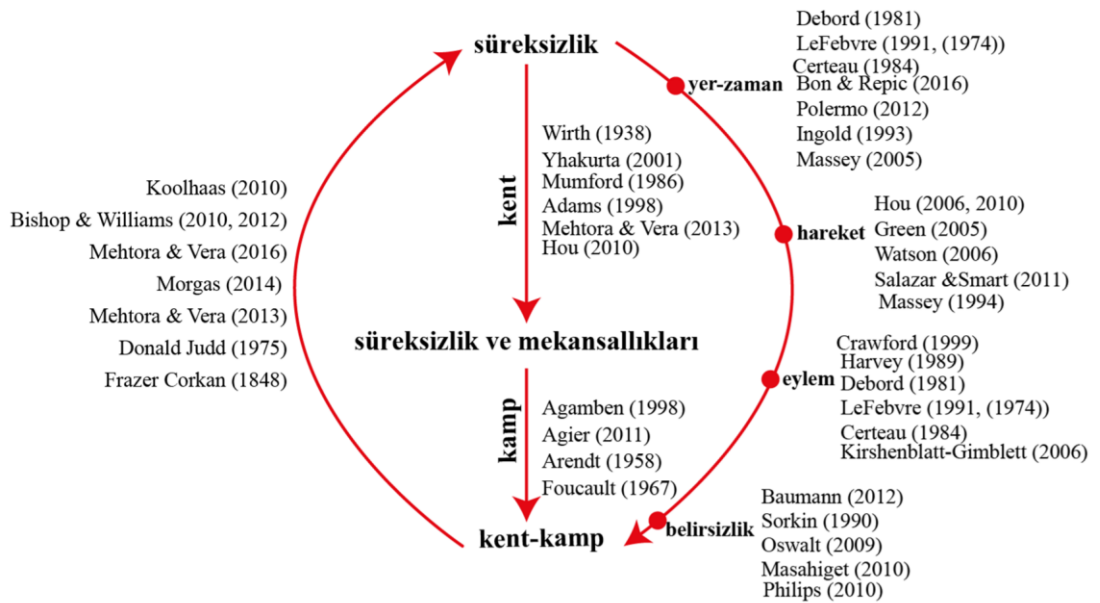
Göç ve insani krizlerin boyutunu ortaya koyan istatistiklerin yanı sıra, mültecilerin kişisel deneyimlerini ve hikâyelerini belirleme ve keşfetme konusunda değiştirilebilir perspektifler sunmak ve ortak bir zemin oluşturmak adına etnografik anlatım

2. GEÇİCİ KENT, SÜREKSİZLİK VE SÜREKSİZ ŞEHİRCİLİK

Süreksiz şehirciliğin, ani değişen mekânsal koşullar söz konusu olduğunda, kentsel alanın dönüştürülebilirliğinden faydalanırken geçici bir organizasyon aracı olarak işlevine odaklanan araştırmanın bu bölümü, ‘geçicilik’ (*temporality*), süreksizlik (*ephemerality*) ve ‘süreksiz şehirciliğe’ (*ephemeral urbanism*) ilişkin kavramsal ve kuramsal çerçeveyi içermektedir.

‘Geçicilik, Süreksizlik ve Mekân’ başlığı altında, süreksizlik ve süreksizliğin mekânsallıkları üzerine kavramsal strüktür anlatılmaktadır. Süreksizlik, (i) yer-zaman; (ii) hareketlilik; (iii) eylem ve (iv) belirsizlik kavramları ile irdelenmektedir. ‘Geçici Mekândan Süreksiz Şehirciliğe: Kent-Kamplar’ başlığı altında ise süreksizliğin kent mekânındaki formları (i) kutlamalar, (ii) festivaller, (iii) pazarlar, (iv) madenler, (v) askeriye, (vi) doğal afetler ve (vii) iltica başlıklarında ele alınmaktadır ve bir sonraki bölümde tartışılan kent-kamp olgusu için kavramsal altyapı sunulmaktadır (Şekil 2.1). Bölüm sonucu, süreksiz şehirciliğin, kent-kamp olgusuna yönelik mekânsallıkları ve özgün niteliklerine ilişkin olarak yapılan çıkarımları ortaya koymaktadır.

Şekil 2.1: Literatür taraması ve araştırmanın kavramsal çerçevesine ilişkin strüktür.

2.1 Geçicilik, Süreksizlik ve Mekân

Süreksizlik (*ephemerality*), bir kavram olarak ‘geçici bir süre’yi tanımlamaktadır. Geçiciliğe ilişkin uygulamalar, geçici kullanımların ve aktivitelerin planlı ya da rastgele ortaya çıktığını, başlangıcının ya da bitişinin kesin olarak bilinemeyeceğini göstermektedir. Bu anlamda zaman ve geçicilik ilişkisi belirsizliği de beraberinde getirmektedir.

Bishop ve Williams (2012, s.5) geçiciliği şöyle açıklamaktadır:

Şehircilik anlamında bu sorunun cevaplanmasındaki kuşkusuz en önemli belirleyici zamandır. Geçicilik, bir başlangıcı ve sonu olan periodlar olsa da, buradaki zaman aralığı bir ölçüt olarak tek başına muğlaklık yaratır. Eğer uzun bir zaman periodunu ele alırsak, Budizm ya da atomaltı fiziği yaklaşımı ile her şeyin geçici olduğu perspektfini benimsemek mümkündür çünkü bazı geçicilik durumları, diğerlerine göre daha kalıcı gibi görünür. Geçici aktivite ile ilgili temel problem, onun yalnızca sona erdikten sonra geçici olduğunun anlaşılabilmesidir. Bir aktivite, aksi kanıtlanana dek –yani sona erene dek- geçici olarak tanımlanamaz.

Geçici olduğu bilinen bir eylem, oluş, kullanım ya da aktivite kendi öz niteliklerine sahiptir, bu anlamda süreksizlik, geçicilik üzerinden okunduğunda, özgün bir zaman dilimini tanımlamaktadır. Süreksizlik, ‘kinetik kent’ (*kinetic city*), ‘başkaldıran kent’ (*insurgent city*), ‘portatif-geçicilik’ (*pop-up*), ‘gündelik şehircilik’ (*everyday urbanism*), ‘anlık kent’ (*fleeting city*), ‘serbest mekân’ (*loose space*) gibi kavramlar üzerinden okunabilir. Süreksiz kavramı avcı toplayıcı ve göçebe toplumlarda başlayan, neredeyse insanlığın başlangıcına dek uzanan bir tarihçeye sahiptir.

Süreksiz sözcüğü, 1570-80 yılları arasında Yunanca’dan gelmektedir. Sözcüğün yapısı şöyledir: Yunanca *ephēmer(os)*, kısa ömürlü, sürekli demektir. Sözcük İngilizce’de *ephemeral* (ep-+*hēmér(a)* day + -os adj. suffix)+ -al) kısa ömürlü, sürekli ama bir gün anlamına gelmektedir. Sözcüğün zıt anlamı, kalıcı, sabittir. Köken olarak, hastalık ve ömürden gelmektedir, 1960’larda daha dar bir anlamı olan ‘fani’ kelimesinin daha geniş anlamlısıdır.

Süreksiz kelimesinin kullanıldığı, yazılı kaynaklardan ilki, 1579 yılında, William Bullein’in yazdığı *Bullentis Bulwark of Defence Against All Sicknesse, Soreness, and Woundes* adlı kitabıdır. Kökeninden anlaşılacağı üzere, kullanım alanı, hastalık ve salgınlarla ilişkilidir. 1800’lü yılların başında medikal yayınlarda ve felsefe biliminde de bir sıfat olarak kullanılmış ve gündelik dile yerleşmeye de başlamıştır.

Sanatçı Donald Judd'un söylediği gibi “Üç boyut gerçek mekândır” (1975, s.184). Enstelasyon sanatını tarihini ve koruma perspektifini, sanat akımlarının enstelasyonu mekânla nasıl bir araya getirdiğini, detaylandıran *Ephemeral Monuments*, Germano Celant'ın (2013) anlatımıyla, 19. yüzyılın sonunda kabarelerin avangard olarak algılandığı yeni bir temsil sanatının inşasında, sanatla ortaya çıkan ve süreksizliğe benzer motivasyonları paylaşan yeni bir düzenden bahsetmektedir.

Süreksiz (*ephemeral*) terim olarak ‘mimarlık’ ile birlikte ilk kez 1948 yılında, ‘*ephemeral architecture*’ olarak John Frazer Corkan (1848)’nın yazdığı *History of the National Constituent Assembly (New York)* eserinde kullanıldığı söylenebilmektedir. Modern çağda dahi, Birleşik Krallıkta 2. Dünya Savaşı döneminde inşa edilen örnekler gibi, yaygın bir formasyon olduğu kavranabilmektedir. Bu örneğe göre, konut stoğunun tükenmesi ve savaş koşullarına cevaben, 10-15 senelik bir süreç için 150.000’den fazla prefabrik konut inşa edilmiştir (Bishop ve Williams, 2010). Daha yakın bir geçmiş döneme ve günümüze bakıldığında, geçici şehirciliğin süregelen uygulamaları açıkça görülebilmektedir. Küresel göçler ve savaşlar sonunda inşa edilen geçici mülteci kampları ve yerleşimler Zaatari Mülteci Kampı (2012, Ürdün)’da olduğu gibi beş ya da Ain el Hilweh (1948, Güney Libya)’da olduğu gibi 68 sene boyunca geçici kentsel uygulamaları kendi içinde üretmektedir. Süreksizlik, geçici kenti okumaya yönelik bir yaklaşımdır. Bu yönüyle bir önceki kısımda üzerinde durulan geçicilik anlayışı ile ayrılır.

Aşağıdaki tabloda da görülebileceği gibi, sözcüğün akademik kullanım frekansı 1960 yılında kadar sürekli artmakta ve aynı ölçüde azalmaktadır. 2000’li yıllarla birlikte ise sözcüğün kullanım frekansı sürekli artmaktadır (Şekil 2.2).

Şekil 2.2: Süreksiz (*Ephemeral*) sözcüğünün akademik yayınlarda yıllara göre kullanım frekansı.

Süreksiz sözcüğünün frekansı ve akademik yayınlarda kullanımı 1800’lerde başlamış olsa da, aslında bu kavram, insanlık tarihinin eski çağlarından bu yana bilinen bir olguyu teşkil etmektedir. Tarım devriminden önce şehircilik ve mimari kalıcılık ve dayanıklılık odaklı olmadan önce iyi hava koşulları ve kullanılabilir kaynakların varlığına bağlı olarak ortaya çıkankısa süreli yerleşimler, mimari, maksimum hareketlilik, özgürlük ve esneklik sunarken asgari düzeyde konfor sağlamaktaydı. Tarım devrimi, yeni yapısal faktörlerin ihtiyacını ortaya çıkarmış, yollar, binalar bir bölgede ‘köklü’ kalabilmiş ve kışı geçirmek için konforlu ve uygun arazilere yerleşim başlamıştır. İnsan doğal çevreyi inceleyerek, doğal döngüler hakkında doğrudan bir anlayışa sahip olmuş ve zaman ile doğa arasındaki ilişkiyi kurmuştur. Geçiciliğin mimariyi, doğanın güçlerine sunumuyla tanımlandığı söylenebilir; ancak, doğa geçici olanı tekelleştirmez, sanat ve mimarlık eserleri de doğanın bu tutumunu ifade edilebilir. Geçicilik, o zamandan beri kalıcılık mevcut mimariyi anlamak için temel bir kavram olmaya devam etmiştir.

Süreksizlik bir terim olarak şehircilik disiplinde ve akademik yayınlarda kullanılmaya, mimariden çok daha sonra 2000’lerde başlamıştır. Öncesinde, kente ilişkin süreksiz politikalar, süreksizeleştiriler ya da görünüm tartışılmış olsa da, süreksiz şehircilik (*ephemeral urbanism*) bir kavram olarak oldukça yenidir. Günümüz şehircilik anlayışı artık belirsiz ekonomik koşullar ve ani değişen ihtimaller karşısında daha esnek ve geçici aktivitelerin rol aldığı daha kısa ömürlü planlama süreçlerinin önemini vurgulamaktadır. Çünkü kentler, günümüzde eskiden olduğundan daha hızlı değişen, dönüşen bir mekânizmaya sahiptir; *pop-up* dükkânlardan, tiyatro topluluklarının oluşturduğu mekânlar, kafelerden pazarlara kadar kentler farklı kullanım olasılıklarına dair spontanlığı destekleyen mekânlara ihtiyaç duymaktadır (Hou, 2006). Günlük hayata dair bu aktiviteler, kent mekânını, Spohie Watson’ın *City Publics*’te (2006, s.19) dediği gibi “olasılıklı, farklılık ve keyifli rastlantılar”a dönüştürmektedir.

Bugün süreksiz mimari ve şehircilik iki farklı kola ayrılabilir. İlki, herkes tarafından en göze çarpan ve gözlenen, binaların uluslararası fuarlara ve sergilere daha fazla tasarım fırsatı sunmak ve tasarımı materyalleştirmek için deneylenen bir mimaridir. Bunun örnekleri arasında Burning Man Festivali’nde Arne Quinze’nin muhteşem enstalasyonu, 2010 Venedik Bienali’ndeki Croatian Pavilyon’u, Shanghai Expo (2010)’da Tagliabue’nun İspanya Pavilyonu ya da Hannover’da 2000 World Expo’da

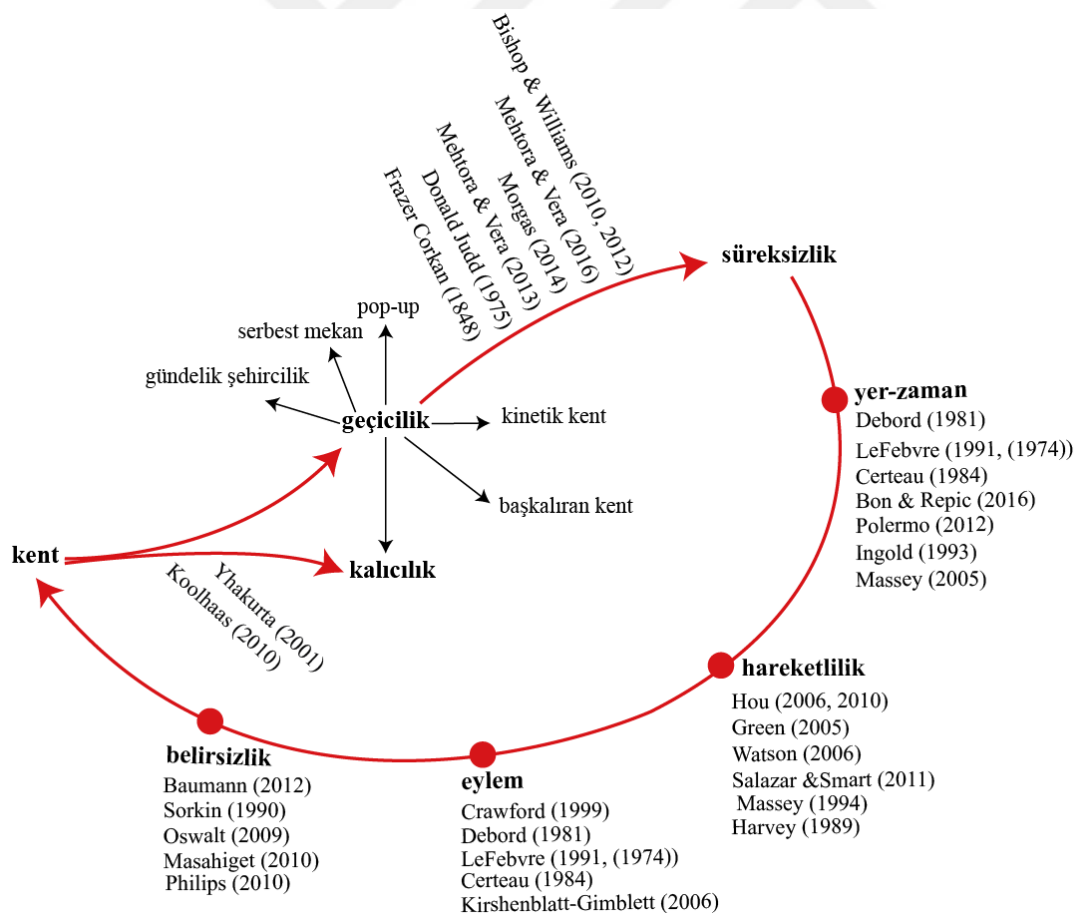
yer alan Hollanda Pavilyonu sayılabilir. İkincisi ise, bu örneklerden çok daha farklı ve ayrıık olan, geçici mimariye sahip olan diğeri uygulamalar, müdahaleler ve doğal afetlerin neden olduğu hasarlar sonucunda, acil durum koşullarını destekleyen, çadırlar, temiz su tankları, prefabrik hastanelerle vücut bulan bir mimaridir.

Geçici kent uygulamaları, her gün giderek kamunun ilgisini daha çok çeken ve günlük yaşantıda varlığı kabul edilen, sosyal medyada tartışılan bir olgudur. *Time Out* gibi dergiler, *pop-up* restaurantlar, kafeler ve büfeler hakkında yazılar yayımlarken. 2010'da *the Architecture Foundation*, 2012 Olimpiyatlarından sonra, Londra'nın doğusunda artan geçici ve sınırlı süreli arazi kullanımı örneklerini sergilediğı 3 günlük bir sempozyum düzenlemiştir. Benzer biçimde *New London Architecture*, 2010'da Londra'da *Pop-up City: Ideas for Re-using Vacant Urban Sites* adında bir sergi açmıştır. *The Journal Property Week* boş alanların yeniden geçici kullanımı için Site Life kampanyasını başlatırken, *Roal Institute of British Architects* sergi ve konferans düzenleyerek bu konuya dikkat çekmiştir. Hou (2006, s.15)'nin da belirttiğı gibi, "Geçici kullanımlar ölçeğı ve üretim methodları bakımından, kendi alternatiflerini oluştururken aynı zamanda daha katılımcı, spontan ve bu tam da bu yüzden daha açık ve kapsayıcıdır". Süreksizlik ise, geçici kenti okumak için yeni bir yaklaşımdır. Kısa ömürlü olmasına karşın, belirli aralıklarda, festivaller gibi kendini tekrar edebilmektedir.

Bishop ve Williams (2012) *Temporary Urbanism*'de geçicilik teriminin yalınlığı adına, geçici kullanımları, kullanımın doğasını, kiranın ödenmesini, resmi ya da informal oluşunu dert edinmez, bunun yerine geçici kullanımı tanımlarken, bu kullanımın geçici olması niyetine odaklanmışlardır. Burada önemli olan, kullanıcının, plancının ya da geliştiricinin inşası tamamlanmış, kalıcı fiziksel yapı içerisinde aldığı arazi kullanım kararlarının bir ömrü olduğuna dair dolaylı bir anlam çıkarılabiliyorsa da, aynı fiziksel çevrede ortaya çıkabilecek farklı ömürlere sahip alternatif alt kullanımların da olabileceğidir. Bu bağlamda, geçici kullanımların amacı ve planlı olup olmadığı da her zaman bilinemez. Yine de zaman ve geçicilik bağlantısı her zaman bir miktar muğlaklık yaratacaktır.

Geçici kent uygulamalarının mevcut durumda bir yan ya da alt kullanım türü olduğuna bir yanılgıdır; geçicilik kendi kendi öz niteliklerine sahiptir. Örneğın, bu özel nitelik, zamansal sınırlamanın, uzun vadede hayal edilemeyecek birçok şeyi yapmasına izin verir. Süreksizlik ise, çoğu zaman bir amaç doğrultusunda planlı bir geçicilik içinde

Süreksizliğin özgün nitelikleri ve mekân ile kavramsal ilişkisi, (i) mekân ve yer-zaman; (ii) mekân ve hareketlilik; (iii) mekân ve eylem; (iv) mekân ve belirsizlik başlıklarında tartışılmaktadır (Şekil 2.3). Çünkü zaman yer ve mekândan bağımsız düşünülemezken, kendi mekasal sınırlarını var eder ki bu doğrudan hareketlilik ile ilişkidir. Hareketlilik kontrol mekânizmaları ile yönetildiğinde, sınırlar ve göç olgusu süreksizlikte anlam kazanmaktadır. Öte yandan göç için ön koşul eylemdir ve bazı eylemler kendi mimari manifestolarını yaratırken bazıları birey ya da grupların, kentin diğer kesimleri ile kesişimini sağlar. Süreksizlik daima belirsizlike hareket eder ve belirsizlik ortamı, geçici kullanımları, organizasyonu ve dayanışmayı artırır. Bu çerçevede, süreksizliğin kentteki deneyimi, süreksiz şehirciliğin bir formu olan kamplar arasındaki ilişkiyi anlamak adına köprü vazifesi görmektedir.

22

2.1.1 Mekân ve zaman

Süreksizlik ve zamana ilişkin olarak, Debord (1881), Lefebvre ([1974], 1991b) ve De Certeau (1984) gündelik zamana odaklanmıştır. Lefebvre ([1974], 1991b) kentsel yaşamı oluşturan 'çoklu zamansallığı' tespit etmiştir. Gündelik zaman, birbirine zıt ama aynı anda var olarak tekrarlanan, döngüsel ve doğrusal modların kesişme noktasında bulunmaktadır. Döngüsel zaman, doğanın ritimleridir: gece gündüz, mevsim değişimi, doğum ve ölüm. Rasyonel süreçler doğrusal zamanı niteler: zaman çizelgeleri, fast-food, kahve molaları ve çalışma saatleri gibi birimlerle ölçülebilir zamanı tanımlamaktadır. Günler, haftalar, aylar, yıllar ve ömür boyunca tekrarlanan bu ritimler, gündelik hayatımızı ve yaşamış tecrübelerimizi şekillendirir. Bununla birlikte, bu öngörülebilir salınımlardan daha önemli olan üçüncü zaman kategorisi, günlük yaşantıyı kesen süreksiz ve spontan anlardır, sevgi, oyun, dinlenme, bilgi gibi gecici duyulân ortaya çıktığı, beklenmedik zamanlardır. Bu anlar, insanlar için yaşamın imkânlarını ve sınırlamalarını ortaya koyar (Lefebvre, [1974], 1991b). Yaşamın ne olduğu ve ne olabileceği arasındaki mesafeyi vurgular.

De Certeau (1984) ise, günlük yaşamın bireysel uygulamalarına yoğunlaşır. Dominant güçlerin disiplinlerin ve kontrol mekânizmalarına yer açtığı 'mekânsal stratejiler' ve bu disiplin ve bu disiplinin ağlarından kaçınmak için gruplar veya kişiler tarafından kullanılan 'mekânsal taktik' arasında bir ayrım yapmıştır. De Certeau da Lefebvre de zamansallığın da mekânsallık kadar günlük yaşantıda önemli olduğunu savunmuştur. Öyle ki, her ne kadar bu anlar unutulsa da, toplumsal değişim için başlangıç noktaları olarak işlev görürler. Debord (1981, s. 43-45), bunu gündelik yaşamdaki bireysel potansiyel devrimler, olasılıkların farkındalığı için bir sıçrama tahtası olarak görmüştür.

Süreksizlikte mekânın üretimine ilişkin olarak, Lefebvre ([1974], 1991a), mekânı her zaman üretilen olarak tanımlamıştır. Mekânı, kaçınılmaz olarak sosyal ve kültürel süreci ile ele almıştır ve mekân ve toplum arasında diyalektik bir ilişki olduğuna ve bunun sürekli, koşullu ve geri dönüşü olmayan bir süreç olduğunu savunmuştur. Mekânı, mekânsal uygulamalar (mekân algısı), mekânın üretimi (mekân kavramı) ve temsili alan (yaşanmış mekân) arasındaki bir karşılıklı ilişki olarak kavramlaştırmıştır. Massey (2006)'e göre mekân ise, şimdiye kadarki hikâyelerin birbiri ile eş zamanlı ya da karşılıklı ilişkisinin bir ürünü olarak tanımlamaktadır. Mekânın içine zamanın enjekte edildiğini ve mekânın zamanla birlikte düşünülmesi

gerektiğini savunur. Ona göre mekân canlıdır ve ‘sürelerin çoğulluğunu’ teşkil etmektedir. Yer ise, zamanla bütünleşmiş bu mekân içinde sosyal bir boyut tanımlamaktadır. Zamandan bağımsız düşünülemez çünkü zaman değişimi mümkün kılmaktadır. Massey (2005)’e göre yer, kesinlikle statik değildir. Yeri sosyal etkileşimlere bağlı olarak kavramsallaştırsak bile, bu etkileşimlerin kendileri de hareket ve değişim halinde olduğunda, mekân, zaman içinde donuk ve sabit değildir.

Uzun yıllar boyunca, ‘yer’ kavramı yerel ölçekte ve hatta kentsel boyutta tartışmalı bir konudur. Şehir artık bir yer değildir; artık birleşik ve paylaşılmış bir kimlik tezahür etmemektedir. Palermo, (2012)’ya göre mekân ve toplum arasındaki uyumluluk daha belirsiz; mekânsal parçalanma - ayrı ve çoğunlukla tehlikeli kentsel birimlere - büyümektedir ve açık ve kamusal alanlar tortul ya da sorunlu hale gelecektir. Geleneksel uygulamayla ilgili bir diğer yenilikçi gereklilik ise, insanların mekân üretimine katılımıdır. Gehl’in (2006, s.75) dediği gibi, “Önce yaşam, sonra yer, daha sonra binalar”.

Green (2005, s.13)’in tanımladığı ‘bir yere sahip olma durumu’ (*whereness*) sürekli olarak yeniden müzakere edilir. Bu yüzden bazı yerler diğerlerinden daha merkezî veya marjinal olarak algılanmaktadır. Bon ve Repič (2016) Green’in yersizlik kavramını yorumlarken, yerin, tek ve önemli bir kimliğe sahip olmasının, heterojenlik, farklı etnik, kültürel ve sınıfsal grupların yan yana olduğu koşullarda, aslında görünmeyen sınırlar yarattığını savunmaktadır. Bölgelerin, devletlerin sınırları haritada sadece bir çizgiyken, bu çizgiler daha küçük ölçeklerde de çizilir. Sınırın içinde ve dışında olabilirken ayı zamanda biz ve onlar olarak da kolaylıkla anlaşılabilir ki bu sav doğrudan süreksiz mekânda hareketlilik ile ilişkilidir.

2.1.2 Mekân ve hareketlilik

Yaşadığımız çağı tanımlarken, şeylerin hızından, yayıldığından, kapitalizmin uluslararası yeni bir faza geçtiğinden, insan hareketliliğin, göç, seyahat, iş gibi nedenlerle arttığından, tek bir ürünün farklı parçalarının dünyanın farklı yerlerinde yapılıyor olmasından ya da internet sayesinde erişilebilirliğin en uç noktaya geldiği bir dönemden bahsedilmektedir. Bu durum Marx tarafından ‘mekânın zaman tarafından ortadan kaldırılması’ (*the annihilation of space by time*) olarak adlandırılır ve bu süreç bir momentuma eriştiğinde, Harvey (1989, s.147)’in ‘zaman-mekân sıkışması’ (*time-space compression*) olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

Ona göre;

Zaman-mekân sıkışması, uzayda hareket ve iletişimi, toplumsal ilişkilerin coğrafi olarak genişlemesini ve bu konudaki tecrübelerimizi ifade eder. Bu konudaki genel yorum, çoğunlukla sermayenin eylemlerinden ve şu anda artan uluslararasılaşmadan kaynaklanıyor olmasıdır.

Başka bir deyişle zaman-mekân sıkışması toplumsal olarak farklılaşmayı gerektirir. Öte yandan, farklı gruplar ve bireyler için hareket edebilme kabiliyeti de farklıdır. Bazıları buna daha yetkinken, bazıları değildir.

Massey (1994) bunu, zaman-mekân sıkışmasının güç geometrisi (*power geometry*) olarak açıklamaktadır. Farklı bir ifade ile, son derece karmaşık bir toplumsal farklılaşmadır. Hareket ve iletişim seviyesinde, aynı zamanda kontrol ve öncülük yapma seviyesinde de farklılıklar vardır. Massey (1994, s.150) göre, “İnsanları ‘zaman-mekân sıkışması’ içine yerleştirme yolları son derece karmaşıktır ve son derece çeşitlidir”. Örneğin, Brezilya’da *Favelalar*’da yaşayan insanlar, küresel kültüre salsaları, yemekleri, futbolcuları ile katkıda bulunmuşlardır ve aynı zamanda zaman-mekân sıkışmasına da katkıda bulunmuşlardır, ama bu onların hareket kabiliyetlerini azaltmıştır, çünkü bir örnek olarak, favelalar kendi içlerine sıkışıp kalmışlardır.

Massey (1994)’e göre zaman hareketten bağımsız düşünülemez ve zamanı harekete eşitlerken, mekânı ve yeri, durağanlık ve tepkiyle eşleştirir. Bu yüzden zaman-mekân sıkışması, insan ve şeylerin hareketliliğinin ve hızının ‘yer hissi’ni (*sense-of place*) de etkilemektedir. İnsanların bir şekilde bir yere ya da bir şeye bağlanmaya ihtiyacı olduğu gerçeği düşünülürse, bu akış ve hareketlilik içinde, yer dediğimiz şey, bir çeşit sabitleme ve değişime dayanıklılık yani güvenlik arzusuna da cevap vermiş olur.

Nitekim özgürce -özellikle sınır geçişlerinde- hareket edebilen ve hareketleri kısıtlı olanlar arasında: turistler ve ekonomik göçmenler arasında, gönüllü olarak hareket edenlerle taşınmaya zorlananlar arasında ve nihayetinde hareket edenlerle arkada kalan arasında dünyalarca fark vardır. Massey (2005)’e göre insanların hareket ve konumlarına özgü mekânsal hiyerarşi türü, güç / bilgi coğrafyasını teşkil etmektedir. Green (2005) ve Massey (2005), hareketlilik yoluyla yapılan merkez-marjinalite boyutu birbiriyle ilişkili ve birbirine bağlı olarak görülebilir. Hareketlilik ve sınırlar, günümüzdeki erişilebilirlik, devingenlik ve akış içinde ele alındığında, göç insan

hareketinin kaçınılmaz sonucudur. Salazar and Smart (2011) geçmişin ve bugünün hareketselliğini birbirinden ayıran temel faktör, artan insan sayısının yanında, ulaşım teknolojileri ve iletişimin gelişimine bağlı olduğu kadar siyasi ve ekonomik koşullara da bağlı olan, hareket hızı ve yoğunluğu olduğunu savunmaktadır. Göç ve hareket, çağdaş dünyaya ait yeni bir süreç değildir ve neredeyse oldukça karakteristiktir. Ancak, göç için ön koşul, eylem ve mobilitedir ki, göç hareketi istemli bir eylem iken erişilebilirlik anlamına gelirken, yerinden edilme örneklerinde olduğu gibi bazıları için katı sınırlar ve kontrol anlamına gelmektedir.

Günümüzde fikir, teknoloji, bilgi, şeyler ve insanlar sürekli akış halindeyken, dünya, hiç olmadığı kadar etkileşime açık, devingen ve hareketlidir. Bu hareketler, jeopolitik, jeomorfolojik ve mekânsal hareketler olarak incelenebilir. Bon ve Repič (2016) mekânsal ve sosyal ilişkileri oluşturan eylemleri ve ağ örgüsü bağlamında ele almıştır ve ‘yer’, sosyal ve mekânsal ilişkiler yoluyla kavramsallaşırken üretilir.

2.1.3 Mekân ve eylem

Yapılı çevre ile içinde meydana gelen toplumsal eylemlerarasındaki ilişki, hem kasıtlı hem de kasıtsız etkilerin önemini ortaya çıkarmaktadır. Gündelik yaşam alışkanlıkları, neyi planlayacağımızı, planlamamamız gerektiğini keşfetmemize yardımcı olabilir. Bon ve Repič (2016)’e göre, kurguya dair ilişkilerin değişimine neden olan eylemler, aynı zamanda yerleri de değiştirir ve bir ağ örgüsünde tekrar tanımlar. Mobilite ve eylemsellik, ilişkileri değiştirirken, yerleri ve lokasyonları da değiştirmektedir; çünkü, yer dediğimiz mekânlar, süreç içerisinde değişip, dönüşürken, sosyal politik, tarihsel ya da ekonomik koşullar içerisinde tekrar tekrar tanımlanmaktadır.

Eylem, kentsel mekânsal formun merkezi bir unsudur. Kirshenblatt-Gimblett (2006, s.19)’e göre “Aktiviteler ki bazıları bağımsız mimari manifestolardır, farklı mekânsal formlar üretir”. Tasarım, belirlenmiş ve güvenli bir alanın öncülüğünden hareket eder. Kentsel alışkanlıkların doğası gereği taktiksel olması nedeniyle, yaşanmış şehrin mekânsal uygulamaları zamansal bir karaktere sahiptir. Sokak sanatçıları, seyyar satıcılar ve oyun oynayan çocuklar aslında mekânı işgal etmektedir. Aktiviteler, performansın ve eylemin mekâna form kazandırması anlamında, aslında oluşları bakımından mimaridir. Performans mekânı temsil eder. Aynı zamanda, performans kentsel hafızanın bir aracı ve arşividir. Sorkin (1990)’e göre kentte

özelleştirilen ya da sadece görünüşte kamusal olan alanların ayırt edici özellikleri, tüketilen, gözetim altında bulunan, kontrol edilen ve sınırsız simülasyona tabi olmalarıyla anlaşılabilir.

Crawford (1999, s.10-11), *Everyday Urbanism*'de, gündelik yaşantı ve alışkanlıkların, gündelik hayatın kentin asıl fiziksel formunu, aktiviteler aracılığı ile belirlediğini ve kendini tekrar eden bu hayat ritmi içerisinde gerçekleşen sosyal etkileşimlerin ve dinamiklerin yeni kent formları için ihtimaller hazırladığını savunur. Gündelik hayata ilişkin deneyimin, kentin fiziksel formundan daha önce gelmesi gerektiğini ve daha önemli olduğunu altını çizer:

Lefebvre, Deborad ve de Carteau gibi, biz de şehirciliğin bir insani ve sosyal söylem olduğunu anlıyoruz. Kent, her şeyden öte, günlük kullanım taleplerinden ve kent sakinlerinin sosyal çabalarından doğan sosyal bir üründür [...] Şehiriçi otobüs şoförleri veya yayalar, bir otomobil sahibininkine benzemez. Bir alışveriş kartı, süpermarketteki yoğun bir anne ve kaldırımdaki evsiz bir kişiye çok farklı şeyler ifade eder. Bu farklılıklar kent sakinlerinin hayatlarını birbirinden ayırırken, örtüşmeleri kentteki temel sosyal değişim biçimini oluşturur. Bir birey veya tanımlanmış bir grup ile şehrin diğer kesimleri arasındaki kesişmeler gündelik alandır -birden fazla tecrübenin tek bir yerde biriktiği birden çok sosyal ve ekonomik alışveriş alanıdır.

2.1.4 Mekân ve belirsizlik

21. yüzyılda politik, ekonomik ve çevresel belirsizlikler giderek artmaktadır. Genel çerçeveye bakıldığında, çağımızın son 20 yılının dünyayı görme biçimimizi değiştirdiği söylenebilir. Berlin Duvarı'nın ve kominizmin çöküşünden sonra büyük politik güç blokları ortadan kalkmış ve siyasal sınırlar belirsizleşmiştir. Bunun yanında, dünya genelinde farklı coğrafyalarda yaşanan doğal afetler artmış insanlığa aslında sandığımızdan daha kırılgan ve geçici olabileceğimizi kanıtlamıştır. Aynı şekilde finansal krizler de sabitliğe olan bağlılığımızı sürekli olarak kırmaktadır. Ekonomik dalgalanmalar, siyasilere ve yönetime olan inancı da azalmaktadır. Pratikte, kent sakinleri ve girişimciler uyumlu taktikler geliştirmekte çok daha aktif davranmışlar ve süresiz şehircilik onlar için geliştirme ve deneyim alanı yaratmıştır.

Sosyolog Zygmunt Bauman (2012, s.140) modernizmin, son 40 ya da 50 yıldır katı fazından sıvı fazına geçtiğini ifade etmektedir. Buradaki 'katı modernizm' tamamiyle rasyonel, mükemmel bir dünyanın mümkün olduğu inancını taşımaktadır. Değişim geçici bir süreç olarak görülürken, yeterince bilgi, teknoloji ve bilişim ile daha fazla

değişim gerektirmeyen kalıcı bir sistemin mümkün olduğu fikrini sahiplenir. Böylece katı modernizm, belirsizlikleri ve bilinmezi ortadan kaldırır, belirli düzen, kural ve hiyerarşiden beslenen bir kontrol mekânizması ile bütünüyle işler ve tanındıktır. Buna karşın sıvı modernizm ‘uzun süre biçimini koruyamaz’, sürekli değişen ve mükemmeli aramaktan vazgeçmektedir. Bishop ve Williams (2012)’a göre bu, şimdiye kadar kaçındığımız bilinmezlik ve belirsizlik kavramlarını tekrar masaya getirmektedir. Uzun vadeli planlar yapmak ya da katı modernizmin güvenilir kurumlarından uzun vadeli planlar beklemek yerine, insanlar gruplaşarak, topluluklar oluşturarak kendi kısa vadeli planlarını yapmaktadır. Bireysel ve toplumsal yaşayış, artık daha çok yer değiştirme, ev değiştirme, ülke, iş, arkadaş, eş değişime, zamanın koşullarına uyumlanma odaklı şekillenmektedir. Bu gün güvenilir olan, yarın güvenilir olmayabilir. Burada önemli olan, koşullara uyum sağlayabilmek ve esnek olabilmektir. Spekülatif olarak, böylesine bir dünyada her çeşit geçici aktivitenin ortaya çıkması beklenebilir.

Oswalt ve diğerleri (2009) bu belirsizlik ortamı içerisinde geçici kullanım projelerinin ya da oluşumlarının başarılı olmasının sebebini, geçici kullanıcıların girişimci eğilimlerine bağlamaktadır. Burada girişimcilikten kasıt ekonomik sermayenin büyüklüğünden çok kullanıcıların, organize olabilme, dayanışma, hızlı ve esnek bir çalışma eğilimi göstermesi; problem çözmeye deneysel, büyük oranda doğaçlama bir yaklaşım uygulamak; düşük maliyetle çalışmak; kısa ya da uzun vadeli kiralama sözleşmesi ya da tamamen bir kiralık sözleşmesinin bulunmaması veya yasa dışı kullanımı şeklinde olsun geçici bir güvensizlik ve belirsizlik unsurunu tolere edebilmeleridir. *Pop-up* akımı da bu anlamda önemlidir. Devam eden bir araştırma projesi olan *Pop-Up City*’nin bir parçası olan Cleveland Kentsel Tasarım Ortaklığı, geçici kullanım projeleri üretmek için bir takım gerekli unsurları tespit etmiştir. Birincisi, projeler, çalışacakları uygun bir alanı, genellikle boş araziye gerektirir. Kullanılan alanın türü değişebilir - olasılıklar eski sanayi alanları, demiryolu istasyonları, rıhtım alanları ve kullanılmayan ticari bölgelerden boş konut mahallelerine ve kamu kurumlarına kadar herhangi bir şeyi içerir - ancak geçici proje için arzu edilen amaç, yerleşim alanı seçimini etkileyebilir. Oswalt ve diğerleri (2010), geçici şehircilik uygulamalarının yine de her boş arazide ivmelenemeyeceğine, geçici kullanıcıların tercihlerinin genellikle konvansiyonel emlak piyasasının tercihlerini yansıttığına dikkat çekmektedir.

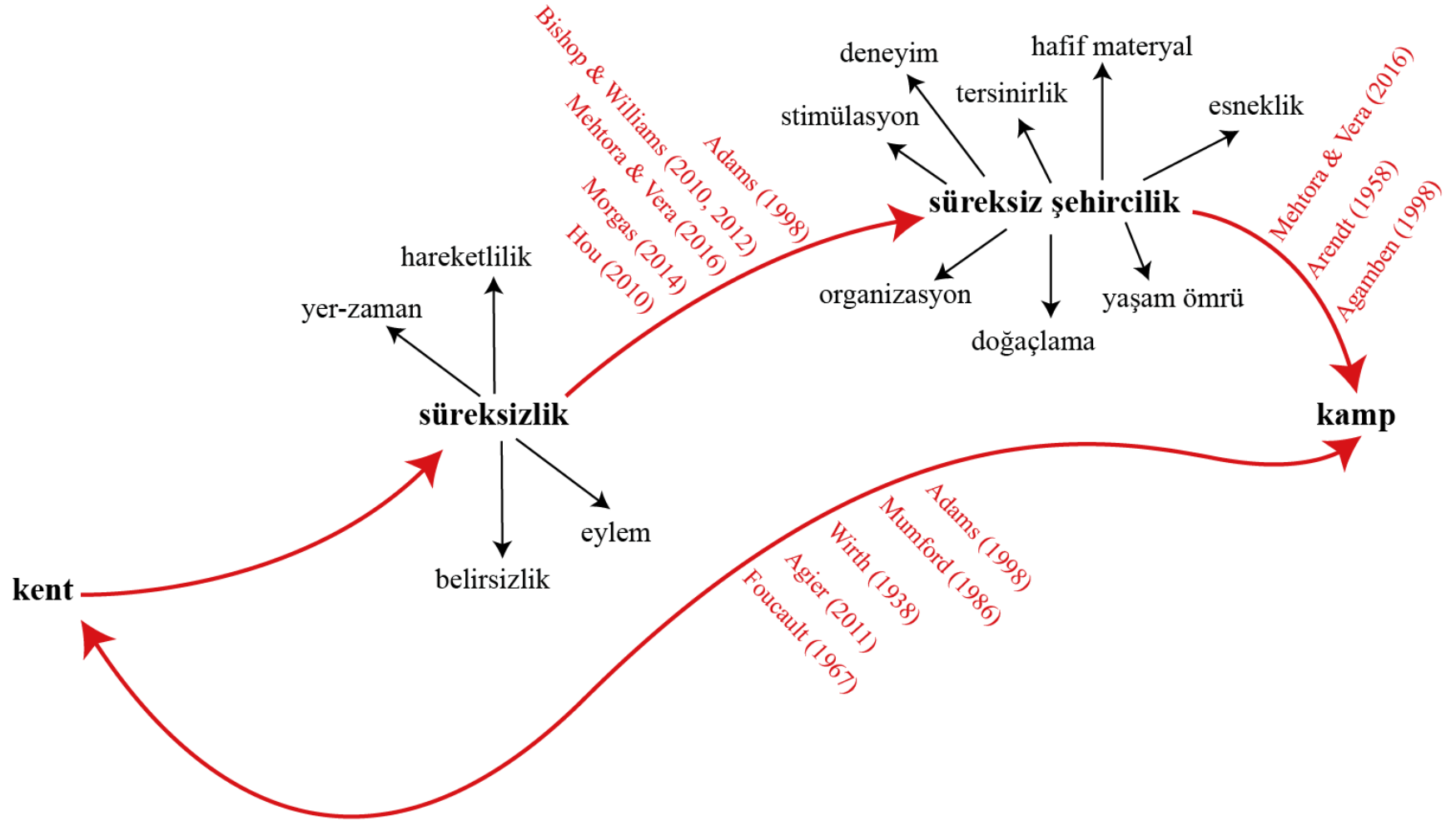
Bir alanın yenilenmesi için gereken tutar çok yüksekse, alan kentin çok dışındaysa ya da uygun kullanıcılar kullanılamıyorsa, mevcut durumun değerlendirilmesi bakımından geçici kullanım aktiviteleri artmaktadır. Mekânın organize ve farklı kullanımlarının teşvik edilmesi de geçici kullanımları desteklemektedir.

Günümüzde ev-iş ayrımının bulanıklaşması, aynı mekânların farklı amaçlar için farklı ya da aynı kullanıcılar tarafından değerlendirilmesi mülk sahipliğine olan bakış açısını da değiştirmiştir. İnternet bu anlamla, en önemli katkı sağlayıcılardan biri olmuştur. Hitoshi ve Masahiget (2010, ss. 57-62) 'ın bir yaşam tarzı önerisi olan *Megahouse* öngörüsünde de bahsettiği gibi, bir ajans ya da kişiler tarafından kullanılmayan daireler ya da odalar, donanımlı olarak kullanıcının amacı doğrultusunda bir kaç saat ya da bir kaç ay için başka kullanıcılarla paylaşılabilmekte ya da sadece onlara kiralanabilmektedir. Bu şekilde kent, aslında bir 'ev' olarak geçici bir katmana sahip olmaktadır. Bunun yanında, farklı kentsel işlevleri olan alanlar da artık farklı zaman dilimlerinde farklı fonksiyonlar üstlenmektedir: okulların bahçelerini haftasonları otopark olarak kullanıma açması, spor salonlarının geceleri evsiz insanlar için sığınma alanı olarak düzenlenmesi ya da kafelerin akşamları yetişkinler için çeşitli dersler verilen atölyeleri dönüşmesi gibi farklı kullanıcılar tarafından değerlendirilirler.

Kısa-vadeli ya da geçici olmanın eleştirisi, aslında süregelen ekonomik, toplumsal ve politik algı ile doğrudan ilişkililidir. Phillips (2010)'a göre kentsel yoksulluk sıklıkla, geçici fiziksel koşullarda yaşamak, belki sürekli yer değiştirmek ve alışılmışın dışında bir belirsizlik, plansızlık hali olarak tanımlanır. Aynı zamanda, bir diğer açıdan da geçici kullanımın deneyimleri kent planlamada yaratıcı bir düzlemde yer aldığı, öncelikle gelişmekte olan ülkelerde, bu deneyimler, geçici olanı, kalıcı olanın içinde eritmek için kullanılan bir keşfetme mekânizması olarak ortaya çıkar.

2.2 Geçici Mekândan Süreksiz Şehirciliğe: Kent-Kamplar

Süreksiz şehirler, içinde yaşadığımız kalıcı kentlerin aksine özel bir amaca yönelik olarak kurulurlar ve bu amacın devamlılığını sağlayan farklı elementleri süreç içerisinde yaratmaktadırlar (Şekil 2.4). Kentin gerçek doğası, morfolojisi ya da ölçeği olmaktan öte, sosyal etkileşimleri, bunların altında yatan prensipleri ve sosyal dönüşümleri odak noktasına almaktadır.

Şekil 2.4: Süreksiz şehircilik ve kent-kamp-kent'e ilişkin kavramsal çerçeve.

Wirth (1938)'in perspektifinden bakıldığında kent ve kamp arasında, yoğunluk, ölçek, mimari ya da zenginlik gibi niteliklere dayalı bir ayırım yapılması zordur, burada ontolojik olarak esas olan, kentin sosyal bir fenomen olmasıdır; sahip olduğu fiziksel niteliklerini kendini dönüştürmek ve insan ilişkilerini beslemek adına, kendini sürdürme araçları olarak kullanır.

Bu varoluş biçimi '*modus operandi*', süreksiz şehirciliğin ana kuvvetlerinden sadece bir tanesidir, yerleşimin hayat döngüsü, materyal kompozisyonu, kültürel bellekteki yeri ve pozisyonu da süreksiz şehirleri yönlendiren etmenlerdir. (Mehtora vd. 2016). Bu bağlamda süreksiz şehirler, sahip oldukları ortak özellik olan geçicilik başlığı altında kurgulanma biçimlerine göre, (i) kutlamalar; (ii) ritüeller; (iii) alışveriş-pazarlar; (iv) madencilik; (v) askeriye; (vi) doğal afetler; (vi) iltica-sığınma olarak formları ve kentsel özellikleri bakımından sınıflandırılabilir.

Bishop and Williams (2012)'a göre, kent belirli katmanlar üzerine kurulur ve geçici süre bu alanları sıradışı biçimde yeniden üretir. Bunlardan çoğu, kent alanını dönüştürürken, tersinirlik (*reversibility*) bakımından dekonstrüksiyon avantajını en iyi biçimde kullanmaktadır. Pek çok süreksiz şehircilik örneğinde kentin altyapısını yeniden yorumlayarak yayılan yerleşimleri gözlemlemek mümkündür. Burada yorumlamadan kasıt, kent dokusuyla kurulan yeni ilişkileri ve bu ilişkilerin ürettiği yeni perspektifleri nitelemektir.

2.2.1 Kent-kamp ve kutlamalar

Kutlama sınırlı bir süre için, kentin içinde ya da sınırında kalabalık grupların toplanmasına ve geçici bir yapılanma yaratmaya olanak sağlayan pratiklerdir. Kent yaşamının sabit, düzenlenmiş ve düzenleyici görüntüsüne karşıt olarak, kutlama alanları çok sayıda insanın alternatif bir gerçekliği paylaşmasına ve birbirleriyle farklı düzlemlerde ilişki kurmasına olanak tanır. Bu fark, kutlama alanlarının, gündelik kent yaşamının hiyerarşik organizasyonunun dışında kalan daha yatay bir düzlemde, daha serbest ve farklı ilişkiler ağına açık olmasıyla güçlenmektedir. Kutlamalar, belirli bir amaca yönelik toplanmalar olduğundan, katılımcıların fiziksel mekândan önce zihinlerinde inşa ettikleri bir boyutu hazırır. Bu tür neşeli toplanmalar, insanları farklı bağlamlarda bir araya getirdiğinden sosyal ayrımı ortadan kaldırır ve müzik, renkler, duyular aracılığıyla yaratılan çevre sayesinde keyif, neşe coşku gibi olumlu duygular çatışı altında birleştirir. Bazı durumlarda

şehir tarafından sunulan gösteri, bu geçici yapılanmanın bağlantıları ürettiği ve insanlarla köprü kuran, toplulukları bir araya getiren olağan dışı bir işgal yolunu tetikler (Mehtora vd. 2016). Bu durum Hindistan'daki Kolkatta, Bengal'de gerçekleştirilen Durga Puja'da keskin biçimde anlaşılabilir. Durga Puja Navratri festivali süresince düzenlenen bir kutlamadır. Bu festival boyunca kent içinde dağılan nüfus bir araya gelerek farklı gruplar halinde kentin içindeki belli alanlara dağılır. 6 gün ve 6 gece boyunca, kent çeşitli Hindu topluluklarının tanrıça Durga'yı onurlandırması için kendini yeniden organize ederler (Şekil 2.5). Geçitler, sokaklar ve caddeler pandalların (Pandal: Bir hindu geleneği olarak, dinsel törenlerde kullanılan üretilmiş sütrüktürlerdir) kurulmasıyla, tanrıçayı kutlamak için birer toplanma alanına dönüşmektedir. Kolkatta'nın kimliği bir süre için de olsa bu küçük ölçekli dinsel tören sayesinde ayrılıkların belirsizleştiği, geçiciliğin arttığı ve insanlar arasındaki hiyerarşinin ortadan kalktığı bir görünüm sunar.

Şekil 2.5: Durga Puja, Kolkatta Hindistan (Ganguly, 2015).

Bir diğer tür ise, tarihi bir olaya dayanan ve anmaya yönelik düzenlenen kutlamalardır. Mekân, hatıranın canlı imgesine ve onu yeniden deneyimlenmesine dayanır. Bu anlamda süreksiz yerleşimler, kültürel mirasın yeniden hatırlanmasına aracı olur. İspanya'da yaklaşık bir milyon insanın katıldığı Feria de Sevilla; Sırbistan'da Exit, California'da Coachella, Budapeşte'de Sziget ve İskoçya'daki Highland Games gibi festivaller, süreksiz yerleşimleri motive eder (Şekil 2.6). Burning Man (Nevada, 40.000 kişi), Fuji Rock (Japonya 350.000 kişi), Glastonbury

(İngiltere), Roskilde festivali (Danimarka), Werchter (Belçika) gibi festivaller müziği paylaşmak ve kutlama yapmak için insanların bir araya geldiği görece daha küçük toplanmalardır. Bunun yanında, kutlama etkinlikleri ve festivaller, dünyanın başka yerlerinde ve farklı versiyonlarla tekrar edilme ve taklit edilme eğilimindedir. Örneğin Güney Afrika'da gerçekleşen Afrikaburn festivali, 1 kilometrekarelik bir alan kaplar; ve Burning Man'e oldukça benzer.

Bunun yanında, fiziksel toplumsal hafıza ve yer ilişkisi kuran ve fiziksel çevrenin buna eşlik ettiği kutlamalar da vardır. Geleneksel pratikleri hatırlatan etkinlikler kente egemen olurlar; sokak aralarına, caddelere sızar, binaları ve meydanları, parkları ve anıtları kapsayarak, kent dokusunun her elemanını etkilerler. Almanya'da gerçekleşen Oktoberfest, ABD'de Mardi Gras ya da İtalya'daki The Battle of Oranges buna örnektir. Diğer yandan, tamamen yeni inşa edilen süreksiz alanlar kentin çeperinde ya da dışında yer alma eğilimindedir (Mehtora vd. 2016). Bu şekilde bölgeden bağımsız ve hafızanın yükünden tamamen ayrılmış olarak yoğun heterotopik, dışa kapalı, otonom ve sabit kentten bağımsız bir atmosfer üretirler. Bu tür festivaller, büyük bir çaba sarf edilerek hazırlanmış ve tabandan-tepeye yapılmışlardır. Bu tür yerleşimlerin dokuları, hiyerarşik olmayan biçimde bölgeye yayılırlar.

Kentsel mekânların geçici işgali, Virgin of Carmen töreni, Şili'de gerçekleşen bir onurlandırma törenidir; kalıcı kentsel mekânın işgali ve süreksiz kullanımı için özel bir örnektir (Duranti, 2009). Bir hafta boyunca devam eden törende, mekân küçük ölçekli kırsal bir yerleşimi andırır, çalıştayların yapıldığı, farklı etnik gruplardan 5.000'den fazla dansçının katıldığı bir karnaval alanına dönüşür (Şekil 2.7). Mekânsal olarak izole olmuş 800 kişilik bir bölgeyken, tören zamanında nüfusu 250.000 kişiyi aşar. Tören zamanı, caddeler yaya yollarına dönüşürken, geçici konaklama alanları, sokak satıcıları, eğlence pazarları, sahaneleri kurulur. Tören sonunda ise, bu alan eski görünümünü tekrar kazanır.

Bu festivallerin ortak yanı, materyalin tarihi niteliği ya da kaybı hiç kaygı oluşturmaz, bu süreksiz yerleşimlerde önemli olan duygusal ve spirüel birliktelik ve bağlantılardır. Anın ve yaşantının değerini kutsarken, maddi olanın yok olmasına izin vermektedirler. Bu süreksiz yerleşimlere kurumsal bir yapı kazandıran, tepeden-tabana yayılan ve çoğunlukla büyük şirketler ya da sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen organizasyonlardır. Bu koşullar altında oluşturulan geçici

festival görünümleri daha merkezileştirilmiş şekilde, daha geniş bir alanı kapsayan büyük gösteriler halini alırlar. Diğer süreksiz yerleşmelerden farklı olarak festivaller, kendi içlerinde bir amaç taşırlar (Mehtora vd. 2016). Bu anlamda sabit olan ve alışılmış gerçekliğe bir süreliğine alternatif bir atmosfer yaratarak aslında başka bir gerçekliği simülasyonu olurlar.

Şekil 2.6: Exit, Sırbistan (Data Transmission, 2017).

Şekil 2.7: Virgin of Carmen, Şili (Getty, 2014).

2.2.2 Kent-kamp ve ritüeller

Dini törenlerin süreksiz görünümüleri, inanç pratiğini gerçekleştirmek için mekân üzerinde yapılan değişikliklerden, mekânın tamamen dönüştürülmesinden ya da yeniden inşasından beslenir. Fiziksel mekândaki bu etkinlikler ve dönüşümler sayesinde dini inançların kutlanmasını da kapsayan süreksiz kurguların incelikli stratejileri gözlemlenebilir. En radikal örnekleri, Hajj, Qoyllur Rit'I ya da büyük Kumbh Mela gibi süreksiz yapıların inşa edildiği büyük törenlerdir (Gray, 2017).

Durga Puja ya ev sahipliği yapan Kolkatta gibi diğer törenlerde de yer tayini sokakların, meydanların ya da tapınakların bahçelerinin dönüştürülmesiyle gerçekleşir. Bazı olgular ise bölgesel altyapıyı bile yeniden yorumlar. Şili'deki Lo Vasquez töreninde iki önemli şehri birbirine bağlayan ana yollardan biri, geçit alayına dönüşür ve tek işlevli şehrsel bu alt yapı geçici bir süre için dönüştürerek, sabit var sayılan kentsel imgeyi yeniden sorgulatır (Mehtora vd. 2016). Kent içindeki günlük işlevsel alanların geçici fakat sıra dışı aktivelerle fiziksel ve sembolik sınırlarının genişler. Bu bağlamda süreksizliğin bu formu, güçlü renkler, görseller, kokularla ve kutsallıkla kent içindeki yerini alır. Dini törenlerin süreksiz görünüşlerinden Branzi (2015, s.24) şöyle söz eder:

Bir kenti kozmik bir konuksever olarak değerlendirin: Hindistan metropolleri gibi bioçeşitliliğe, kutsallığa ve insanın güzelliğine daha açık daha anthroposentric kentler, insan ve hayvan, teknoloji ve tanrısallıklar, ölüm ve yaşam arasındaki gezegensel birlikteliği teşvik eder

Mehtora ve diğerlerine (2016) göre kutsallığın kutlandığı pek çok mekân, sahip olduğu geçici atmosferi yayarak kente, coğrafyaya, fiziksel yapıya yeni bir anlam kazandırır. Geçicilik bu anlamda amaçlı biçimde kullanılan tören materyalleriyle kutsallık atmosferini mekâna yayar. Kullanılan hafif ahşap yapılar, çiçekler, renkler, duman, parlayan ateşler, şarkı söyleyen insanlar, Hindistan cevizi sütü hatta su bile bu törenleri tamamlayan elemanlardır. Bu kutsallık görünümünün, ilgili süreçlerin dahil olduğu ve neredeyse görünmez araçlarla, kutsal olanın kutlanması için kendine yer açtığı fark edilebilir. Statik olan kent, bu koşullar altında daha zayıf fakat esnek, tersinebilir elementlerden oluşan bir kent olmaya hazırlanır. Bu kentte festival için gerekli yapılar geri dönüştürülebilir, sökülüp-takılabilir materyallerden kurulur ve kullanılan tüm diğer maddeler doğada iz bırakmayan, geri dönüştürülebilir maddelerdir.

Örneğin, Peru'daki bir dini festival olan the Qoyllur Rit'I (Snow Star Festival) Mahuayani yakınındaki boş bir vadinin arazisinde süreksiz bir yerleşim olarak her yıl bir kez kurulur (Crumrine vd. 2000). Ulaşım uzun ve zorlu bir yolculuk gerektirse de, pek çok insan bu ritüele katılabilmek için çadırlarını, sahne elemanlarını, enstrümanlarını ve diğer festival araçlarını dağın zirvesine kadar yanlarında taşırlar; ve bu zorlu yolculuklarını, taşıdıkları yükleriyle kutsarlar. Bir çeşit Hac ibadeti olan bu tören, taşınabilir, hafif, geri dönüştürülebilir, plastik, muşamba, ahşap gibi materyeller ile kurulan bu süreksiz kentte yapılır.

En önemli örneklerden biri de her yirmi yılda bir devasa bir kente dönüşen ve dünyadaki en büyük süreksiz kent olan Kumbh Mela'dır. Kumbh Mela dünyadaki en büyük dini ritüellerden biridir ve dünyanın her yerinden ziyaretçileriyle dünyanın en büyük geçici kentini inşa etmektedir. Kumbh Mela, Hindistan'da Allahabad kentine komşudur ve kutsal sayılan Ganges ve Yamuna nehirlerinin arasında yer alır (Mehtora vd. 2014). Etkinlikte tüm küreden insanlar bu iki nehrin Saraswati adındaki üçüncü nehirle birleştiği noktada yıkanma ritüeli için toplanmaktadır. Kumbh mela, nehirlerin izin verdiği ölçüde hayatta kalabilir (Şekil 2.8). Bu bölgede yılda sadece 55 gün kadar, sular çekilir ve kent yerleşimi için yeterli alan açılır. Ciddi bir altyapı çalışması başlar: Yollar, köprüler, çadırlar, elektrik, su tankı, çöp atık sistemi de dahil olmak üzere kalıcı kent unsurları farklı materyaller kullanılarak inşa edilir. Bu süreksiz kent, yaklaşık 2 milyon insana ev sahipliği yapabilecek kadar hazırlıklıdır.

Şekil 2.8: Kumbh Mela, Hindistan (Philipp Eyer Arşivi).

Mehtora ve diğerlerine (2016) göre dinsel törenlerin doğaya karşı koruyucu, burada toplanan ve geçiciliği özümsemiş kalabalığın doğayla ve ekolojik dengeyle uyumlu yapısı da gözlemlenir. Süreksiz şehirlik, mekânın geçiciliği benimsendiğinde aslında anlamlı kent ritüellerini desteklediğini, bağlanmayı ve birlikteliği teşvik ettiğini ve maddi geçiciliğin daha faydalı kullanımlarını düşünmeye çağırır. Bu kalıcılığın materyal getirilerinin dışındakileri kapsamaya ve kucaklamaya açık bir şehirciliktir.

2.2.3 Kent-kamp ve pazarlar

Pazarlar küreselleşmeye ve uluslararası ticaretin yarattığı kaygıya karşı direnen alanlardır. Alışveriş kent yaşamının çekirdeğini oluşturan ve kültürel niteliklerle şekillenen bir sosyal etkileşim mekânizması olarak ele alındığında, günümüzde kapitalizmin saldırgan ve sabırsız ana akım uygulamalarının alışverişe ilişkin sosyal altyapıyı da zayıflattığı görülmektedir. Mimarlık ve planlama pratiği, küresel ekonomik sistemi giderek daha fazla yansıtmaya başlamıştır. Mekânsal koşulları yeniden tanımlayarak, tüketim odaklı bir gösteri sunarlar toplumsal olarak anlamlı ve işlevsel olan alanların izini zamanla silerler (Mehtora vd. 2016). Süreksiz pazar alanları yerellikten uzak ve küresel bir hayal gücüyle programlanmış tek tip materyallerin yanında kendi özgünlüklerini korumaya çalışmaktadır.

Bir alternatif olarak süreksiz pazar alanları görünümü, biçim, ölçek ve kentsel deneyime katkıda bulunan toplumsal ve ekonomik güçlerin teşvik edilmesi konusunda oynadığı rol bakımından büyük ölçüde farklıdır. Esnek oldukları ölçüde, en beklenmedik koşullara adaptasyon kapasiteleri ve hali hazırda yaşanan ekonomik güçlükler konusunda alternatifler üretebilme kabiliyetleri artar. Bunun yanında sosyal ayrışmayı yumuşatırken, politik bir uzlaşa sağlanmasında rol oynamaktadırlar (Mehtora vd. 2016). Günümüzde halen devamlılığını koruyan bu pazar alanları kapital ekonomik sistem propagandasına karşın üretilebilecek kentsel stratejilere örnek teşkil etmektedirler.

Pazarlar bir bakımdan kentin kamusal yüzüdür. Bazıları stratejik olarak yerlerini belirler ve ülke sınırlarında kurulur. Çek Cumhuriyeti-Avusturya Sınır Marketi olan Ciudad del Este ve Sadakhlo Market buna örnektir (Feinman, 2008). Diğerleri ise Tayland'daki Room Hoom Pazarı gibi, kentsel altyapı elemanlarının yeniden yorumlanmasıyla ortaya çıkar (Şekil 2.9). Her gün yaklaşık 3.000 ziyaretçi toplayan bu pazar, Samut Songkhram Eyaleti'nde, Bangkok'un yaklaşık 72 km batısında Mae

Klong tren hattı boyunca rayların üzerine kurulmaktadır. Sokak satıcı yetiştirdikleri taze ürünleri ve deniz mahsullerini rayların üzerine kurdukları küçük tezgahlarda satarlar. Pek çoğu büyük birer geri dönüşüm makinesi gibi köhnemiş mallara ikinci bir hayat kazandırmaktadır.

Şekil 2.9: Room Hoom Market, Tayland (Tourism Authority of Thailand Resmi Sitesi).

Delhi'deki Laj Rai Market, Lagos'taki Alaba International Market ve Nairobi'deki Toy Market örnek pazarlardır. Mehtora ve diğerlerine (2016) göre pek çok pazar, küresel ticareti dengeleyici bir rol alır. Tepito Market, Mexico City'nin sokaklarında kurulan ve her gün 38.000 ziyaretçisi olan bir pazardır (Carey, 2017). Pazar günleri dışındaki günlerde kentin dokusuna nüfus eder. Geçici olan (toplanıp – tekrar kurulan) bu pazar alanı aslında Mexico kültürünün bir parçasıdır ki bu pazar alışkanlığının kökleri pre-hispanik döneme kadar gitmektedir (Şekil 2.10). Tüm bunların yanı sıra, bir mekâna sahip olmayan, Mumbai'deki dabbawalas gibi oldukça sıra dışı pazarlar da mevcuttur. Dabbawala Mumbai'de taze yapılmış ev yemeklerini çalışan insanlara taşımak ve sunmak için çalışan kişidir. Dabbawalas Hindistan'ın İngiliz yönetimi altında olduğu zamanlara dayanmaktadır. Pek çok İngiliz Hint yemeklerine alışkın olmadığından kendi mutfaklarına özgü yemekleri öğle arasında yiyebilecekleri bir servis sistemi oluşturmuşlardır. Bugün Mumbai'nin önemli iş adamları ve müşterileri halen bu öğle yemeğini servisini kullanmaktadır.

Şekil 2.10: Meksika, Tepito Market: Kent dokusuna eklenen yeni geçici katmanlar (Ulrike Stein Arşivi).

Mehtora ve diğerlerine (2016) göre pazar alanlarına ilişkin olgular, süreksiz şehirciliğin tüm taksonomileri arasında en kapsamlı olanıdır. Aslında alışveriş alanlarının görünümü, bir bakıma tepeden inme mantığı ile kent mekânına damgasını vuran devasa küresel ticaret sermayesi ile tabandan inşa edilmiş bir direniş şehirciliği arasında savaş alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu pazarlar alışverişin imajını yerliliği yücelten bir dürtüyü işaret ederek kentin yeniden fethine yönelik bir ihtimali temsil eder. Daha çoğulcu bir ekonomiye yer verirken ve esnek mikro operasyonlara izin verirken, uzlaşmayı sağlayacak bu mekânsal savaş bugün dünyanın dört bir yanındaki şehirlerde kentsel alanın harekete geçirilmesi için kritik önem taşımaktadır.

2.2.4 Kent-kamp ve madencilik-ekstraksiyon

Maden çıkarma alanlarının süreksiz görünümü, doğal kaynakların ortaya çıkarılmasına hizmet etmek için tüm dünyada sayısız kente dağılmış geçici yerleşimlerden oluşur. Bu yerleşimler, tarımsal üretim, madencilik, balıkçılık ya da petrol çıkarımı gibi farklı pek çok alanda çeşitlenirler. Bu çıkarma faaliyetleri, doğal alanın topografyasını bölgesel ölçekte sürekli olarak değiştiren kapsamlı bir operasyon yelpazesinde ortaya çıkan her türlü kentsel konfigürasyonu üretmektedir. Geçici yerleşimlerin çoğu benzer kalıpları izler ve önceden var olan yerleşim

yerlerinden ayrılmaktadırlar (Mehtora vd. 2016). Altyapısal varlığını ele geçirip geliştirecekleri bölgelerde ayak izlerini önemli ölçüde artırdıklarını söylemek uygun olur. Çıkarma alanları için şehir kavramı, bilinen geleneksel anlamının dışına çıkmaktadır. Bu alanlar kendilerini, maddenin çıkarım sürecindeki akışına, pazar değerine ve kaynakların erişilebilirliğine göre, geri döndürülebilir anlık, eklemlenebilir, demonte edilebilir bir performansla yönelik kurgularlar.

Madencilik, süreksiz çıkarma alanlarının en çarpıcı örneklerini barındırır. Peru'daki Yanacocha, Bulgaristan'daki Motru Coal, Chuquicamata ve Ministro Hales, Salvador gibi. Örneğin, Şili'nin kuzeyinde yer alan El Salvador maden alanı 2 km² alana yayılmış, bir maden kasabası olarak 55 yıldır varlığını sürdürmektedir (Jamasmie, 2013). Andres Aralığı ve Atacama Çölü arasında, 2.300 m yükseklikte yer alan bir bakır madenidir. En yüksek nüfusu 24.000'i bulurken bu gün yaklaşık olarak 7000 kişidir. Çıkarma alanlarına farklı bir diğer örnekse, İsrail'de bulunan Nahalal'dır: 907 kişilik nüfusuyla yaklaşık bir asırdır 3 km²'lik bir alana kuruludur (The Jewish Agency, 2005). Nahalal, Moshav adı verilen bireylere ait çiftliklerden oluşan ilk tarımsal kooperatif topluluğudur. Nahalal aynı merkezinde kentsel bir bölgeye sahip dairesel formlardan oluşur. İsveç'teki Kiruna demir madeni ise dünyadaki en büyük yer altı madeni olup 16km² bir alanı kaplar (Şekil 2.11). Varlığını yaklaşık 75 yıldır sürdüren bu maden alanının nüfusu 18.148 kişidir (CNN, 2017). Tıpkı kentler gibi çıkarma alanları da geçici kurguların inşasına izin veren, bölgenin sabit kısımlarını tüketen ve bir ortaya çıkıp bir yok olarak süreksiz beklentiler yaratan bir coğrafi alan olarak düşünülebilir.

Çıkarma çalışmaları, yerin altında çıkarılacak başka bir şey kalmadığında sona erer. Bu anlamda yerleşimlerin, kasabaların ya da kentlerin büyümesini çıkarma çalışmalarının beslediği ekonomiler, kaynağın doğada bulunma süresi ve piyasadaki emtia değerine sıkıca bağlıdırlar. Bu gerçek, bölgenin gelişme şekli ve bu bölgenin çetrefilli yapısını (*complexity*) büyük ölçüde etkilemektedir (Mehtora vd. 2016). Bu bağlamda, bu kentlerin büyük bir bölümü insanların umutları ve bilinen ya da tahmin edilen son kullanma tarihi arasında bir uzlaşma sürecini beraberinde getirmektedir. Süreksiz çıkarma alanları yerlileri tarafından aktif bir kent niteliği taşıırken uzaktan bir amaca yönelik tasarlanmış kamplar olarak algılanmaktadır. Burada yaşayan pek çok kent sakinin beklentileri fark edilmez; çünkü yerleşimin hayat döngüsü ancak çıkarma aktivitesinin uzatılabildiği ölçüde devam etmektedir.

Çıkarma işlemi bittikten sonra kent işlevi gören bu yerleşimler terkedilir ve ortadan kalkarlar. Bunun yanında yüzlerce yıl boyunca varlığını sürdüren bu tür yerleşimler mevcuttur. Pek çoğu ise son kullanma tarihleri geldiğinde yani çıkarma süreci sonlandığında ve doğal kaynak tükendiğinde, doğanın bırakılan ayak izini temizlemesi için terk edilen alanlar haline gelmektedir.

Şekil 2.11: Kiruna madeni, İsveç (Lkab Mining Resmi Sitesi).

2.2.5 Kent-kamp ve askeriye

Askeri alanların süresiz görünümü politik stratejilere ve gerginliğe bağlı olarak bir alanın kapatılması ile oluşur. Askeri geçici yerleşimlerde esneklik, güvenlik için çeşitli stratejilere olanak tanırken etkin bir şekilde gözlem yapabilmelerini sağlamaktadır. Ait oldukları ülkede bulunan geçici askeri yerleşimler genellikle izole edilmiş bölgelerde ya da politik güç merkezlerinin yakınındaki alanlarda yer almaktadırlar. Ülke sınırında yer aldıklarında ise bilinmeyen bir güce karşı koruma bariyeri görevi üstlenirler. Kendi ülkeleri dışında, başka bir bölgede kurulduklarında o bölgede süregelen ya da potansiyel çatışmaların ilk eklemeleri haline gelmektedirler (Mehtora vd. 2016). Genellikle hafif, kolay taşınabilir ya da sökülüp takılabilir yapılardan inşa edilirler ve bazen uzak hedeflerin imhasında devreye girerler. Bu süresiz yerleşimler dahil oldukları politik çıkmazın seviyesine göre farklı morfolojik nitelikler kazanırlar. Genellikle, bir çatışmanın en başında yer aldıkları bölgelerde, kendi ülkelerine ya da daha uzak bir bölgeye ulaşabilmek için

hava üssü kritik önem taşır. Bu yerleşimlerin izole edilmiş koşullarında hava ulaşımı ana altyapısal ulaşım kanalıdır. Orta seviye bölgelerde, devreye girmeleri, yükün taşınmasına olanak sağlayan teknik kapasite ve mühimmata bağlıdır (Şekil 2.12).

Çatışma bölgelerini izole etmek yerine bu bölgelere bağlanmak isteyen kontrol yerleri olarak görülürler. Bu durumlarda bölgedeki etkinlikleri artar ve operasyonlar bir arada tutan bölgesel kontrol bağlantıları kuran dev yerleşim ortadan kaldırılır ve ana kamp formunda kümelenerek anlaşmazlık yaşanan ülkenin kırsal alanlarında ve şehir merkezlerinde yer alırlar. Bu neredeyse görünmez ağın uç noktaları çatışmada denizaşırı olarak çalışan kuşatılmış küçük alanlardır (Mehtora vd. 2016). Çatışma öncesinde istila edilmiş ülke tarafından kentsel toplulukların normal işleyişinin ihtiyaçlarına hizmet edecek şekilde bir ağ inşa edilir. Kullanılan malzemeler çoğunlukla kum torbaları, çadırlar ve treylerdir. Süreksiz askeri görünümlere ilişkin Graham'ın (2010, s.13) gözlemleri şöyledir: “Askerî yapıtların süreksiz manzaraları şu anda kentlerin ortak ve özel alanlarının yanı sıra altyapılarının - sivil nüfuslarıyla birlikte- hedef ve tehdit kaynağı olmasının getirdiği büyük paradigma kayması içindedir.” Yeni askeri operasyonların süpermarketlerde, binalarda, tünellerde, fabrikalarda yer aldığını göz önünde bulundurursak aslında bu aşırı kontrollü fakat diğer yandan tamamen kontrolsüz süreksizlik kentlerin bir parçası haline gelmiştir.

Şekil 2.12: Paktika, Pakistan askeri üs (Cusoperu Resmi Sitesi).

Mehtora ve diğerkleri (2016, s.197)’ne göre askeri yerleşimler süreksiz görünümle içinde yansıması en saldırgan, yıkıcı ve acı yüklü olandır: “Askeri yerleşimlerin süreksiz biçimleri devletler tarafından politik açıdan geçerli kılınmıştır ve özgürlüklerin korunması ya da demokrasinin sağlanması etiketiyle, aslında bunlar kontrol yıkım ve savaş makineleridir”.

2.2.6 Kent-kamp ve doğal afetler

Afetlerin süreksizliği, ani ihtiyaçlara yönelik olarak ortaya çıkmış geçici görünümlelerdir. Modern şehircilik uygulamalarının yöreye adapte olabilen daha uyumlu tasarım stratejileri üretebilmesi ve acil durumlara cevap verebilmesi önemlidir. İklim değişikliğinin artmasıyla sıklaşan doğal afetler söz konusu olduğunda, yeni koşullara uyum sağlayacak stratejilerin geçmişten bugüne varlığını sürdüren ve afet senaryolarına hazırlıksız şehir dokularının da nasıl dönüşeceği, değişeceği ve yeni koşullara uyum sağlayacağı bir tartışma konusudur. Özellikle şehirciliğin yoğunlaştığı kıyılarda deniz seviyesinin yükselmesi, küresel ısınma yüzünden değişen yağış örüntüsünün değişmesiyle dünyanın hidrolik sistemi insalığı kuvvetli seller ya da kuraklıkla yüz yüze bırakmaktadır. Yapılı çevre ve değişen doğal koşullar arasındaki uyumsuzluk şu anlama gelmektedir: Eğer yarattığımız yapılı çevre, doğadaki değişimlerin yarattığı sonuçlarla baş edemiyorsa insanlık bunu ‘afet’ olarak adlandırmaktadır. Bunun yanında, ekolojik baskıyı yapılandıran nükleer santral sızıntısı ve kimyasal saçılmalar gibi insanın nedeni olduğu afetlerden da bahsedilebilir.

Şekil 2.13: Kathmandu, Nepal’deki doğal afet sonrası süreksiz yerleşim alanı (Al Jazeera).

Bunların örnekleri, o bölgede ekolojik baskıyı yapılandıran nükleer santral sızıntısı ve kimyasal saçılmalarıdır. Bu bağlamda süreksiz yerleşimler, iklim adaptasyonunda yeni bir paradigma ortaya çıkarken, geçici problemler için yeni stratejiler üretebilir. Süreksiz müdahalenin kalıcı hale gelmesi, ideal olmasa da kurgulanan yeni örüntünün ve materyallerinin kalıcılığa uygun yönde dönüştürülmesidir (Şekil 2.13). Doğal süreç çok büyük miktarda enerjiyi serbest bıraktığında kentsel dönüşümle kalmaz, aynı zamanda coğrafi koşulları da değiştirmektedir ve her insan yapımı dokuya başka bir geçicilik getirir. Depremleri, volkanları, selleri, tsunami ve patlamaları takip eden öncesi ve sonrası durumlar doğayla daha uyumlu tasarımların ve rolünün öneminin daha geniş bir çerçeveye ele alınması gerekliliğini hatırlatmaktadır.

Bu anlamda, süreksiz şehircilik tarafından bir yaklaşım olarak sunulan geçici boyut, tasarımın, şehir planlamanın ve kentsel tasarımın düşünebileceği ve çalışabileceği sorular ve alanların genişletilmesine yardımcı olabilir. Bu anlamda zor olan kurgulanan geçici müdahalenin-cevabın (*temporary response*) sistematik olarak kısa dönem ihtiyaçlara cevap verebilmesi ve uzun dönem stratejiler için yeterince esnek ve izlenebilir bir yol çizebilmesidir.

2.2.7 Süreksizlik ve İltica

İltica ve sığınma alanları süreksiz şehirciliğin en uzun ömürlü formlarından biridir. Bu alanlar, mülteci kampları, sınır geçiş alanları, gözetim merkezleri ya da Birleşmiş Milletler tarafından kurulan kırsal alanlar olarak ortaya çıkarlar. Kampların süreksiz özellikleri ve kavramsal tartışması 3. bölümde irdelenecektir.

2.3 Bölüm Sonucu

Geçici kullanımlar, mekânsal anlamda, farklı ölçeklerde çözüm ve üretim yöntemleri sağlarken aynı zamanda özgün, açık ve kapsayıcı uygulamalardır, çünkü daha esnek ve spontanlardır. Kalıcılık, güvene ve sabitliğe olan ihtiyacı giderirken, 21.yüzyılın hızlı ve sürekli değişen, eylem odaklı, hareketli ve çeşitli doğasında geçici kent kavramının bir organizasyon aracı olarak işlevlenmektedir. Süreksiz kavramı, geçici bir süreyi, kendi nitelikleri ile tanımlamaktadır (Şekil 2.14).

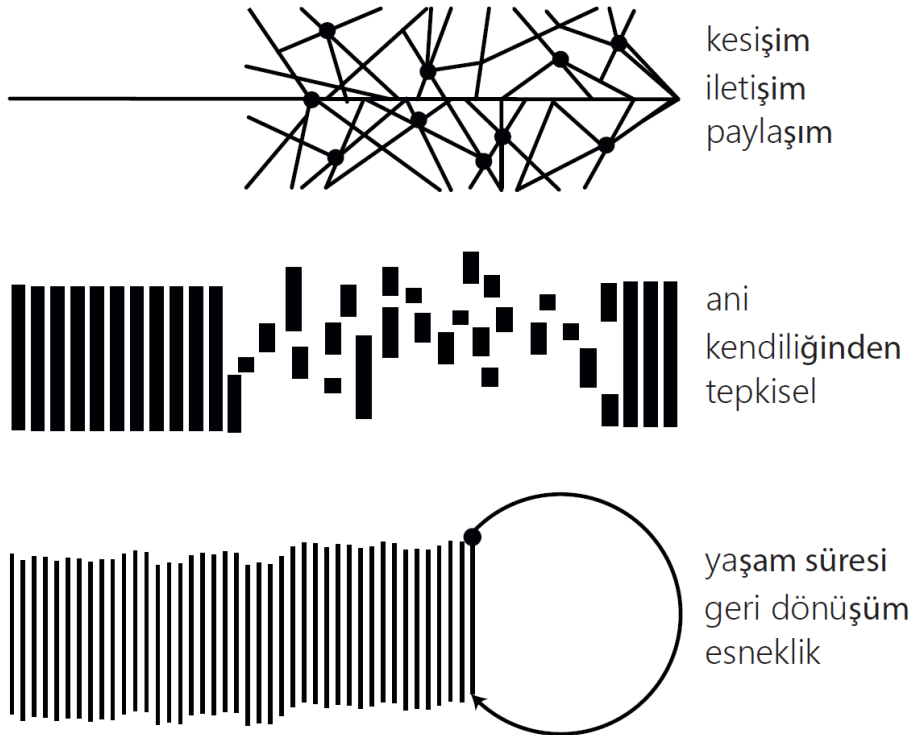
Süreksiz şehircilik, geçicilik üzerinden okunduğunda, geçici uygulamaların kentsel formlarını ortaya koyar. Bu bağlamda, süreksiz şehircilik, kutlamalar, dini törenler

ritüeller, pazarlar, ekstraksiyon faaliyetleri, askeriye ve iltica olarak sınıflandırılabilir. Süreksizlik çerçevesinde, sözü edilen farklı formların ortak özellikleri yayılma aman aralığı, destekleyici kurumsal yapılanma ve morfolojik özellikleri iken, ayırt edici değişkenleri, sahip oldukları yaşam ömrü, ortaya çıkardıkları form, mekânsal kullanım biçimleri ve teknoloji gibi özellikleridir.

Bu farklı süreksiz formların başlıca ortak özellikleri, yayılma zaman aralığı, destekleyici kurumsal yapılanma ve morfolojik özellikleridir. Bu çeşitlenen sınıflanmalar, kapladıkları alan, var oldukları süre, sahip oldukları metabolizma, risk, mekânsal kullanım biçimi, grid morfolojisi, teknoloji ve lojistik uygulamalar gibi değişkenlerle belirlenir. Süreksiz şehirler belirli bir duruma cevap verirler ve bu bağlamda bir süreksiz kentin son kullanma tarihi bilinen ve paylaşılan bir gerçektir. Süreksiz şehirler kentsel müdahaleler için yeni araçlar geliştirmek ve geçici kurgular üretmek adına şehircilik için oldukça üretken bir alana işaret etmektedir.

Mehtora ve diğerleri (2016, s.24) bu durumu şöyle açıklamaktadır:

Temel olarak, süreksiz şehirler kent ekolojisinde bir çeşit taşıyıcı anne rolü üstlenerek belirli bir zaman aralığında işlevlenir ve kaybolurlar. Kentlerde ortaya çıkan geçici peyzaj, şehirciliğin ayrı bir formunun ifadesi olarak görüldüğünde süreksiz yerleşimler ile üretken bir diyalog kurulmuş olur.

Şekil 2.14: Süreksiz şehirciliğin özgün nitelikleri.

Süreksiz şehirciliğin, kent-kamp olgusuna yönelik mekânsallıkları ve özgün niteliklerine ilişkin olarak yapılan çıkarımlar şunlardır:

(i) Süreksiz yerleşimler sürekli olarak yapılanan genel kentin, süreksiz yerleşim görünümlerine izin veren olay ve olgular karşısında sosyal ve fiziksel sınırlarının daha farklı bir anlam kazanmasını sağlamaktadır.

(ii) Geçici kentler, süreksiz şehircilikte kırsal yerleşim niteliği kazanmak konusunda başarılıdırlar, fakat süreksiz şehircilik söz konusu iken kentsel sistemler de sıradışı biçimde süreksiz yerleşim niteliği kazanabilirler.

(iii) Kentin belirli katmanları üzerine kurulurlar ve geçici süre bu alanları sıradışı biçimde yeniden üretirler. Bunlardan çoğu, kent alanını dönüştürürken, dekonstrüksiyon avantajını en iyi biçimde kullanmaktadır.

(iv) Pek çok süreksiz şehircilik örneğinde de kentin altyapısını yeniden yorumlayarak yayılan yerleşimleri gözlemlemek mümkündür. Burada yorumlamadan kasıt, kent dokusuyla kurulan yeni ilişkileri ve bu ilişkilerin ürettiği yeni perspektifleri nitelemektedir. Bazı kullanımlar planlı ve resmi iken bazıları informal, tesadüf spontan hatta yasadışı olabilmektedir. Bazıları kentler küçülürken ya da büyürken ortaya çıkarken bazıları sadece hafta sonları, geceleri ya da mevsimler olarak ortaya çıkabilmektedir. Bazıları politik bir başkaldırmayı temsil ederken bazıları yönetsel müdahaleler olabilir.

Bu yerleşimler hafta sonu festivallerinden, sığınma kamplarına değişen ölçeklerde farklı geçici şehircilik örnekleri temsil etmektedir. Süreksiz yerleşimler sürekli olarak yapılanan genel kentin, süreksiz yerleşim görünümlerine izin veren olay ve olgular karşısında sosyal ve fiziksel sınırlarının daha farklı bir anlam kazanmasını sağlamaktadır. Süreksiz görünümlerinin mekânı dönüştürme kapasitesi kentin peyzajındaki önemli bir niteliği temsil etmektedir. Özel alanlar kamusallaşır; kent dokusu geçirgen bir yapıya dönüşür; ve hatta kent içindeki donatılar beklenmedik yeni tapınma alanları haline gelirler. Süreksiz şehirler sıklıkla hafif, geri dönüştürülebilir materyallerle kurulurlar; böylece, bulundukları çevrenin özgün niteliklerine adapte olabilir ve farklı mekânsal koşulları taklit edebilirler.

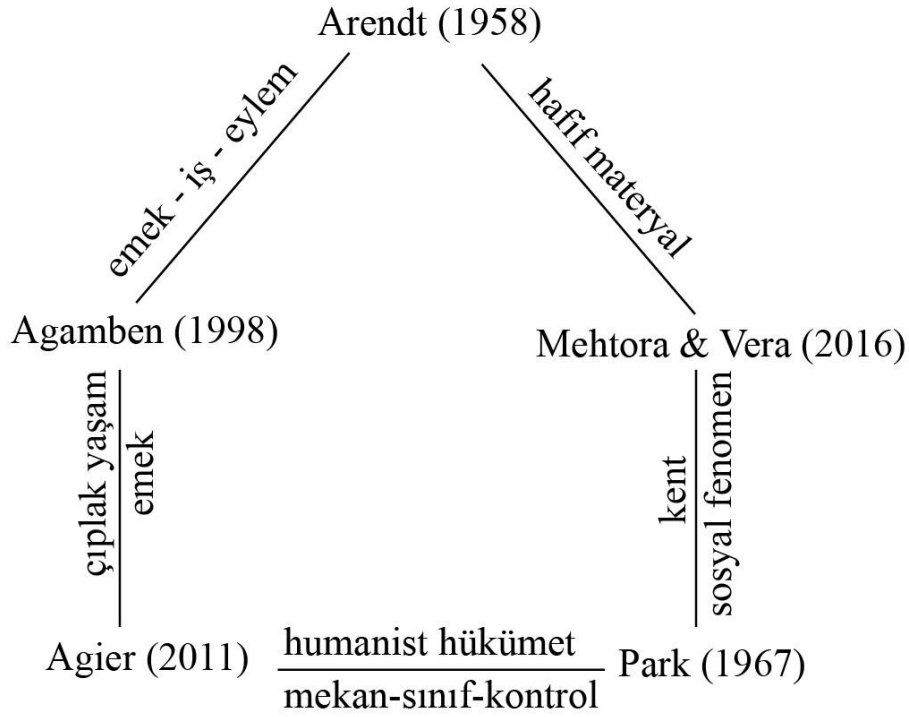
Bir sonraki bölümde, süreksiz şehirciliğin iltica alanları, kamplar ve kent kampları saha araştırmasından elde edilen bulgular ile birlikte irdelenecektir.

3. SÜREKSİZ ŞEHİRCİLİK VE MÜLTECİLER: KENT-KAMP-KENT'İ İSTANBUL ÜZERİNDEN OKUMAK

Bu bölümde, 'Mülteciler, Mülteci Politikaları ve İstanbul'da Geçicilik' başlığı altında süreksiz kentleşmenin kamp yerleşimleri hakkında kavramsal çerçeve ve uygulama alanlarına ilişkin örnekler sunulmuştur (Şekil 3.1). Dünya genelinde ve Türkiye özelinde, göç ve mültecilik genel kapsamıyla açıklanmıştır ve 2011'de başlayan Suriye iç savaşından kaçan ve İstanbul'da yaşayan mülteciler hakkında kronolojik bir çerçeve çizilmiştir. Araştırmanın devamı, 'Vefa ve Yarımburgaz'da Mülteciler' başlığı altında Yarımburgaz ve Vefa semtlerinde yapılan görüşmelerden elde edilen bulguları içermektedir. Anlatılar, günlük pratiklere ilişkin hikâyeler, görsel materyaller ve gözlemler sunulmaktadır. Vefa ve Yarımburgaz'da mekânın süreksizliği, literatürde sunulan kavramlar ile ilişkilendirilerek (i) zaman; (ii) hareketlilik; (iii) eylem; (iv) belirsizlik kavramlarıyla irdelenmektedir. Üçüncü olarak, 'Bölüm Sonucu: Kent-Kamp-Kent Üzerine Bir Tartışma' başlığı altında anlatılar ve önceki bölümlerde sunulan kavramsal çerçevenin ilişkisi ortaya konulacaktır, Kamp olgusu, anlamı, pratikleri ve kentleşme anlamındaki kavramsal tartışması yapılmaktadır.

Sığınma alanlarının süreksiz görünümüleri politik gerilim ya da sıra dışı hava koşulları nedeniyle yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalan insanlara yardım amacıyla oluşturan bir dizi yerleşmeden meydana gelmektedir. Vatansız sığınmacılar için kurulan insani yardım alanları mülteci kampları olarak, farklı ölçeklerde ve dünyanın farklı bölgelerinde faaliyet göstermektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (*United Nations High Commissioner for Refugees, UNHR*)'nin tanımına göre kamp, bir amaca yönelik kurulan, mültecilerin konakladığı ve hükümet ve insani yardım kuruluşlarından yardım ve hizmet aldığı planlı ve yönetilen bir yer veya kendiliğinden yerleşmedir. Örneğin sığınmacıların büyük bölümü Libya'dan gelen Cote d'Ivoire mülteci kampı mücavir alanda 702.415 (BMMYK, 2017) sığınmacıya barınma sağlamaktadır. Kuzey Kenya'da 20 yıldır varlığını sürdüren Dadaab mülteci kampı 500.000 sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır (BMMYK,

2017). Çad Cumhuriyeti'nde bulunan Breidjiing kampları 200.000 insana, Sri Lanka'da bulunan çeşitli kamplar 10 yıllık bir iç savaştan kaçan insanlara ev sahipliği yapan diğer örneklerdir. Çarpıcı şekilde bu kamplar, BMMYK 2018 verilerine göre dünyada yerinden edilmiş 68.5 milyon insanın sadece küçük bir bölümüne geçici yaşam alanı sağlamaktadır. Buradaki yapıların 'hafifliği', kalitesi ya da yapım süresi ve materyalin inşasından çok ötededir ve şehirleşme düzeyi, internetteki fotoğraflarda gördüğümüzden çok daha gelişmiştir.

Şekil 3.1: Kent-kamp-kent tartışmasının kavramsal strüktürü.

Göç ve bu göç akımı içinde, BMMYK kabul ettiği ve yönettiği alanları farklı koşulları göz önüne alarak sınıflandırmaktadır. BM, insani yardım ve politika ajanslarına göre 4 ana sınıf vardır: (i) 'sınır –geçiş noktaları', (ii) transit merkezleri, (iii) mülteci kampları ya da mülteci yerleşimleri ve (iv) ülkesinde yerinden edilenlerin yerleştirildiği kamplar. Bu alanlar, farklı uzamlarda mekânın sınıflandırılması ve bireylerin eylemlerini ve mekâna dair hareketin kontrolünü sağlamaktadır ve türünü de belirlemektedir denilebilir. *Managing Undesirables*'ta Agier (2011, ss.39-55) etnografik bir okuma yaparken, BMMYK tarafından resmi olarak belirlenmiş bu dört ana başlığı, daha analitik ve kapsayıcı bir gösterim yapmak için yeniden düzenler. Bu sınıflandırma anlatımı, kamp-kent olgusu tartışmasında bir referans noktası özelliği taşımaktadır.

Kendiliğinden organize olmuş sığınma alanları (self-organized refuges)(sınır geçiş noktaları, informal kamp alanları, ormanlar, ghettolar, gri alanlar ve squatlar). Bu sığınma alanları, yerleşimlerin sınırında ve insanların sığınmak için buldukları yerlerdir. Çoğunlukla saklanma yeri olduğu gibi, doğaçlama oluşan, insanların iki sınır arasında bekledikleri, çoğunlukla görünmez, informal hatta yasadışı olabilmektedirler. Bu alanlar kentte squatterken, kent dışında ormanın içine yerleşmiş çadırlardır. Geçici şehirciliğin doğrudan tanımlanabileceği, süresiz yerleşimlerdir (Şekil 3.2).

Tasnif merkezleri (geçiş merkezleri, yol istasyonları, yabancılar için kamplar ve bekleme alanları). Bu alanlar, günümüzde kampların daha gösterişli haliyle, kendiliğinden oluşan sığınma alanlarından farkı, ulusal yönetim birimleri tarafından kontrol edilirler, yasal, görünür ve bilinir alanlardır (Şekil 3.3). “Geçici bir toplumsal evren, aynı zamanda, içinden geçenler tarafından keşfedildiği ve hatta bazen kendilerine rağmen bile yerleştiği için oluşur”.

Kapatılma-hapsetme (confinement) alanları (mülteci kampları, BMMYK kırsal yerleşimleri). Kampların günümüzde en gösterişli ve bilinen yüzüdür. Resmi, uluslararası organizasyonlar ve BM tarafından gözlenen, habercilere açık, organize edilmiş ve düzenlenmiş alanlardır, kamplaşmanın resmi yüzüdür (Şekil 3.4). Agier (2011, s.53)’e göre, “mülteci kampları daima, zaten varolan bir sosyo-mekânsal formu yeniden üretmeyen hibrit organizamalarlardır. yerellik için yeni deneyimlerdir çünkü belirsiz bir geçicilik ile içinde yaşayanların, yaşayabilmek zorunda olması yüzünden dönüştürülen mekânlardır”.

Şekil 3.2: Getto, Ghana (Mynewsgh, 2017).

Şekil 3.3: Zawiya, Libya, Gözaltı Merkezi (Zuhair Abusrewil Arşivi).

Şekil 3.4: Frankreich Flüchtlings-Camp, Dunkirk (World Watch Monitor).

Korumasız ayrılmış alanlar (unprotected reserves) (ülkesinde yerinden edilmiş insanlar için kamplar). Yerel ya da global ölçekte, bu alanlar, politik ve yönetsel düzeyde sakinleri için daima hassasiyet yaratan, ‘öteki’ olma sürecini uzatan ve kendi sosyal dinamiğini baştan yaratmak zorunda kalan, yerli olmanın zaman aldığı, yönetsel şiddetin farklı formlarına maruz kalan kırılganlık teşkil eden alanlardır. Dadaab örneğinde, kamp alanı, Ifo, Dagahaley ve Hagadera olmak üzere 3 ayrı kamptan meydana gelmektedir. Bu üç kamp da herhangi bir kentsel tasarım uygulamasından farksız bir organizasyon şemasına sahiptir ve kent niteliği taşımaktadır. Düşük yoğunluklu hafif materyalden yapılmış yaşam alanları, yönetim alanları ve diğer kentsel fonksiyonlar açıkça ayrılmıştır (Şekil 3.5). Ahşap, plastik ya da tuğladan yapılmış üniteler, birbiriyle bağlanarak ihtiyaca göre artırılabilir. 100 metreye 200 metre ızgara planlı bloklardan oluşan mahalleler ve bu mahallelerin

merkezleri bulunur. Dadaab'da zaman içinde gelişen yaklaşımlardan biri de, bu kent dokusunu yoğunlaştırmak, sağlamlaştırmak olmuştur. Plastik gibi materyaller hala tuğlaya üstüm gelse de -yönetimsel açıdan bu alanın geçiciliğini belgeleyen nadir göstergelerden bir tanesi materyalin hafif olmasıdır- Dadaab neredeyse 30 yıldır farklı toplulukların bir arada fakat farklı şekillerde yaşadığı bir kenttir. Örneğin, Somalililer minik üniteler kurarak, parselleri alana serpiştirirken, Etiyoplalılar oldukça yüksek yoğunluklu ve etrafını yüksek çitlerle çevirdikleri bloklar inşa etmektedirler.

Şekil 3.5: Dadaab Mülteci Kampı, Kenya (WFP, 2016).

Şekil 3.6: Zaatari Mülteci Kampı, Ürdün (Manden Ngan Arşivi).

Zaman içinde kent daha kompleks bir hal almıştır ve tıpkı sıradan bir kentin sokakları gibi burada da hastane, okul, eczane, toplum merkezi ya da kütüphane gibi donatılar belirli akslarda karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında, kentte tarım işleri, defin işleri için boş alanlar da bulunur, hatta kamp çevresinde bir *yeşil hat* bile vardır (Mehtora vd. 2016). Bu koşullar içinde, insanlar yine de bir miktar özgürlük aramaktadırlar. Bazı insanların yemek karneleriyle aldıkları yiyecek porsiyonlarının bir kısmını tekrar satarak, el işi ya da benzer tekstil ürünleri satan informal marketlerden alışveriş yapabilmek için alım gücü elde etmeye çalıştığı bilinmektedir.

Bu yerleşimlerin altyapısal, politik ve sosyal oluşumu kendini ‘hafif’ olarak nitelendirirken kentsel tasarıma ilişkin ilginç soruları da beraberinde getirmektedir. Bir kenti ve kampı birbirinden ayıran özellikleri anlamak, bir mülteci yerleşkesini ya da kampını diğer süreksiz görünümlemlerle benzer özellikler taşımasının nedenlerini açıklamak için Arendt’in (1958) insan aktivitelerinin arasındaki ayrımı ortaya koyan *vita activa* (hareketli, aktif yaşam) ifadesi yer almaktadır. Arendt her türlü insan aktivitesini 3 sınıfa ayırır: İlki ‘emek’ olarak tanımlanan insanın biyolojik sürecini desteklemek için yapılan aktivitelerdir; ikinci ‘iş’ olarak tanımlanır ve doğal olmayan, insan eliyle üretilmiş yapay bir dünyaya izin verir; üçüncüsü ise ‘eylem’dir. Eylem, şeylerin veya meselelerin arabuluculuğu olmaksızın, insanlar arasında gerçekleşen, siyasi hayatın ortaya çıkmasına izin veren çoğulculuğun içinde yaşayan insanlık koşuludur. Agamben (1998)’e göre kamplar, daha radikal koşullarda, yalnızca Arendt’in emeği, iş ve eylem üzerinde yeniden tanımladığı, çoğalma olarak yorumlanabilecek ‘çıplak yaşam’ a ev sahipliği yapabilen biyopolitik alanlar olurdu.

Tasarım kesinlikle bu çeşitli aktivitelerin meydana gelmesinde bir araç olabilir. Örneğin, varlığını sürdüren mülteci kamplarına bakıldığında, bu birbirini tekrarlayan grid kent formunda, ‘eylem’ ve ‘işin’ boyunduruk altına alındığı ve sadece ‘emeğin’ ifade edilebildiği söylenebilir (Mehtora vd. 2016). Mülteci kamplarındaki çelişkilerden kentsel tasarımdaki diğer çalışma alanlarına ilişkin anlam çıkartılabilir bu bağlamda emeğin eyleme olan üstünlüğü çağdaş şehircilikte bir mekân üretme paradigması olarak kampı karakterize eder. Agamben’in (1998, s.181), “Bugün batının biopolitik paradigmasının temeli kentten ziyade kamplardır” tespiti bu çerçevede anlam kazanır. Burada kentlerin fiziksel materyallerinin hafifleşmesine ya da metabolizmasının hızlanmasına (ki bunlar doğru tespitlerdir) işaret etmez, burada bir sonuç olarak yapıların geçici hale gelmesine dikkat çekmektedir (Şekil 3.7).

Bu da estetik olarak kamplara benzeyen şehirler anlamına gelir ki, bu yaklaşım yüzeysel olarak algılanabilme riskini taşımaktadır. Bunun yerine, aslında söylenmek istenen, şehirleşme anlayışının değiştiği ve baskın aktivite olarak emeği desteklediği şeklinde yorumlanabilir. Arendt'in tanımladığı politik anlamda eylemi beslemek yerine, insanlık durumunun güçlü bir ifadesi olarak açıklanabilir (Mehtora vd. 2016). Geçici sığınma alanlarını, süreksizliğin şehirciliğin çatısı altında anlamak sadece bu yerleşimlerin ilerleme kaydetmesini sağlamaz, günümüz modern kent koşullarını da anlamayı ve geliştirmeyi sağlar.

Şekil 3.7: Kibumba - Kendi ülkesinde yerinden edilenler için kamp: Goma, Rwanda (Harneis, 2008).

Bu kapsamda araştırma, İstanbul'da 'eski misafirler' ve 'yeni mülteciler' arasındaki süreksiz şehirciliğin anlatılarını farklı düzlemde sürdürecektir. Birincisi, Küçükçekmece'de bulunan Yarımburgaz Mahallesi'nin halkını oluşturan ve bir topluluk arz eden, geçici korumadan kısmen faydalanabilen bir süreksizlik niteliğine sahipken; ikincisi ise, mahallelisi olmadıkları, Suriyeliler ve farklı gruplar tarafından da kullanılan bir çöküntü bölgesi olan Vefa Semti'dir. Bu iki semt, sahip olduğu farklı kültürel, kentsel, tarihi ve mekânsal dinamikleri bakımından birbirinden oldukça farklıdır. Anlatıların aktarımının ardından elde edilen bulgular paylaşılacak ve kent-kamp olgusu tartışılacaktır.

3.1 Mülteciler, Mülteci Politikaları ve İstanbul’da Geçicilik

Radikal kentsel dönüşümlerin yol açtığı yerinden etme politikası ve son 5 yılda yaşanan yoğun Suriyeli göç akını göz önüne alındığında, İstanbul, bugün kent mekânın dönüşümü bağlamında geçiciliğin kalıcı hale geldiği bir noktada önemli bir örnektir. Kent içinde ve kent çeperinde yerinden edilmiş yahut yoğun göç sonucu mülteci kampları dışında yaşamak zorunda kalan Suriyeliler’in yasal veya yasal olmayan yollarla kurguladıkları yeni yaşam alanları süreksiz şehirciliğe özgün bir anlam kazandırır. Bu özgünlük, süreksiz şehircilik bir son kullanma tarihine sahip ve dönemsel olarak tekrar eden ya da geçici olduğu bilinen bir oluşum dahilinde ortaya çıkarken, kendi kurgusunu ve kentsel nitelikleri geçiciliği paylaşan insanlar yoluyla simule eder. İstanbul örneğinde ise burada bahsettiğimiz kalıcı-sabitleşmiş bir kent düzeni içinde, geçici olarak nitelendirilen insanların süreksiz şehirciliğe hayat vermesidir.

1951 Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, mültecilerin uluslararası düzeyde yasal haklara sahip olmasını sağlayan önemli tarihsel gelişmelerin sonucudur. Sözleşme, mülteci tanımını, mültecilerin hakları ve sorumluluklarını belirleyen en temel hukuki belgedir. Mülteci sıfatı, uluslar arası hukuk tüzüğünde iltica hakkı ile sığınma hakkı statüsünü kazanmış kişilere verilmektedir. Bu sözleşmeye göre mülteci:

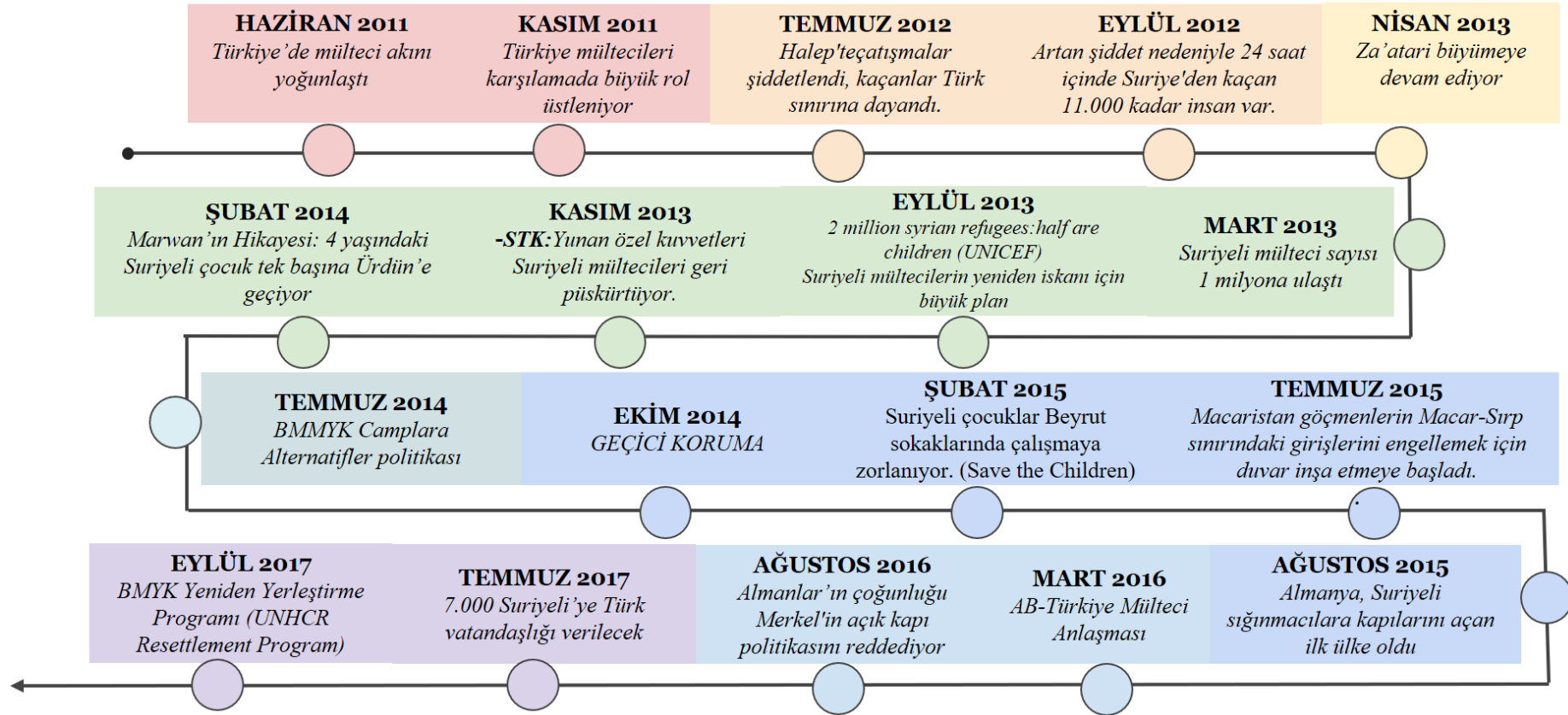
Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir.

BMMYK, 2017 verilerine göre, dünyada 65.6 milyon insan yerinden edilmektedir, yani her dakika çatışma ya da zulüm sonucu yaklaşık 20 kişi zorla yerlerinden edilmektedir. Bunun yanında, dünyadaki 22,5 milyon mültecinin yarsısından fazlası 18 yaşının altındaki çocuklardır. Suriye’deki politik çıkmazın bir sonucu olarak, geçtiğimiz yedi yıl içerisinde toplam 4.8 milyon yerinden edilmiş Suriyeli, Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır ve Türkiye’ye iltica etmiştir. 2017 itibari ile, Türkiye’deki kayıtlı Suriyeli sayısı 3.079.914’tür ve bu insanların %90’ı kampların dışında yaşamaktadır. Hatay’dan sonra en çok Suriyeli mülteciyi İstanbul (479.555) barındırmaktadır.

Buna karşın Türkiye, resmi mülteci statüsü başvurularını engelleyen coğrafi bir sınırlama getirmekte (BMMYK, 2011); Türkiye’deki Suriyeli mülteciler ‘misafir’ olarak adlandırılmaktadır. 2011’de Suriyeliler için ev sahipliği ve acil yardım ile başlayan durum, Suriyelilerin geçici olarak korunması ve ülkenin farklı yerlerine yerleştirilmesi şeklinde gelişmiştir. Suriyeli mülteci seli başladığında, savaşın sona ermesi ve Avrupa göç politikası konusundaki belirsizlikler mülteci yönetim sürecinde yeni belirsizlikler yaratmıştır. Hemen ve kısa vadeli çözümler üretilmesine karşın, krizin etkileri, Suriyeli mültecilerin düşünüldüğü kadar geçici olmadıklarını göstermektedir (Şekil 3.8). Kamplara ve belirlenmiş kentsel alanlara resmen yerleşenlere temel haklar sağlayan ‘geçici koruma’ statüsü 2014 yılında verilmiştir.

BMMYK’nin 2014 Temmuz ayında yayınladığı ‘Kamplara Alternatifler’ başlıklı stratejisi, mültecilerin kampların dışında, kentsel ve kırsal alanlara yerleştirilmelerini ve topluma entegre olarak kampların getirdiği sınırlamalara tabi olmayacakları bir organizasyon önermektedir. Bu kapsamda, kamplarda yaşayan mültecilerin, kendi hayatlarına ilişkin söz hakkının sınırlı olması, hareket kabiliyetlerinin kısıtlı ve kısmen hizmetlere ve yönetime bağımlı olması nedenleri ile, yerinden edilmenin yaşattığı travmanın boyutlarını artıracakları açıklanmıştır. Bu riskler ve zorluklarla yüz yüze kalan birçok mülteci, kampların veya belirlenen alanların dışına yerleşmektedir. Bu durumun ulusal yasaları ve politikaları ihlal ettiği durumlarda, mülteciler, gözaltı riski veya mülk veya işletmelerin müsaderesi ve imha edilmesi gibi ciddi sonuçlara maruz kalabilir. Bu şartlarda mülteciler, BMMYK ile kayıt altına alınmaktan kaçınabilir. Bu anlamda, kamplara alternatifler politikası, etkin koruma sağlamak ve daha çok mülteciye ulaşmak gayesindedir.

2015 yılında tanımlanan ‘geçici kalıcılık’ statüsü ise, hükümetin konuyla ilgili yaklaşımının belirsizliğini ve kapsamlı stratejiler üretirken karşılaştığı zorlukları yansıtmaktadır. Eylül 2017’de BMMYK’nın Yeniden İskân Programı (*UNHCR Resettlement Program*), Türkiye’de geçici koruma altında olan misafirler için oldukça önemli bir gelişmedir: BMMYK, öncelikli olarak dezavantajlı grupları mülteci statüsünde değerlendirip, yeniden iskanını sağlamaktadır. Geçici koruma altındaki Suriyeliler’in bir kısmına vatandaşlık verilmesi süreci de Türkiye’nin mülteci sorununa ilişkin attığı adımlardan biridir. Gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri geçici koruma hizmetlerine erişimi sağlamak için dayanışma platformları kurmuşlardır (Şekil 3.9).

Şekil 3.8: 2011 sonrası Türkiye’deki mülteci politikalarına ilişkin önemli gelişmeler.

Göç ve Suriyeli mültecilere yönelik üst düzey devlet organları, Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD), Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'dır. İstanbul'da olduğu gibi tüm Türkiye'de faaliyet gösteren mülteci demografisindeki değişimleri takip etmek, kayıt almak ve mültecilerin sayım sistemini yönetmek için AFAD, Türkiye'nin güneydoğusunda ve İstanbul'da faaliyet göstermektedir.

Ancak, mülteci krizinin yönetim ve koordinasyon merkezi, ulusal ve uluslararası göçten sorumlu İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'dür (GİGM). GİGM'nin 81 ilde, il müdürlükleri bulunmakta ve öncelikle mültecilerin kayıt altına alınabilmesi için ilçe emniyet müdürlükleriyle koordine çalışmaktadır. GİGM, esasen mülteci meselesinin yönetimini tepkisel acil durum müdahale mekânizmasından daha düzenli ve uzun vadeli idari bir birime kaydırmak için kurulmuştur (Woods ve Kayalı, 2017). 2017 Haziran ayında, GİGM, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM) arasında resmi olarak yabancılara verilecek hizmetler ve yardımlar konusunda karşılıklı bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. 2017 itibarıyla, yayınlanan mülteci politikaları –Suriyeliler'e çalışma izni ve vatandaşlık verilmesi, BMMYK'nın yeniden iskân programlarına başvuru süreci- kapsamında da GİGM ve SGDD ortak çalışmaktadır. Valilik, kaymakamlık, belediye gibi üst ve orta düzeydeki yönetim organları da bahsedilen süreçlerde yetki alanları çerçevesinde rol almaktadır.

İstanbul özelinde, Suriyeli mültecilerin kaydı, temel hizmetlere erişimi, entegrasyon problemleri, kadın, çocuklar ve dezavantajlı gruplara yönelik yardım hizmetleri STK'lar ve çoğunlukla belediye-STK işbirlikleri ile sağlanmaktadır. En yoğun Suriyeli nüfusuna sahip ilçelerden biri olan Sultanbeyli'de MülteciDer-Sultanbeyli belediyesi işbirliği ile koordine temsilcilikler ağı bulunmaktadır. Mülteci Hakları Merkezi, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı gibi birtakım diğer STK'lar ile mülteci hakları ve kadın sağlığı konusunda bilgilendirme hizmeti sağlamak ve çalıştaylar düzenlemek için işbirliği yapmaktadır. Marmara Bölgesi'ndeki belediye temsilcilerini bir araya getiren Marmara Belediyeler Birliği (MBB), yerel yönetimler arasındaki işbirliğini ve çözüm üretmedeki kapasitesini artırmak üzere çalışmaktadır. Bunun yanında, İstanbul'da, kentsel mültecilerin servis noktalarını erişimini artırmak, zorlu bürokratik süreçler konusunda hizmet sağlayan uluslararası yardım örgütleri de bulunmaktadır.

2016 Nisan’da Hayata Destek Derneği (2016)’nin yayınladığı *Vulnerability Assessment Of Syrian Refugees In Istanbul* (İstanbul’daki Suriyeli Mülteciler Zarar Görebilirlik Raporu) raporu, entegrasyon sürecinin daha kapsamlı ve işbirlikçi bir organizasyona ihtiyacı olduğunu vurgulamaktadır.

2014’ten bu yana, eğitim, sağlık ve istihdam sektörlerine dair politikalar içeren Suriyeliler’in entegrasyonuna ilişkin programlar, Suriyelilerin varlığının, tahribatın ölçeği ve kapsamı nedeniyle daha uzun sürelerle veya kalıcı olacağı inancıyla giderek güçlendirilmiştir. Fakat şehirdeki 'misafirlerin' çoğunluğunun konaklama, eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere erişimi oldukça sınırlıdır ve kültürel uyumsuzluk, toplumsal dışlanma konusunda ciddi sorunlarla karşı karşıyadırlar. Ancak bu geçici yoksulluk bölgelerine kalıcı çözümler sağlamada etkili olmamaktadır. Bu yardım kuruluşlarıyla nasıl bağlantı kurulacağını bilmeyen kayıt dışı Suriye'nin sayısında göz ardı edilemez.

BMMYK 2017 raporuna göre, İstanbul’da kayıtlı 479.555 Suriyeli mülteci yaşamaktadır. İstanbul’daki Suriyeliler çoğunlukla kent çeperindeki mahallelerde, çoğunlukla eski göçmen mahallerinde, yerleşmişlerdir ki bu bölgelerdeki kiralar daha düşüktür ve hemşericilik bu alanların mülteci mahallelerine dönüşmesinde baskın bir etkidir. Esenyurt, Beylikdüzü, Küçükçekmece, Sultanbeyli ve Bağcılar İstanbul’un en iyi bilinen mülteci mahalleleridir. İstanbul, geçmişten bu güne bir göç kentidir ve farklı kültürlerle, dillere, inanışlara ve özgün mekânlara ev sahipliği yapmaktadır. Kimileri için bir durak noktasıdır ya da geçiş sahasıdır kimileri için yeni bir başlangıçtır. Kent ve insan ilişkisi birbirini dönüştüren devingen bir süreçte farklı zamanlara tanıklık etmektedir. Bu anlamda, insanın akışı ve süreksizliği, kentin devimini ve süreksizliğini yaratmaktadır. Geçmişin eski misafirleri bugünün yeni ev sahipleridir.

3.2 Vefa ve Yarımburgaz’da Mülteciler

Vefa ve Yarımburgaz’ın insan ile ilişkisi, kente dahil olduklarından bu yana göç ile ilintili ilerlemektedir. Yarımburgaz kent çeperinde, Vefa ise tarihi kent merkezinde bulunan iki farklı semt olarak, süreksizliğe dair farklı hikâyeler anlatmaktadır. İleriki bölümlerde, daha yerleşik, yardım alabilen organize bir topluluk teşkil eden Yarımburgaz halkına ilişkin anlatılar, mülteci olma halini, gündelik yaşamı, alışkanlıkları, mekân deneyimleri ve farklı perspektifleri sunarken, Vefa’nın

süreksizliği anlatıların ötesinde, mekânın fiziksel süreksizliğini, uçuculuğunu ve sakinlerinin görünmezliğini gözler önüne serer. Bu bakımdan, araştırma, bu iki farklı süreksizlik birbirini tamamlayan, bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır.

Yarımburgaz, varlığını Roma Devri'nden bu yana sürdüren Küçükçekmece ilçesinde, kent çeperindedir. Küçükçekmece, 1950'lerden önce bir sayfiye yeri olsa da, bölgede yoğun nüfus artışı 1950'lerde başlamıştır ve günümüzde kentsel dönüşüm süreci ile karşı karşıyadır. 1970/80'li yıllarda, Anadolu ve Balkanlar'dan, ekonomik ve politik nedenlerle göç almasıyla nüfusu artmıştır. Yarımburgaz da İstanbul'un pek çok çeper mahallesi gibi, Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapmaktadır. DGMM'nin 2016 verilerine göre, Küçükçekmece ilçesi genelinde kayıtlı mülteci sayısı 25.000 üzerindedir. Suriyeli, Afgan, Türk ve Kürt pek çok göçmenin bir arada yaşadığı Yarımburgaz mahallesini Küçükçekmece'nin kentsel dönüşümle tamamlanmış yeni konutlarından Halkalı-Altınşehir anayolu ayırır (Şekil 3.10).

Şekil 3.10: Yarımburgaz'dan Halkalı-Ataşehir anayoluna bakış.

Bu o kadar net bir ayrımdır ki, bu ana yol, Lynch (1960)'in kent imajı kavramında bir sınır niteliği taşımaktadır. Bir yanda, 10-15 katlı binalar, kapalı ve açık spor tesisleri, AVM'ler ve otoparklar, diğer yanda 2-4 katlı betonarme binalar, tuğla ile örülmüş avlular, açık yeşil ve el değmemiş alanlar, bir kaç tane kahvehane, cafe, büfe, marketi ile küçük bir konut bölgesi vardır. Vefa, tarihi kent merkezinde Fatih ilçesinin Süleymaniye-Küçükpazar-Eminönü saç ayağında yer alır ve 16. yüzyıldan bu yana Tarihi Yarımada'da varlığını sürdürmektedir. Vefa, ucuz otel ve

pansiyonları, bekar odaları ile ünlenmiş 20. yüzyılın başında Türkiye'nin farklı kentlerinden gelen göçmenler ikinci yarısında ise uluslararası göçmenlerin (Afgan, Suriyeli, Bangladeşli) kısa ya da uzun süreli yaşadığı bir semttir (Şen ve Şen, 2015, s.39). İç ve dış göçle gelen yoksulların bu bölgeye yerleşmelerinin en önemli nedeni ise ucuz barınma ve yaşama imkanı, çevresindeki imalathane ve iş yerlerinin enformel de olsa iş imkanı sağlamasıdır (Şekil 3.11).

Şekil 3.11: Vefa'da ahşap plakalar ve metal levhalar ile oluşturulmuş bir ev.

Fatih genelinde 25.000 Suriyeli yaşamaktadır (İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, DGMM, 2016). Vefa, Süleymaniye Camisi'nin hemen ardında, değişen çehresiyle kendini tanıtır. Burası, fiziksel ve sosyal sınırların keskin hissedildiği, 2005'te başlayan kentsel dönüşüm sürecinin 2013'te mülkiyet sorunları nedeniyle durulduğu ve geriye metruk, yıkık dökük terk edilmiş binaların kaldığı bu semtin sakinlerinin çoğu Suriyelilerdir. Yıkım çalışmalarından arta kalanlar arasında, çöküntü binalarda ve ucuz otellerde barınmaya ve yaşamaya çalışan yoksul mülteciler; çoğunlukla çöp toplayıcılığı, kağıtçılık, hamallık, dilencilik, çaycılık, su satıcılığı gibi işler yapmaktadırlar (Şekil 3.12). Günümüzde semtte az sayıdaki amele lokantaları ve bakkallar dışında sokak aralarındaki yol kenarlarında gazete sayfaları ve naylonların üzerine serili ikinci el bitpazarı tezgâhları, kahvehaneler ve pideci dükkânları da bulunmaktadır. Meskûn nüfusun dikkat çektiği belirli sokaklarda ise özellikle Doğu illerinden gelen göçmen aileler çoğunluktadır (Şen ve Şen 2015, ss.40-41). Yıkım ve boşaltmalar nedeniyle metruk bir mekânsal ve demografik profile sahip olan semtteki imalathane ve han sayılarının azalması ile yerli göçmenlerin kaldığı bekâr odalarının sayıları da azalmış durumdadır (Şekil 3.13).

Şekil 3.12: Vefa’da kentsel dönüşümden arda kalanlar.

Şekil 3.13: Vefa’da sokaktan bir görüntü.

Bir diğer konu ise, buranın geceleri gettoya dönüşen ve uyuşturucu satışıyla ünlenmiş bir bölge olması nedeniyle yaşamak için ‘güvenli’ bir yer olarak algılanmamasıdır. Şu açıktır ki, burada entegrasyon programları, geçici koruma yardımı ya da sivil toplum örgütlerinin yardımının varlığından söz edilemez.

Bu anlamda Vefa, süresiz şehirciliğin, belirsizlikle birlikte hareket etmesine ve mültecilerin, kendi kendine organize olabilme biçimlerinin mekânsal boyutuna ilişkin çarpıcı bir örnek sunmaktadır. Vefa’da kent mekânının dönüştürülebilirliği, esnekliği tıpkı kamplar gibi hafif materyal ile sağlanmaktadır (Şekil 3.14 ve Şekil 3.15).

Şekil 3.14: Vefa’da hafif materyal ile onarılmış binalar.

Şekil 3.15: Vefa’daki binaların kullanımına ilişkin örnek.

Araştırmanın devamındaki bölümlerde, literatürde tanımlanmış olan, (i) zaman; (ii) hareketlilik; (iii) eylem ve (iv) belirsizlik başlıkları altında saha araştırması kapsamında elde edilen bulgular, Vefa ve Yarımburgaz’da yapılan görüşmeler, gözlemler, alan notları ve fotoğraflar ile birlikte sunulmaktadır.

3.2.1 Vefa / Yarımburgaz’da zaman

Lefevbre (1991) çoklu zamansallıktan bahsederken, gündelik yaşama ve zaman dikkat çekmiştir. Gündelik zamanın, günlük yaşantıyı kesen süreksiz ve spontan anlar olduğunu, sevgi, oyun, dinlenme, bilgi gibi gecici duyuların ortaya çıktığı, beklenmedik zamanlar olduğunu vurgular. De Certeau’nun (1984) ‘mekânsal taktik’

olarak adlandırdığı, gruplar ve kişilerin kontrol mekânizmalarının dışına çıktığı zamanlar, süreksiz şehirciliğin vuku bulduğu, geçici aktivitelerin kendi deneyim baloncuğunu, hava deliğini yarattığı anlardır.

Yarımburgaz'da geçirilen süre boyunca yapılan görüşmeler ve gözlemlere göre, Suriyeliler, içinde bulundukları, belirsiz ve umutsuz durumdan, Yarımburgaz Mahalle Derneği'nde gerçekleşen aktiviteler ya da düğün, akşam oturması, evleri için bir araya gelip yaptıkları marangozluk faaliyetleri, gündelik hayatın sevgi, eğlence, bir arada olma duygusunu yaşadıkları kısıtlı zamanlardır (Şekil 3.16). Yarımburgaz'da H'ye ait bu anlatı, yaşanan ve deneyimlenen mekâna dair farklı zaman aralıkları ve aslında zorlu koşulları anlatan bir hikâyedir:

İlk önce ben geldim, 4-5 ay yalnız yaşadım burada ailem Suriye'deydi. Bir iki sene de biz köyde yaşadık, çok zordu orada yaşamak, iş yoktu çünkü biz Halep'ten çıktık 5 erkek. Biz 8-9 kişi 2 odalı bir evde yaşadık. Bir aile mutfakta yaşıyorduk. Sonra baktım... Yaşamak sonunda olmaz öyle. Karar verdim Türkiye'ye gelmeye ve bir kaçakçı bulduk ve ona para para verdik. Ben İstanbul'a geldim, bir arkadaşım aradı, dedi ki "Gel". Hatay'dan otobüse bindip ve İstanbul'a geldim. O zaman Bağcılar'da kalıyorduk, ben tekstilde çalışıyordum, dört beş ay yaşadım sonra ailemi çağırdım. Mesela dün bizim Esenyurt'ta düğün vardı, annem oraya gitti, çok güzel bir düğündü. Anneme fistan aldık, fistan geçici, geri verecek... Yani kiraladık. Mum vardı, çiçekler attık. Çok güzel bir düğündü (H., Gülşah Eker, Görüşme, 24.06.2017).

Şekil 3.16: Bayram arifesi, Yarımburgaz Mahalle Derneği'nden bir görüntü.

Burada dikkat çekici olan –pek çok görüşmede olduğu gibi–yaşanılan zorlu döneme ait deneyimlerin ardından, anlatı birden gündelik hayat akışının dışında, sıkıntılardan kurtuldukları bir ana odaklanmaktadır. Yarımburgaz’da zaman deneyimi, geçmişe ait hatıraları ya da gelecek planlarını değil, gündelik yaşam ve içindeki rastlantısal anlar üzerine bir anlatı sunmaktadır. Zorlu yaşam koşulları ve yoksullukla mücadele eden Yarımburgaz sakinleri için zaman, gündelik bir yaşamı sürdürebilme çabasıdır.

3.2.2 Vefa / Yarımburgaz’da hareketlilik

Harvey (1989)’in ‘zaman-mekân sıkışması’ olarak adlandırdığı, hareketliliğin uluslararasılaşması ve en geniş anlamıyla, toplumsal farklılaşmayı beraberinde getirmektedir. Fakat, hareketlilik ve şeylere erişim herkes için aynı hızda ve uygulanabilirlikte değildir. Savaş, politik çıkmazlar, terör, bölgesel anlaşmazlıklar ve benzer nedenlerle, göç, istemli bir eylem olmadığında, gönüllü olarak hareket edenlerle taşınmaya zorlananlar arasında çok büyük bir fark vardır.

Önce herkes buraya geldi, sınır açikken. Sınır kapandı şimdi, gelemizler (S. Gülşah Eker, Görüşme, 07.07.2017).

Türkiye’ye 2013’te yalnız geldim, fakat abim 6-8 ay önce gelmişti. Suriye’de bilgisayar mühendisliği okuyordum ve bir arkadaşım eğitime devam edebilmek için burada bir şansım olabileceğini söylemişti, oldu da... Gelmemin temel sebebi, YPG (Halkçı Koruma Birlikleri) ve ISIS (Irak Şam İslam Devleti) bölgeyi kontrol etmeye başlamıştı ve kent içinde hareket etmek neredeyse mümkün değildi. Bu yüzden sınırı geçebilmek için 3 farklı, bölge değiştirmek zorundaydım, ilk olarak rejim, daha sonra YPG ve daha sonra ISIS. Bu 3 farklı grup benim adımları listeye aldılar. Anlaştığım kaçakçı bana 3 farklı isimle 3 farklı kimlik kartı verdi, her bölge için ayrı bir kimlik. Aslında bu hileyi biliyorlardı ama para aldıkları için ses çıkarmadılar. Türkiye’ye ulaştığımda ilk Akçakale’ye geldim, Urfa’da 2 gün kaldıktan sonra İstanbul (MA., Gülşah Eker, Görüşme, 22.03.2018).

Yerinden edilenlerin hareket kabiliyeti, kentsel, ulusal ve uluslararası ölçekte, katı sınırlarla belirlenmiştir. Örneğin, İstanbul’da yaşamaya başlayan Suriyeli bir misafir, sığınmacı ya da mülteci statüsünde olmadığı ve uluslararası kurumlarca, *insani durumu* tanımlanmadığından, öncelikle, Türkiye’den başka bir ülkeye ya da İstanbul’dan başka bir şehre geçiş yapamamaktadır.

Kız kardeşim evli ve kocası ile Lübnan’a gitti, annem de onu görmeye Beirut’a gitti. Ama şu an savaş olduğundan sınırlar kapandı, annem de orada kaldı. Geri gelecek ama ne zaman bilmiyoruz. Suriyedeki tanıdıklarımızla konuşuyoruz, çok kötü durumdalar, savaş var, su yok cebran yok, yiyecek yok, her gün şehit var (H., Gülşah Eker, Görüşme, 24.06.2017).

Geçici kimlik aldık... Başka bir şehri ziyaret etmek için bile izin gerekiyor. İnsanlar, çocuklarını kardeşlerini göremez ve aile kaydını başka bir yere taşıyamazsın. Kardeşim Antakya'da onun kaydını İstanbul'a taşıyamaz orada kalmalı. Buraya gelmek için de izin almak zorunda. Göç idaresi ve polis biz izin veremeyeceğini söylüyor. Mesele öğrenciler, ailelerini ziyaret edebilmek için izin alabilmeliler. Kimse sana ne olacağını bilmiyor (M., Gülşah Eker, Görüşme, 24.06.2017).

Mültecilerin hareketliliğinin kısıtlanması, kayıt altına alınmaları ve sürecin yönetimi gibi nedenlerle açıklanabilir. Mültecilerin hareketliliği, belirsizlik içinde ve kontrol altında sıkışmışken, daha iyi bir hayata erişebilmek için yasal olmayan yollar seçmeleri ise oldukça yaygındır. Bu anlar, öte yandan kendi kendine organize olmanın bir yolu, de Certeau'nun (1984) ortaya koyduğu *mekânsal taktik* olarak da tanımlanabilir.

Bunun yanında, sınırlar sadece fiziksel değildir, kent içinde farklı grupların iletişim kurabilmeleri ve birlikte uyum içinde yaşayabilmelerinin imkanı, sosyal sınırların şeffaflığı, geçilebilirliği ve esnekliği ile ilgilidir. Türkiye'de süregelen politik kutuplaşma ve mültecilere ilişkin politikaların, sosyal medyada yeterince paylaşılmaması, *misafirler* ve *ev sahipleri* bakımından kaygan bir zemin yaratmaktadır. Yarımburgaz'da görüşülen ve görüşme fırsatı bulunan diğer mülteciler, ev sahiplerinin, kendilerine ilişkin negatif algısının farkındadır. Sosyal farklılaşma, entegrasyon politikalarının yetersiz olduğu durumlarda, içine kapalı farklı sosyal grupların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bazıları iyidir, bazıları da nasıl düşünüyor bilmiyorum. Bizimle tanışmıyorlar, konuşmuyorlar. Bize uzak, yabancı hissediyorlar. Bazıları da soframıza oturuyorlar (H., E., Gülşah Eker, Görüşme, 24.06.2017).

Referandum sürecinde Facebook gruplarında biz bundan uzak kalmalıyız dedik. Bu politik bir savaş... O gün kimse evinden çıkmamaya karar verdi. O gün, dışarda bir Suriyeli bulmak çok zordu çünkü Türkler'in bizden nefret ettiklerini biliyoruz. Çünkü diğer partiler, Suriyeliler'in oy kullanabildiğini iddia etti ki kullanamıyoruz (M., Gülşah Eker, Görüşme, 28.04.2018).

15 Temmuz'dan sonra Türkiye'den kaçmamız gerektiğini düşünmeye başladık. Çünkü mültecilere karşı türk kültüründe büyüyen bir kin var. Bizim işlerini, çalışmak için şanslarını aldığımızı düşünüyorlar, devletten çok yardım aldığımızı onların vergilerini çaldığımızı düşünüyorlar. Ama Suriyeliler olarak, kendi kendimize çalıştık, çalışma iznimiz bile yok bir Türk gibi. Ama aldığımız her şey için vergi ödedik, ilaçlar, elektrik, ısınma. KDV. Biz vatandaş gibiyiz ama bir vatandaşın haklarına sahip değiliz (M., Gülşah Eker, Görüşme, 24.06.2017).

Son olarak, devletin kontrol mekânizmaları, sosyal sınırlar ya da politik gerginliklerin yanısıra, yetersiz kalmış entegrasyon politikaları da mültecilerin kent içindeki hareketliliğini etkilemektedir. Yarımburgaz'da olduğu gibi, kent içinde yaşadıkları bölge dışında başka bir semti ziyaret etmek konusunda da zorluk yaşamaktadırlar. Yarımburgaz'da yapılan görüşmeler, Suriyeliler'in dil, yoksulluk, sosyal yabancılaşma, korku gibi sebeplerle aslında, Küçükçekmece ve yakın çevresinin dışında ziyarette bulunamadığını ortaya koymaktadır. Bu koşullar, gözlemlerime göre, aynı şekilde Vefa sakinleri için de geçerlidir.

Minibüse binince, nereye gideceğini söyleyemiyor. Buradan ancak Bağcılar'a gidebilir (A., Gülşah Eker, Görüşme, 07.07.2017).

Gün içinde hep evdeyim... Şurada bir komşum var sadece... Az Türkçe bildiğim için zor oluyor. Tek kızım var; 2 yaşında, 2 sene 3 ay... Karakola kimlik için gidince kovuyorlar. Biz buraya gurbete gelmişiz yabancıyız (L., Gülşah Eker, Görüşme, 07.07.2017).

3.2.3 Vefa / Yarımburgaz'da eylem

Kirshenblatt-Gimblett (2006)'e göre bazı aktiviteler, bağımsız mimari manifestolardır, farklı mekânsal formlar üretirler. Süreksiz şehircilik örnekleri, ürettikleri geçici aktiviteler aracılığıyla, kent formunu yeniden şekillendirir ve ona geçici bir fonksiyon atayabilirler. Vefa, bu anlamda, yıkık ve kullanılamaz durumdaki binaların, halı muşamba, metal gibi hafif materyallerle birer eve dönüştürüldüğü, yeni mekânsal formlar kazanmış ve kentsel yaşamın aksak, yoksul ve çaresiz de olsa sürdürülmeye çalışıldığı bir semttir. Bu anlamda, Vefa semti, kendine özgü geçici gibi görünen mekânsal formları ile dışarıya kapalı olduğu kadar, kendi yaşayış kurallarına da sadıktır. Örneğin, geceleri daha güvenliksiz algılanan ve adı bir takım yasadışı aktivitelerle anılan bu semtin sakinleri, bir getto gibi, semtin kurallarına imtina etmektedir. Burada Crawford (1999)'un *Everyday Urbanism*'de belirttiği gibi, kent formunun kentsel aktivitelerle belirlendiği görüşü ile örtüşür. Sonuç olarak, süreksiz şehircilik kendi özgün fiziksel formunu yaratırken, kendine has bir deneyim sunmaktadır.

Sorkin (1990)'e göre kentte özelleştirilen ya da sadece görünüşte kamusal olan alanların, kontrol edilen ve sınırsız simülasyona tabi mekânlar olduğunun altını çizer. Bu olguya, geçici ya da süreksiz aktiviteler bağlamında bakıldığında, kamusal alanların bu tür aktivitelere açık olması ya da bunu desteklemesi, kontrol mekânizmalarını büyük ölçüde devre dışı bırakır, çünkü süreksizlik, doğası itibarıyla

uçucu-kısa ömürlü bir durumu ifade etse de bütün yoğunluğu ve anlık varoluşu ile kendi kurallarını yaratmaktadır. Suriyeliler’le yapılan görüşmelerde, kamusal alanın kullanımına ve kontrolüne ilişkin olarak, kendi geleneklerini, festivallerini, ritüellerini devam ettirip ettirmedikleri sorulduğunda, şu yanıt alınmıştır:

Suriyede’yken bizim festivallerimiz vardı, bu bir çeşit gösteri festivaliydi. Çocuklar bile elleriyle yaptıkları şeyleri satabilirlerdi ve bu özellikleri kadınları desteklemenin güzel bir yoluydu. Ama burada yapamayız. Bazı yerlerde, 3 hafta bazı yerlerde 3 gün sürerdi ve herbaharda yapılırdı. Herkes kendi deneyimlerini ve yeteneklerini sunmak için şans verirdi. Neye sahip olduklarını sergiler ve paylaşırlardı... İnsalar, elleriyle yaptıkları şeyleri, boyadıkları resimleri ya da sihirbazlık numaralarını gösterirlerdi. Bu iyiydi çünkü insanlar hayatlarını sevmeye başlardı (MA., Gülşah Eker, Görüşme, 22.03.2018).

Burada kutlamalara sahip değiliz. Zaten insanlar hiçbir şeye sahip değiller, hayatımızdan nefret ediyoruz. Burada her Suriyeli büyük ihtimalle kendini hapisanede gibi hissediyordur. Türkler ile aramızda bir engel var. Burada kalmak istediğimizi sanıyorlar, hayır istemiyoruz. Bu bizim seçimimiz değildi, insanlar bunu anlamıyor (M., Gülşah Eker, Görüşme, 28.04.2018).

Lefebvre ([1974], 1991a) mekânı, kaçınılmaz olarak sosyal ve kültürel süreci ile ele almıştır ve mekân ve toplum arasında diyalektik bir ilişki olduğuna ve bunun sürekli, koşullu ve geri dönüşü olmayan bir süreç olduğunu savunmuştur. Mekânı, mekânsal uygulamalar (mekân algısı), mekânın üretimi (mekân kavramı) ve temsili mekân (yaşanmış mekân) arasındaki bir karşılıklı ilişki olarak kavramlaştırmıştır. İstanbul’da yaşayan Suriyeliler, yaşam alışkanlıklarının, ritüellerinin kent mekânında var olmadığını, burada bir ‘yer’leri olmadığını çoğu zaman farklı şekillerde belirtmişlerdir:

Asıl olan bizim memlekettir, nasıl olsa biz misafir burada. Savaş bu sene bitsin belki 1 sene sonra gideriz (E., Gülşah Eker, Görüşme, 23.07.2017).

Burada ilginç olan, Suriyeliler’in bir topluluk olarak fiziksel bir mekânda kendilerine temsil alanı bulamamasından çok, sahip olamadıkları fiziksel mekânın, sosyal medya platformlarında temsil ediliyor oluşudur. Sosyal medya ve diğer iletişim ağları, fiziksel bir mekânla bütünleşik değildir; fakat, kendi kültürleriyle iletişim içinde olmak, karşılaştıkları problemlere çözüm aramak ve zaman zaman küçük gruplar halinde bir araya gelmek -tanışmak, yemek yapmak, dertleşmek vb. için- dijital platformları kullandıklarını belirtmişlerdir. Üstelik kendi kontrol mekânizmalarını ve güvenliklerini sağlama alabilmek için de farklı yöntemler kullanmaktadırlar:

Fiziksel bir organizasyon yok, toplanma yeri yok. Ama Facebook gruplarımız var, soruları cevaplamak için ve dayanışmak için. Watsapp grupları var güncellemeler için. Bir yerimiz yok. Sosyal medyayı kullanıyoruz, orada da bazen yalan haberler oluyor, reklam koyuyorlar. Hırsızlar da bu büyük grupları kullanmaya başladılar. Bu yüzden daha küçük gruplar kurduk ve referansla kabul ediyoruz, bu kişi iyidir ve güvenilirliktir gibi (MA., Gülşah Eker, Görüşme, 22.03.2018).

Meet-up diye bir uygulama var, facebooktaki ve gizli etkinlikler için ve biz çok kullanıyoruz. Ama bir yerde toplanarak, kendi geleneklerimizi sürdüreceğimiz festivallerimizi, kutlamalarımızı ya da ritüellerimizi gerçekleştiremeyiz. Bunu gizli yapabiliriz ama herkesin gözü önünde olamaz. Bir yerde toplanamayız (M. ve M., Gülşah Eker, Görüşme, 22.03.2018).

Öte yandan, Yarımburgaz'da, Mahalle Derneği'nin de katkılarıyla, daha uyumlu ve samimi bir mahalle yaşantısı söz konusudur. Kadınların çoğu zamanı evde geçirmektedir ve dışarıda olmak konusunda rahat hissetmemektedir. Çoğu iş sahibi değildir; fakat, bulmak gibi bir çabaları da yoktur. Açık ortak kullanım alanları mevcut olmadığından sosyalleşmek için ev ziyaretleri yapmakta ya da kapı önlerinde oturmaktadırlar. Günlerini ev işleri yaparak ve çocuk bakımıyla geçirmektedirler. Bunun yanında, erkekler daha sosyal bir yaşantıya sahiptir ve mahalledeki diğer erkeklerle iletişim halindedirler. Yarımburgaz kozmopolit bir yapıya sahip olsa da Suriyeli erkekler genel olarak diğer Suriyeli erkeklerle arkadaşlık kurmaktadır; fakat, Türk ve Kürt arkadaşları da bulunmaktadır. A (17), akşamları iş çıkışında bir araya geldiklerini ve birlikte zaman geçirdiklerini söyleyerek, kendileri için bir ağacın altında oluşturdukları oturma alanını kullandıklarını söylemiştir (Şekil 3.17).

Şekil 3.17: Yarımburgaz'da mahalle sakinlerinin yaptığı oturma alanı.

Zaman zaman diğerlerinin düşmanca tavırlarıyla karşılaşmaktadırlar. Ona göre bunun en temel nedeni, dağıtılan kışlık erzağın, yemeğin ve eşyanın Suriyelilere gitmesi yüzünden mahallede yaşayan Türkler'in ve Kürtler'in olumsuz tavırlar sergileyebiliyor olmasıdır. Fakat yine de, iyi ilişkiler kurmak konusunda oldukça açık olduklarını göstermişlerdir:

Mahallede kendimizi güvende hissediyoruz, herkes birbirini tutuyor, benim Türk çok arkadaşım var. Bu mahallede sorun yok. Ama Türkçe bilmeyen çok insanlar var onlar için zor, Türkçe bilmedikleri için bazen komşularını yanlış anlıyorlar, problem çıkıyor. Dil çok önemli bir şey (S., Gülşah Eker, Görüşme, 23.07.2017).

3.2.4 Vefa / Yarımburgaz'da belirsizlik

Diyeğim biz Suriye'de oturuyoruz, biz ne bilelim bomba gelecek buraya, ama birden geliyor (S., Gülşah Eker, Görüşme, 23.07.2017).

Belirsizlik, kısa vadeli planlara olan eğilimi ve ihtiyacı artırırken, söz konusu mekân olduğunda, süresiz şehirciliğin uygulama alanları da artmaktadır. Daha önce tartışılan hareketlilikle de bağlantılı olarak, günümüz modernizmi kalıcılığa, kontrole ve bilinirliğe ihtiyaç duyduğu kadar, değişime ve belirsizliğe de bir o kadar açıktır. Kent planlamadan, bireysel yaşamlara uzanan bu anlayış, uzun vadeli planlar yapmak yerine, daha kısa vadeli projeleri daha çekici kılmaktadır. Kimi zaman rastgele ya da tam tersi biçimde, beklemek yerine, insanlar gruplaşarak, topluluklar oluşturarak, organize olarak ve dayanışma içinde hızlı ve esnek olan kendi kısa vadeli planları yapmaktadır. Süresiz şehircilik, yukarıda bahsedilen, kendi kendine organize olabilme, dayanışma, topluluk oluşturma gibi dinamikleri içinde barındırmaktadır.

Genel olarak 2011'den bu yana Suriyelilerin deneyimlemiş olduğu belirsizlik, farklı boyutlarda ortaya çıkmaktadır. Yerinden edilmiş ve başka bir ülkeye iltica etmiş olmanın kendi içinde yarattığı, geleceğe dair bilinmezliğin yanında, Türkiye'de yasal ve uluslararası düzlemde sığınmacı ya da mülteci statüsünde bulunmama, 2014'e kadar temel insani haklardan yoksun ve her türlü sömürü durumuna karşı savunmasız olma, politik belirsizliğin bir sonucudur. Yapılan görüşmelerde Suriyeliler'in politik çıkmazlardan kaçındığı ve daha güvenilir bir politik ortam aradığı söylenebilir:

15 Temmuz'dan sonra, Suriyeliler'in büyük bir bölümü hükümetin gitmesinden korktu çünkü diğer partilerin Suriyeliler'e karşı tutumları ya negatif ya da belirsiz. Bir projeleri yok. Suriyeliler'in hükümete yakın hissetmesinin nedeni, 'onlar misafirdir ve onları kimse

kovamaz' dediği için. Belçika, onlar Suriyeliler'i geri gönderme kararı aldı ama ama Suriye'de güvenlik alanaları ve izleyebilecekleri yöntemler konusunda bir planları var. Türkiye'deki diğer partiler çocukça fikirlerle konuşuyorlar ve biz bunu anlıyoruz (M.A., Gülşah Eker, Görüşme, 22.03.2018).

Aynı şekilde, entegrasyon politikalarının zayıflığı ve güvencesizlik de geleceğe dair uzun vadeli planlar yapabilmenin önündeki en büyük engel olmuştur. Belirsizlik nihayetinde belirsizliktir. Suriyeliler için belirsizlik, kendi ülkelerindeki savaş ortamının yarattığı yaşam tehlikesinden, yaşamı sürdürebilmek için başvurdukları geçici işlere, geçici konutlara, mahallelere ve köylere yayılmıştır. Bu aynı zamanda, onları sömürüye açık koşullarla da yüz yüze bırakmıştır.

Geçici koruma ile ilgili temel problem, süreyi sınırlandırmadılar, 2 ya da 4 sene olabilirdi, bize net bir yorum yapmadılar, ne zaman biteceğini söylemediler, bir gün biter. Bu yarın ya da gelecekte ne ile karşılaşacağını bilmemekle ilgili. Bu şeyin kuralı ne? Diğer yandan pek çok Suriyeli, bunun iyi bir şey olduğunu da düşünüyor... Bence biz Suriyeliler'in hükümetten gelecek net bir bilgiye ihtiyacımız var (M.A., Gülşah Eker, Görüşme, 22.03.2018).

Abim ve ben çalışmak zorundaydık, Facebook'ta bir iş ilanı gördük, günlük 50 TL veriyorlardı ve çikolata fabrikasıydı. Merter'de bir fabrika... Gittik, aslında çikolatalar için plastik kalıp fabrikasıymış. 3-5 gün çalışın, deneyin, ayrılırsanız çalıştığınızın parasını alırsanız, kalırsanız ay sonunda maaşınızı dediler. İşte hiçbir koruma yoktu, ellerim yanıyordu [...] Sonunda oradan ayrıldık, paramızı tabii vermediler. Sonradan anladığım, fabrikanın asıl çalışanı Facebook'ta iş ilanı veren bir Suriyeli'ymiş. Her gün yeni insanlar alıp 3-5 gün çalıştırıyorlar, gelen kişi 5 günden fazla dayanırsa ilanı veren adam 50 TL kazanıyor. İnsan tacirleri bile daha iyiydi (M., Gülşah Eker, Görüşme, 28.04.2018).

Başka illerde kalan ya da Suriye'de kalan diğer aile bireylerinden kopuk olmaları ve sonrasına ilişkin belirsizlik, geleceğe ilişkin planlar yapmak konusunda engel teşkil etmektedir.

İstanbul'a geldiğimde planım boşa zaman harcamamaktı. Üniversiteye kabul edildim ve burs ve yurt aradım ama yoktu, 6 arkadaşım ile bir dairede kalıyorduk. Sınava gireceğim gün Suriyede'ki annem ve kızkardeşim aradı, Kilis'e gelmişler. O zamanlar durum Suriye'de giderek kötüleşiyordu, evden dışarı çıkamıyorduk ve YPG evime gelip artık burada kalamayacağımızı söyleyerek babamın kütüphanesini dağıtmış. Annem dehşete düşmüştü (M.A., Gülşah Eker, Görüşme, 22.03.2018).

İstanbul'a gelince, önce Bağcılar'da bir ev aradık... Çok kötüydü... Emlakçılar 3-4 kira birden istiyorlar, sadece bir kalacağımıza inanmadılar, 4 kişi diyorsun 20 kişi gelecek, evim mahvolacak dedi. Sonunda ısıtması olmayan bir daire bulduk, ev sahibi kışa kadar kombi takılacak dedi, sözünde durmadı (A., Gülşah Eker, Görüşme, 07.07.2017).

[...] Sonra bir kütüphaneye gittim, çevirmen arıyorlarmış. Haftanın 7 günü 12 saat 600TL'ye çalışmamı istediler. Kontrat yapmıyorlarmış çünkü öğrenciymişim, öyleyse neden haftada 24 saat çalışmıyorum da 7 gün çalışıyorum? Böyle sorunca, beni işe almadılar (MA., Gülşah Eker, Görüşme, 08.03.2018).

Bununla birlikte, yukarıda bahsedildiği gibi, toplanabilme, kendi kendine organize olma, dayanışma ve kısa vadeli planlar süreksizliğin şehirciliğin Yarımburgaz ve Vefa örneklerindeki etkinliğini kanıtlamaktadır. Vefa, yoksulluk ve görünmezlik içinde, bilinmezliği, mekânsal formu ile gözler önüne sermektedir: Vefa, naylon perdeler, plastik duvarlar, yıkık dökük ama ahşap plakalarla yamanmış, içinde yemek pişen binalar, müstemilatlar, içi çöp dolu metruk binalar, bu binalarda oyun oynayan çocuklar, içindeki çöpleri ayıran babalar, açlıktan kırılan hasta kediler, dilini bilmediğim başka insanların yaşadığı, görmezden gelinmiş *başka bir yerdir*.

Yarımburgaz ise, mekânsal olarak daha yerleşik ve dayanışma içinde organize olmuş bir semttir. Yarımburgaz'da yaşayan Suriyelilere evlerini nasıl bulduklarını ve yerleştiklerini sorulduğunda, Suriyeliler'in hemen hepsi, sınırdaki insan tacirlerine para ödeyerek doğrudan İstanbul'a geldiklerini ve ardından Suriye'den daha önce gelen yakınlarının onları karşıladığını belirtmişlerdir. İlk başlarda, 3-5 gün ile 6 ay zarfında değişen sürelerde, güvencesiz koşullarda çalışmış, farklı konutlarda ikamet etmişlerdir. Fakat yardımlaşma, organize olabilme ve Yarımburgaz halkının geri kalanı ile daha uyumlu ilişkiler kurabilme yetkinlikleri artıkça, belirsizliğin onlar için daha az rahatsız edici hale geldiği anlaşılmaktadır:

Evimizi yavaş yavaş kurduk. Bir ay sonra koltuk getirdim, sonraki ay masa getirdik. Komşular da yardımcı oldu. Dernek de bize yardımcı oldu, durum öyledir. Suriye'de her şey ucuzdu, hayat ucuz. Burası sizin memleketidir. Türkiye'de hayat çok pahalı, bizim orada 2 kişi çalışsa yeter, çocuklar okula gider (A., Gülşah Eker, Görüşme, 24.06.2017).

Oswalt (2009)'ın da belirttiği gibi, bu belirsizlik ortamı içerisinde, organize olabilme, dayanışma, ve büyük oranda doğaçlama bir yaklaşım uygulamanın, kısa ya da uzun vadeli kiralama sözleşmesi ya da tamamen bir kiralık sözleşmesinin bulunmaması veya yasa dışı kullanımı şeklinde olsun, bu unsurların, geçici bir güvensizlik ve belirsizlik unsurunu tolaredebildiği gözlemlenmiştir.

İlk olarak, buraya daha önce yerleşmiş olan akrabalarımızla buluştuk ve kendimize kalacak bir yer ayarlayana kadar onlarla kaldık. Evimizi zamanla, adım adım döşedik. Akrabalarımızın verdiği eşyalar oldu bazen sokaktan bulduğumuz eşyaları aldık eve (H., Gülşah Eker, Görüşme, 24.06.2017).

3.3 Bölüm Sonucu: Kent-Kamp-Kent Üzerine Bir Tartışma

Başka çare yok, başka çare yok. Gececek hayat (A., Gülşah Eker, Görüşme, 24.06.2017).

Yarımburgaz ve Vefa’da elde edilen bulgular aşağıdaki gibi özetlenebilir:

(i) Vefa ve Yarımburgaz mahalleleri süreksizliğe ilişkin farklı deneyimlere ve ayrı hikâyelere sahip örneklerdir. Yaşam koşulları direkt olarak Suriyeliler’in deneyimleri ve süreksizlik üzerine inşa ettikleri hikâyeleri ile ilişkilidir.

(ii) Her iki mahalle de, biri kent içi yoksul mahallesi diğeri kent çeperi mahallesi olarak aslında kapalı ve görünmez sınırlarla isole edilmiş kentsel sistemlerdir.

(iii) Her iki mahallede de Suriyeliler’in çoğu kayıtsızdır. Bu da temel ihtiyaçlarını karşılamak ve acil durumlarda korunma elde etmek için erişimleri olmadığı anlamına gelir ki bu durum adil olmayan koşullarda, dezavantajlı bir grup insan yaratmaktadır.

(iv) Yarımburgaz, çoğunlukla Suriyeli mültecilerin yaşadığı ve bir arada olduğu, yardımlaştığı ve yerli mahalle sakinlerinden ve yerel yardım kuruluşlarından yardım aldığı bir mahalledir. Diğer yandan Vefa, daha uçucu, belirsiz ve muğlak hayatlara ve pratiklere ev sahipliği yapmaktadır. Burada Suriyeli, Afgan, Kürt ve Türk mülteciler aynı mahalleyi paylaşır, Yarımburgaz’dan daha kozmopolit bir kent içi alandır.

(v) Yarımburgaz’da yaşayan Suriyeliler burada en az 2 yıldır yaşamaktadır ve burada günlük rutinlerini, yaşam pratiklerini, alışkanlıklarını ve sosyal yaşamlarını aynı kentsel alan içinde inşa edebilecekleri kendilerine ait bir evleri, yaşam alanları vardır. Çoğu göreceli olarak, onlara tamamen uygun olmasa bile sürekli bir işte çalışmaktadırlar. Diğer yandan Vefa’da sürekli bir iş, ev, sosyal yaşam ya da rutinlerden bahsetmek zordur.

(vi) Yarımburgaz kısmen yoksul ve zor koşulları olan bir konut alanı fakat burada her ailenin ‘ev’ olarak çağırabileceği bir yeri var. Buna karşın Vefa, 10-15 insanın aynı odada yaşadığı ve adına ‘ev’ dediği, içleri çöp ile dolmuş, terk edilmiş ve köhnemiş binalarıyla tamamen farklı bir görünüme sahiptir.

(vii) Yarımburgaz’daki insanlar geçici olarak tanımlandıklarının farkındadırlar ve geçici olma fikri ile başa çıkabilecek güce sahiptirler. Vefa’ya dair ilk izlenim ise, unutulmuşluk, umutsuzluk ve boşvermişliktir. Burada verilen tek mücadele hayata tutunabilmek içindir. Bu anlamda, Yarımburgaz’daki insanlar kendi politik

konumları anlıyor, seçeneklerini ve potansiyellerini biliyorken Vefa için aynı kesinlikte tespitlerde bulunmak mümkün değildir.

(viii) Savaş, politik çıkmazlar, terör, bölgesel anlaşmazlıklar ve benzer nedenlerle, göç, istemli bir eylem olmadığında, gönüllü olarak hareket edenlerle taşınmaya zorlananlar arasında çok büyük bir fark vardır. Mültecilerin hareketliliğinin kısıtlanması, kayıt altına alınmaları ve sürecin yönetimi gibi nedenlerle açıklanabilir. Mültecilerin hareketliliği, belirsizlik içinde ve kontrol altında sıkışmışken, daha iyi bir hayata erişebilmek için yasal olmayan yollar seçmeleri ise oldukça yaygındır.

(ix) Yarımburgaz ve Vefa kapalı bir sistemdir. Şehir mekezi ya da İstanbul'un diğer bölgelerini ziyaret edemeyen, hareket kabiliyeti sınırlanmış, Türkçe bilgisi ve diğer entegrasyon süreçlerinden faydalanamamış, dezavantajlı bu gruplar, sosyal ve görünmez mekânsal sınırların gerisinde kalmışlardır. Vefaise tarihi kent merkezinde ve kentsel dönüşüm süreci yarım kalmış bir semt olarak, sosyal imajı ve harabeye dönüşmüş fiziksel formu nedeniyle, halen daha az ayrıcalıklı gruplara ev sahipliği yapmaktadır.

(x) Sosyal farklılaşma, entegrasyon politikalarının yetersiz olduğu durumlarda, içine kapalı farklı sosyal grupların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

(xi) İstanbul'da yaşayan Suriyeliler için yaşam alışkanlıkları ve ritüelleri kent mekânında yer bulamamaktadır. Bu yüzden, sahip olamadıkları fiziksel mekân, sosyal medya platformlarında temsil edilmektedir.

(xii) Süreksiz şehircilik, materyalinin doğasından çok daha öte, kentteki eleştirel, sosyal, ekonomik süreçleri görünür kılan ve onları geliştiren stratejik bir araçtır.

(xiii) Süreksizlik politik bir mekân üretme paradigması olarak da ele alındığında, bu oluşum çoğunlukla kamp paradigması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vefa ve Yarımburgaz örnekleri göstermektedir ki, mimari ve kentsel tasarımın, işleyişinin oldukça farklılaştığı, ızgara dokunun düzenlendiği, kimliğin ve ifadenin en aza indirildiği, oldukça temel ve çıplak koşullar yaratan bir zamansal biçimi de vardır; Bu da kamplardır. Kampların oluşum sıklığı artarken ve var olan kamplar giderek genişlemektedir. Buradaki asıl tartışma, kamplara duyulan ihtiyaç arttıkça, kentlerin işleyiş biçiminin kampları taklit eder hale gelmiş olmasıdır. Tartışmayı daha ileri götürecek olursak, Agamben (1998, s.112), bio-politik kamplanmaya

dikkat çeker ve bugünün kentlerinin daha çok birer kamp olduğunu ve bunun Batı'nın temel bio-politik paradigması olduğunu savunur:

Zamanımızdaki kampın doğuşu bir olay olarak ortaya çıkmaktadır; kararlılıkla modernitenin politik alanını sinyalize eder. Kamplar, modern ulus devletin siyasi sisteminin belirlenmiş bir toprak ve belirleyici bir düzen (Devlet) ve otomatik kurallar aracılığı ile yaşam ibaresi (doğum ya da ulus), kalıcı bir krize girer ve devlet ulusun biyolojik hayatının bakımını direkt olarak onun görevleri arasında olduğunu kabul ettiği noktada üretilirler.

Etnograf Agier'e (2011) göre kamplar "istenmeyenlerin yönetildiği" bir şehir formudur. Bu yaklaşım doğrudan, politik çıkmazların doğurduğu yerinden edilme ve göç tartışmasına bir atıftır. 1960-70'lerde Orta Doğu ve Asya'da başlayan ve 1980'lerde Afrika'da kitlesel ölçeğe ulaşan, görece Amerika ve Doğu Avrupa'da daha küçük yer kaplayan kamplar, aslında istenmeyenleri belirli bir mesafeden kontrol etmek için politik bir stratejidir. Angie (2011) bir başka görünmez gerçeklikten bahseder, bu gerçeklik dünyanın bir kısmını adeta kesip atmış, yüksek duvarlar, elektrikli teller, engeller, çöllere ve ormanlarla bütününden koparmış gibidir ve bilinmez. Bu bilinmezlikte ise, 'Remnants' (kalıntılar) olarak adlandırdığı, kamplara, geçiş koridorlarına, adalara ya da çölün ortasına dolmuş 'kalıntılar', 'öteki' insanlar yaşarlar.

Bu bilim kurgu aslında içinde bulunduğumuz gerçekten çok farklı değildir. Görmediğimiz, yüz yüze gelmediğimiz, hareket kabiliyeti sınırlanmış ya da tamamen elinden alınmış ötekiler, bir kurum tarafından (sığınmacı, mülteci, göçmen) sınıflandırılırken, reddedilmiş, kabul görmemiş istenmeyen yabancılardır. Dünyanın bir yüzü, arındırılmış, temiz, düzenli iken, diğer yüzü hastalıklı, karanlık ve görünmezdir. Lefebvre ([1974], 1991a), *The Production of Space*'te kentsel alanların ve mekânların kategorilerini sistematik bir biçimde kapsayan bir toplumsal teoriye entegre eder, böylece mekânsal süreçleri ve olayları herhangi bir ölçekte, özelden küreselle yansıtmayı ve analiz etmeyi mümkün kılar. Schmid (2014, s.48), Lefebvre'nin temel argümanlarından yararlanarak ampirik analizler için yeni bir teorik çerçeve sunarken, kent merkezi, merkez ve çeper ilişkisini yeniden sorgular ve tanımlar:

Kent içi yapılanma, yenilenme ve yeniden geliştirmenin birçok örneği vardır. Çokuluslu şirketler ve kentin seçkinleri merkeze yakın bölgeleri tekelleştirdi ve onları üretim, ikamet ve tüketim için ayrıcalıklı alanlara dönüştürdüler; daha az ayrıcalıklı sosyal gruplar ise kentsel yaşama erişemeyen çevre alanlarına itildi.

Bu aslında, Yarımburgaz'ın ve Vefa'nın kapalı bir sistem olmasıyla paraleldir. Şehir merkezi ya da İstanbul'un diğer bölgelerini ziyaret etmemiş yani, hareket kabiliyeti sınırlanmış, Türkçe bilgisi ve diğer entegrasyon süreçlerinden faydalanamamış, dezavantajlı bu gruplar, daha önceki bölümlerde tartışılan Bon ve Repič (2016)'in bahsettiği, görünmez sınırlar kavramını örneklemektedir. Vefa ise tarihi kent merkezinde ve kentsel dönüşüm süreci yarım kalmış bir semt olarak, sosyal imajı ve harabeye dönüşmüş fiziksel formu nedeniyle, halen daha az ayrıcalıklı gruplara ev sahipliği yapmaktadır. Agier (2011, s.4)'e göre ise; bugün dünya ölçeğinde olup bitenler, her türden istenmeyeni -mülteci, yerinden edilmiş, 'rededilmiş' yabancıyı, uzak tutmak için bir mekânizma uyduran kampların çeşitli formlarının daha sofistike hali ve uzantısıdır. Hareketlilik ve sınırların kontrolüne ilişkin ulusal ve iç hükümet takıntısının egemen olduğu bir dünya bağlamında, bu kampların bir envanterinin çıkarılması mümkündür. Bugün dünya ölçeğindeki bu güncel fenomen '*human waste*' (Bauman, 2003), '*bare life*' (Agamben, 1998) ya da '*pariahs*' (Wacquant, 2008), '*margizens*' (Schuilenburg, 2008) gibi kavramlarla, özellikle sosyal dışlama ve mekânsal uzaklaştırmayı dile getirmek için kullanılmaktadır. Agier (2011, s.179)'in söylediği gibi: "Kamplar her zaman güvencesiz yerlerdir, fakat aynı zamanda nispeten istikrarlı yaşam koşullarının olduğu alanlardır". Kamplar hakkındaki bu tespiti, istikrarlı yaşam koşullarının kamp yerleşkesinin zaman içinde bir kent niteliği kazanması için zemin hazırlamaktadır.

Agier, kampları 'tüm yerlerin dışında' olarak tanımlar. Vatansız, mülteci, sığınmacı vb. hangi 'istenmeyen' kategorisinde olursa olsun, sonunda tüm yerlerin dışında bir yerde, kendilerini geçicilik ile karşı karşıya bulurlar ki, aslında bu geçicilik sonsuza dek sürebilecek bir muğlaklığa sahiptir. 'Sınır' kelimesini anlamına karşılık gelebilecek (çöl ya da orman bile olabilir) pek çok farklı şekilde deneyimlerler. Bu 'diğer yerler' Foucault (1967, s.46)'un tanımladığı gibi 'heterotofik' (*heterotopic*) alanlar olarak yorumlanabilir: "Gerçekten bir yerde konumlanabilmelerine rağmen, öyle yerlerdir ki her yerin dışındadır". 1980'lerin başında Foucault, ilk kez mültecilerin 'dışarıda hapsedilenler' olduğunu belirtmiştir. Burada kamplara bir gönderme yaparken, 'dışarı' kendine ait bir kimliği olmayan, kimse tarafından önceden sahiplenilmemiş boş alanlardır ama aynı zamanda, bir ülkenin sınırları içerisinde. Agier (2011)'e göre başka bir deyişle, 'dışarıda hapsedilenler', aslında 'araya mesafe konmuş içeridekilerdir'.

Kamp, aynı zamanda, maddi terimlerle bir ölçüde sağlamlaştırıldıkları zaman, birkaç ay içinde veya en çok birkaç yıl içinde kendilerini, çeşitli adaletsizlik, şiddet ve hayal kırıklığı sergilediği gibi başa çıkma, karşılaşma ve bir söylem edindikleri ilişkiler dünyalarına, nispeten sosyal çevrelere dönüştürdüğü bilinmektedir. Bu anlamda Agamben (1998)'in 'çıplak yaşam'ı göreceli olarak, geniş, kalıcı ve sosyal olarak heterojen bir yerleşime dönüştürür. Agier (2011)'e göre kamplar en başında, belirli sınıflara ayrılmış ve etiketlenmiş insanlık hallerinin, kümlendiği, dışlanmış, resmi ya da gayri resmi, yerel ya da küresel ölçekte yönetilen ya da tamamen soyutlanmış, kamp sakinleri, mülteciler, ne zaman ki politik bir söylem ve eylem üretirse, artık kamp bir kamusal alana, eylem yerine dönüşebilen, heterojen ama yine de geçici ve 'içerinin dışında' olan kapalı alana dönüşürler. Zamanla, bu anlar tekrarlandıkça ve çoğaldıkça, sosyal ilişkiler katmanlaşıp, mekân üretilen ve tüketilen bir yere dönüştüğünde, bu alanlar artık kamp olmaktan çıkarak, gecekondu mahallesi, getto ya da kasabaya dönüşürler ve kentin bir parçası olarak varolurlar. Bu durumu, Mehtora ve diğerleri (2016, s.55) şöyle yorumlamaktadır;

Kentsel tasarımda, geçicilik stratejik bir araç olarak varolurken yine de geçicilik askıya alınmış, süreli bir oluş olarak görüldüğünden günümüzde sahip olduğu potansiyele ulaşamamıştır. Geçiciliğin potansiyelini ortaya çıkarmak ve kentçilik tartışmasında geçerli bir öge olarak kabul etmek için, çeşitli yöntemleri ve kalıcı diyalektik ilişkisini sorgulamalıyız.

Süreksizlik yerleşimler için sadece materyal farklılığını ifade etmez, aynı zamanda kent yaşamını destekleyen ve materyalden öte politik bir uzlaşma sağlayan bir araçtır. İhtiyaçlara ya da fırsatlara göre ortaya çıkan, bir araya gelen ya da bölümlenen, pazar dinamiklerinin ve kaynaklarının nabzını tutan geri dönüştürülebilir bir araçtır. Bu anlamda, materyalinin doğasından çok daha öte, kentteki eleştirel, sosyal, ekonomik süreçleri görünür kılan ve onları geliştiren stratejik bir kaynaktır. Bunun yanında, süreksizlik politik bir mekân üretme paradigması olarak da ele alındığında, bu oluşum çoğunlukla kamp paradigması olarak karşımıza çıkar. Bu şekilde belli koşullar ve sınırlar altında ortaya çıktığında kamp ve kent arasındaki ayrım net değildir. Bu anlamda kullanılan materyalin hafifliği yerleşimin geçici olduğunu varsaymamıza neden olurken, beton ya da tuğla gibi materyallerle kalıcı yerleşimlerle özdeşleştirilir.

Mehtora ve diğerlerine (2016, s.58) göre, kent ve kampı birbirinden ayıran öncelikli göstergeler oldukça kesin gibi görünse de, daha yakından bakıldığında, örneğin

kümelenme biçimlerine ya da temel birimlerine bakıldığında benzerlikler olduğunu vurgular. Diğer bir deyişle, geçici ve kalıcı, kompleks ve indirgeyici arasındaki farka şehircilik anlamında bakarsak aslında bu farkların estetik kaygılardan ortaya çıktığını savunur.

Kamp ve kentin hem daha radikal hem de aşırı tezahürlerinin, alan üretiminin tamamen ters paradigmaları olduğunu iddia edilebilir. Ontolojik farklılıkları anlamında estetik olarak benzer olmasına rağmen, birbirlerinden oldukça farklıdırlar. Kamp ve şehir sıklıkla karıştırılmıştır çünkü kategorizasyon sürecinde, verimsiz ön yargılar, çoğu kez gerçek doğalarının daha önemli unsurlarını dikkate almadan kullanılmaktadır. Bu durum aslında zorunludur, uzun ömürlü ve kalıcı olma amacıyla yapılanma ve geçici bir istisna halini korumak için sökülebilir, kaldırılabilir olması yerleşimin ilk baştaki kurulma amacından kaynaklanır. Fakat içinde bulundukları koşullar göz önüne alındığında, işleyiş biçimleri bakımından daha derin bir ayrım ve daha belirsiz bir kanıt vardır.

Kent ve kamp, materyalin yanında form bakımından da birbirinden ayrılabilir. Mumford (1986)'un *The Disappearing City*'de bahsettiği gibi, kent formunun yıllar içinde nasıl değiştiği ve kentsel görünümün farklılaştığı durumlar göz önüne alındığında, forumun tek başına kenti kamptan ayıramaya yetmediği anlaşılmaktadır. 1920'lerden bu yana kent, sosyal bir fenomen olarak artırılmaktadır. Park (1967); Wirth (1938), yeni kent kurgularının, toplumsal ilişkiler ve insan etkileşimleri üzerinden şekillendiğine dikkat çekmektedir. Kentin gerçek doğası, morfolojisi ya da ölçeği olmaktan öte, sosyal etkileşimleri, bunların altında yatan prensipleri ve sosyal dönüşümleri odak noktasına alır. Park'ın (1967) perspektivinden bakıldığında kent ve kamp arasında, yoğunluk, ölçek, mimari ya da zenginlik gibi niteliklere dayalı bir ayrım yapılması zordur, burada ontolojik olarak esas olan, kentin sosyal bir fenomen olmasıdır; sahip olduğu fiziksel niteliklerini kendini dönüştürmek ve insan ilişkilerini beslemek adına, kendini sürdürme araçları olarak kullanmaktadır.

4. SONUÇ

Teknoloji ile birlikte artan devingenlik, bilginin, şeylerin ve insanların akışı 21. yüzyıl'ın büyük göç dalgasını beraberinde getirmiştir. Diğer yandan, ekonomik, dini, etnik çıkmazlar göçü milyonlarca insan için zorunlu hale getirmiştir. Uluslararası insani yardım uzmanı, Kleinschmidt (2015)'in dediği gibi: “Mülteci kampları yarının kentleridir.”

Geçici çözüm olarak görülen mülteci kamplarının izini süreksiz şehircilik üzerinden okumak ve kentte izini sürmek, mültecilerin kendi kendine organize olma biçimlerine yönelik bir anlatı sunmaktadır. İstanbul bugün kapalı, temel hak ve hizmetlere erişimi sınırlı, hareket alanı kısıtlı ve görünmez sınırların ardında yaşayan topluluklara ev sahibi yapmaktadır. Geçici kalıcılık gibi kendi içinde ikilem yaratan uygulamalardan, uluslararası göç politikalarının muğlaklığına kadar, belirsizlik her düzeyde kendini ortaya koymaktadır. Bu belirsizliklerin bir sonucu da, kısa ömürlü çözümler, hayata geçirmesi kolay ve değiştirebilir esnek araçlar üretmek ve kullanmaktır.

Bu anlamda, süreksiz şehircilik, sürekli olarak yeni katmanlar kazanan kentin, süreksiz yerleşim görünümüne izin veren olay ve olgular karşısında sosyal ve fiziksel sınırlarının daha farklı bir anlam kazanmasını sağlamaktadır. Süreksiz görünümünün mekânı dönüştürme kapasitesi kentin peyzajındaki önemli bir niteliği temsil etmektedir. Özel alanlar kamulaşır, kent dokusu geçirgen bir yapıya dönüşür çünkü kent içindeki donatılar, topluluklar için beklenmedik yeni kutlama, tapınma, festival ya da sığınma alanları haline gelmektedir. Bu süreksizlik kimi zaman, kentin içine dağılmış ayrı toplulukları bir araya getirmekte, sosyal etkileşimi yerellik çatısı altında artırmaktadır.

Süreksiz şehirler sıklıkla hafif, geri dönüştürülebilir materyallerle kurulurlar, böylece bulundukları çevrenin özgün niteliklerine adapte olabilir ve farklı mekânsal koşulları taklit edebilirler. Süreksiz şehircilik ani mekânsal ve sosyal değişiklikleri organize eden hızlı bir araç olarak işlevlenirken aynı zamanda kendini atmosferini simüle eder.

Araştırmanın yürütüldüğü iki semt olan Yarımburgaz ve Vefa düşünüldüğünde, Yarımburgaz, yerleşik sabit mekânsal ve sosyal koşulları ile geçiciliğin kalıcı bir zaman dilimine yayıldığı izlenimini verirken, karşıt olarak Vefa'nın süreksizliği ve belirsizliği hem mekânsal hem sosyal boyutlardadır.

İnsanlık hallerini, 1951'den bu yana mutlaka sınıflandırmak gerekliliği, Suriyeli misafirlerin, mülteci olmak için önce sığınmacı, sığınmacı olmak içinse BMMYK'ya, diğer bir deyişle, bir muhattaba ihtiyaç duymalarının sebebidir. Türkiye'ye gelen ve sığınmacı statüsü alamayan yerinden edilenlerin durumu –en azından geçici koruma ve geçici kalıcılık programlarına kadar- politik ve toplumsal gerginlikler ekseninde, ifade yoksunluğu ve sıkışıp kalmışlığın insanlık halidir.

Bugün, Suriyeli mültecilerin, %90'ı kampların dışında, kentlerde yaşamaktadır. Süreksiz şehircilik sunduğu kavramsal çerçeve kapsamında, mekânsal ve sosyal ilişkiler bakımından kent-kamp diyalektiği, materyalinin doğasından çok daha öteye taşımaktadır. Süreksiz şehircilik kentteki eleştirel, sosyal, ekonomik süreçler ile birlikte politik bir mekân üretme paradigması olarak da ele alındığında, bu oluşum kamp paradigması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yarımburgaz ve Vefa örnekleri göstermektedir ki;

Kentte yaşayan mülteciler için zaman gündeliktir. Sosyal yaşamları, dil, erişim, ötekileştirme, yoksulluk gibi nedenlerle kendi içine dönük, dışarıya kapalıdır. Gündelik yaşamları, gün içindeki rastlantısal olaylar dışında, çalışma ve uyku saatlerine bölünmüştür. Geleceğe dair programlar yapmamaktadırlar.

Hareket, fiziksel ve sosyal fakat görünmez sınırlarla kısıtlanmıştır. Kent içinde, ulusal ya da uluslararası hareket edebilme hakları belirli yasa ve uygulamalarla kontrol altına alınmıştır. Sosyal dışlama ve sömürüye açık durumlarla baş etmek zorunda olmaları, kentte kendi sosyal sınırlarını çizmelerine neden olmaktadır. Kabul görme ya da kabul görme ihtiyacı 'yabancılık' hissini tetikledikçe, görünmez sınırlar giderek derinleşmiştir.

Eylem, kısıtlanmıştır ve kimliğin dışavurumunu sağlayan, kutlamalar, ritüeller, toplantılar kontrol altına alınmış, bazıları yasaklanmıştır. Eylemin eksikliği, kentte politik bir söylem üretmenin önüne geçmiştir. Öte yandan, eylem kendi mekânsal formunu ortaya koymaktadır. Süreksizlikte eylem kendini, Vefa'da olduğu gibi, hafif materyallerin kullanımı ve yıkıntıların arasındaki hayatlar ile ortaya koymaktadır.

Belirsizlik, bu araştırmada büyük ölçüde politik muğlaklıktan beslenmektedir. Belirsizlik süreksiz olma fikrini güçlendirirken, geleceğe ilişkin plan yapmama ve aidiyet hissini yaralamaktadır. Bu durum kentte, idareten kullanılan mekânlar, boşverilmiş, yatırım ya da bakım yapmaya değer görülmemiş yapısal bir çevre ile gözlemlenebilir.

Bugün mülteci kampları, süreksiz yerleşimler olarak sınıflandırılmalarına rağmen, yarım asırı aşkın bir süre boyunca varlığını sürdürebilen, kendine ait metabolizması, sosyal çeşitliliği ve farklı mekânsal formları olan, kentsel donatılara sahip, politik söylem üretebilen mekânlardır. Kamplar, materyalin doğasından çok daha öte, sosyal ağların ve kent paradigmasının ortaya çıktığı mekânlardır. Kent-kamp tartışmasına itafen, kamplar sadece, ne içeride ne dışarıda olabilen, biyolojik varlığı sürdürmeye yönelik yerler değildir, sadece *başka bir yer*dir. Öte yandan, kentler de mekânsal ayrışmanın ortaya çıktığı, ne içeride ne dışarıda olabilen topluluklar için *başka yerler* yaratır. Kentteki bu *başka yerlerde* de tıpkı kamplarda olduğu gibi, zaman gündelik, sınırlar görünmez, eylem kısıtlı ve belirsizlik kalıcıdır. Kamplar, bir amaç doğrultusunda inşa edilen mekânlar olarak tanımlanabilir fakat, emeğin, işi ve eylemi boyunduruğu altına aldığı, sadece yaşamayı sürdürebilme çabasının var olduğu mekânlar, bir amaca yönelik olmasa dahi kamp paradigmasını ortaya koymaktadır. Süreksiz şehircilik üzerinden okunduğunda, kent ve kamp, günümüzde keskin çizgilerle birbirinden ayrılamaz, kent-kamp-kent diyalektiği birbirini üreten ve birbirine dönüşen süreçler bütünüdür.

KAYNAKLAR

- Adams, C.** (1998). Japan's Ise Shrine and its Thirteen-Hundred-Year-Old Reconstruction Tradition, *Journal of Architectural Education*, 52, s.1.
- Agar, M.** (2006). Culture: Can you take it anywhere? *International Journal of Qualitative Methods*, 5 (2), 1-16.
- Agamben, G.** (1998). *Homo Cacer: Sovereign Power and Bare Llife*. 1942 Stanford, CA: Stanford University Press.
- Agier, M.** (2011). *Managing Undesirables*. Cambridge, UK; Malden, MA: Polity Press.
- Arendt, H.** (1943). We refugees, *Menorah Journal*, 31 (1), 69-77.
- Arendt, H.** (1958). *The Human Condition*, Chicago: University of Chicago Press.
- Atkinson, P., Coffey, A. & Delamont, S.** (1999). Ethnography: Post, past, and present. *Journal of Contemporary Ethnography*, 28, 460-471.
- Bauman, Z.** (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Bishop, P., Williams, L.** (2012). *The Temporary City*. New York: Routledge.
- BMMYK** (2018). Fact Sheet : Cote d'Ivoire. <<https://www.unhcr.org>> (Erişim: 01.07.2018).
- BMMYK** (2018). *Figures at a Glance. Statitically Yearbooks*, <<https://www.unhcr.org>> / (Erişim: 01.07.2018).
- BMMYK** (2018) *Refugee Facts*. <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/what-is-a-refugee/> (Erişim: 02.01.2018).
- BMMYK** (2017). *Somalia Situation Supplementary Appeal*. <<https://www.unhcr.org>> (Erişim: 01.07.2018).
- BMMYK** (2017). *Turkey Fact Sheet October 2017*. <https://www.unhcr.org> (Erişim: 01.07.2018).
- BMMYK** (2014) *Policy on Alternatives to Camps*, Eylöl 2014.
- BMMYK** (2011). *1951 Genava Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol*. <https://www.unhcr.org> (Erişim: 03.04.2017).
- Bon, N. G., Repič, J.** (2016). *Moving Places: Relations, Return and Belonging*. New York: Berghahn Books.
- Branzi, A.** (2015). Ten Humble Reccomendations for a new Athens Charter, Jeannette Sordi, Felipe Vera (Ed.), Santiago: Ediciones ARQ, 24.
- Bullein, W.** (1576). *A brieve and short discourse of the vertue and operation of balsame with an instruction for those that haue their health to preserue the same*. .Imprinted at London: By G. Robinson.

- Byung-Chul Han**, (2011). *Shanzai: Dekonstruksiyon auf Chinesisch*. Berlin: Merve.
- Carey, L.** (2017). Is Mexico City's Tepito Market the Most Dangerous in the World? <<https://theculturetrip.com/north-america/mexico/articles/is-mexico-citys-tepito-market-the-most-dangerous-in-the-world/>> (Erişim: 03.07.2018).
- Celant, G.** (2013). *Ephemeral Monuments: History and Conservation of Installation*. Barbara Ferriani and Marina Pugliese (ed.). Los Angeles : Getty Conservation Institute.
- Certeau M.** (1984). *The Practice of Everyday Life*. Berkeley: University of California Press.Chase,
- Cilga, M. (2018)**. Syrian Refugees and NGOs in Turkey Local and International NGOs That Support the Syrian Refugees in Turkey. Graph commons <<https://graphcommons.com>> (Erişim: 04.07.2018).
- Corkran, J. F.** (1849). *History of the National Constituent Assembly, from May, 1848*.
- Crumrine, R., Morinis, A. (2000)**. *Pilgrimage in Latin America*. New York: Greenwood Press.
- Debord, G.** (1981) Preliminary Problems in Constructing a Situation, *Situationist International Anthology*. Berkeley: Bureau of Public Secrets (ss. 43-45).
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S.** (2000). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. Norman K. Denzin & Yvonna S. Lincoln (Ed.). *Handbook of Qualitative Research*.1-28. Thousand Oaks, CA: Sage: US: Sage Publications, Inc.
- DGMM** (2015) *Officially registered Syrian Refugees in Istanbul, March and July 2015 Comparison*. Erişim adresi: https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2016/07/Ist_NA_Report.pdf. (Erişim: 24.06.2018)
- Duranti, A.** (2009). *Linguistic Anthropology: A Reader*, LA: John Wiley & Sons.
- Erder, S.** (2015). Sıradan insanların küreselleşmeye cevabı: Düzensiz göç, İstanbul bir kervansaray mı?) *Göç Yazıları içinde* (Der.) Uçarlar (Göç Yazıları, Der., 75-85), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- European Comission.** (2007-2016). *State of European Cities Report, study contracted by the European Commission*, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/urban/stateofcities_2007.pdf (Erişim: 12.05.2018).
- Ewart, E.** (2013) *Space and Society in Central Brazil: A Panará Ethnography*. London: Bloomsbury Academic.
- Feinman, S. (2008)**. Blacker-than-black Market.<<https://www.good.is/articles/blacker-than-black-market>> (Erişim: 03.07.2018).
- Fetterman, D. M.** (1998). Applied social research methods, *Ethnography: Step by step*, (2nd ed. Vol:17).Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications.

- Foucault, M.**(1967) Of Other Spaces, Heterotopias. Architecture, Mouvement, Continuité 5 (1984): 46-49. *Original Publication: Conférence au Cercle d'études architecturales.*
- Geertz, C.** (1973). *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books.
- Gehl, J.** (2006). Life, Spaces, Buildings and in the Said Order Please. Moor, M., Rowland, J. (Ed.) *Urban Design Futures*, (ss. 70–75). London: Routledge.
- Graham, S.,** (2010). *Cities under Siege. The New Military Urbanism*. London, New York: Verso.
- Gray, M. (2017).** Qoyllur Rit'i. Places of Peace And Power.
<https://sacredsites.com/americas/peru/qoyllur_riti.html> (Erişim: 03.07.2018).
- Green, P.** (2015). Mobility, Stasis and Transnational Kin: Western Later-life Migrants in Southeast Asia. *Asian Studies Review* 39 (4), ss. 669-685).
- Hall, S.** (2012). *City, Street and Citizen: the Measure of the Ordinary*. London and New York: Routledge.
- Haydn, F. & Temel, R. (eds).** (2016). *Temporary Urban Spaces: Concepts for the Use of City Space*, Basel Brickhauser.
- Harvey, D.** (1990). *The Condition of Postmodernity: An Enquiry Into The Origins of Cultural Change*. Oxford, England: Blackwell.
- Hitoshi, A. & Masahige, M.** (2010). 'Megahouse', in Wilkins (ed), *Distributed Urbanism: Cities After Google Earth*, (ss. 57-62). London: Routledge.
- Hou, J.** (2010). *Insurgent Public Space Guerrilla Urbanism and The Remarking of Contemporary Cities*. New York: Routledge.
- Hughey, M.W.** (2012). *White Bound: Nationalists, Antiracists, and the Shared Meanings of Race*. California: Stanford University Press.
- İçduygu, A., Erder, S. & Gençkaya Ö.F.** (2014). *Türkiye'nin Göç Politikaları 1923-2023: Ulus Devlet Oluşumundan Ulus Ötesi Oluşumlara*. MiReKoç Proje Raporları.
- İstanbul'a Gelen Sığınmacıları İzleme Platformu** (2013). Yok Sayılanlar; Kamp Dışında Yaşayan Suriye'den Gelen Sığınmacılar İstanbul Örneği <http://www.madde14.org/images/4/4b/SuriyeistanbulplatformYoksay%C4%B1lanlar2013.pdf> (Erişim: 04.05.2018).
- Jamasmie, C.** (2013). Chile's Codelco to extend El Salvador copper mine's life by 20 years.< <http://www.mining.com/chiles-codelco-to-extend-el-salvador-copper-mines-life-by-20-years-16521/>> (Erişim: 03.07.2018).
- Judd, D.** (1975). *Curating and Re-imagining the Ephemeral City*. Gurney, K. (Ed.), 2015. Basingstoke, Hampshire : Palgrave Macmillan.
- Karp, I.& Kratz, C.** (2016). *Museum Frictions: Public Cultures GlobalTransformations*. Durham, NC: Duke University Press.
- Kirişçi, K.,** (1992). Refugee movements and Turkey, Ankara: Tanmak Publications.

- Kleinschmidt, K.** (2015). Refugee camps are the "cities of tomorrow", says humanitarian-aid expert. Dezeen 23 Kasım 2015 < <https://www.dezeen.com/2015/11/23/refugee-camps-cities-of-tomorrow-killian-kleinschmidt-interview-humanitarian-aid-expert/>> (erişim tarihi: 03.07.2018).
- Lefebvre, H.** (1991a). *The Production of Space*. New York: Blackwell.
- Lefebvre, H.** (1991b). *Critique of Everyday Life*, London. Verso.
- Lo, A., Macguire, E.** (22 Kasım 2017). How Sweden's arctic 'millipede town' Kiruna is slowly moving. CNN. < <https://edition.cnn.com/style/article/sweden-kiruna-relocation/index.html>> (Erişim: 03.07.2018).
- Mathews, G.** (2011). *Ghetto at the Center of the World: Chungking Mansions*, Hong Kong. University of Chicago Press.
- Massey, D.** (1994). *Space, Place, and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Massey, D.** (2005). *For Space*. Los Angeles: Sage.
- Mayan, M.** (2009). *Essentials of qualitative inquiry*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press.
- Mehtora, R.**, (2008). Negotiating the Static and Kinetic Cities: The Emergent Urbanism of Mumbai. Andreas Huyssen (Ed.), *Other Cities, other worlds: Urban imaginaries in a globalizing age*. Durham: Duke University Press.
- Mehtora, R., Vera, F.** (2014). Kumbh Mela: Robustness and adjustments in an ephemeral megacity, *GSD Urban India Project* | Harvard University. < <https://mittalsouthasiainstitute.harvard.edu/wp-content/uploads/2013/05/Kumbh-GSD-Proposal.pdf>> (Erişim: 03.07.2018).
- Mehtora, R., Vera, F.** (2016). *Ephemeral urbanism: Cities in constant flux*, Santiago: Andros SA.
- Moragas, D.** (2014). Ephemeral Urbanism: Urban activities and transformations public space: Spaces for everyone. Freddy, Cooper (Ed.), *Creative Adjacencies: New Challenges for Architecture, Design and Urbanism*. (1st ed, ss. 36-43) Facultad de Arquitectura, Diseño y Estudios Urbanos, Pontificia Universidad Católica de Chile & Faculty of Architecture, KU Leuven.
- Muecke, M. A.** (1994). On the evaluation of ethnographies, *Critical Issues in Qualitative Research Methods* (pp.187-209), CA: Thousand Oaks Sage.
- Mumford, L.** (1986). *The Dissapearing City*. New York: Pantheon Books.
- Nambiar, S.** (2017). The History Of The Durga Puja Festival. Culturetrip 9 Şubat 2017. < <https://theculturetrip.com/asia/india/articles/the-history-of-the-durga-puja-festival/>> (erişim tarihi: 04.07.2018).

- Oswalt, P., Overmeyer, K. & Misselwitz, P.** (2009). Patterns of the Unplanned, *Pop Up City*, Terry Schwarz and Steve Rugare (Ed.). Cleveland, OH: Cleveland Urban Design Collaborative, 7.
- Park, R.** (1967). *On Social Control and Collective Behavior*. (Ed.)Ralph Turner. Chicago: University of Chicago Press.
- Palermo, P. & Ponzini, D.** (2012). *Place-making and Urban Development*. London: Routledge.
- Phillips, T.** (2010). Urbanism for the masses (s.28). *The Guardian Weekly*, December 31.
- Robinson, J.** (2006). *Ordinary cities: Between Modernity and Development*, London, Routledge.
- Salazar, N.B. & Smart, A.** (2011). Anthropological Takes on (Im)mobility, *Identities. Global Studies in Culture and Power* (Vol. 18.6, i–ix) Taylor & Francis Online. <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1070289X.2012.683674?scroll=top&needAccess=true>> (Erişim: 12.04.2018).
- Shane, D., G.** (2011). *Urban Design since 1945: A Global Perspective*. New York: Wiley.
- Sorkin, M.** (2008). *Indefensible space: The architecture of the National Insecurity State*. New York: Routledge.
- Soja, E., W.** (2000). Regional Urbanization and the End of the Metropolis Era. Bridge, G. & Watson, S. (Ed.), *A Companion to the City*, Oxford: Blackwell.
- Srinivas, M.N.** (2013). *The Remembered Village*.(2nd ed). New Delhi: Oxford University Press.
- şen, B. & şen, A.** (2015). İstanbul'un öteki yüzü ve araftakiler: Surişi İstanbul'da göç, yoksulluk ve göçmen mekânları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21, ss. 31-58).
- The Jewish Agency** (2005). The first moshav ovedim (workers' settlement) in Erez Israel. <<http://www.jewishagency.org/places-israel/content/26057>>
- Urban Catalyst** (2007). *Urban Pioneers: Temporary Use and Urban Development in Berlin*. Berlin: Jovis.
- Watson, S.** (2006). *City Publics: The (Dis)enchantments of Urban Encounters*. New York: Routledge.
- Wirth, L.** (1938). Urbanism as a Way of life source: *The American Journal of Sociology*, (44.1, 1-24).
- Wolcott, H. F.** (1999). *Ethnography: A Way of Seeing*. Walnut Creek (Ed.), CA: Alta Mira Press.
- Yhakurta, T. G.** (2001). The City of the Festival: The Durga Pujas of Contemporary Calcutta. *Lecture for Stanford's South Asia Institute*. Standford University.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Gülşah Eker
Doğum Tarihi ve Yeri : 20.01.1989, Ankara
E-posta : g.ekerg@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü (2013).
- **Yükseklisans** : İstanbul Teknik Üniversitesi, Kentsel Tasarım Anabilim Dalı, Kentsel Tasarım Lisansüstü Programı (2018).

MESLEKİ DENEYİM:

- Humanitarian OpenStreetMap Team Turkey & Yer Çizenler Herkes İçin Haritacılık Derneği (2017 -)
- Nike Turkey, Marketplace Development Department (2016 – 2017)

SUNUMLAR:

- Eker, G. 2018. Temporality, Ephemeral Urbanity & Refugees” - Urban and Regional Planning Seminars: Transformation of Urban Systems 10 April 2018, Istanbul Technical University, Istanbul, Turkey
- Eker, G. 2018. Humanitarian Field Projects, OpenStreetMap and Missing Maps - Çarşamba Seminerleri: Visual Communication, 21 March 2018, Mimar Sinan Fine Arts University, Istanbul, Turkey
- Eker, G., Günay, Z. 2017. An investigation of ephemeral urbanism in Istanbul - Uluslararası Konferans Rethinking Global Urban Justice Conference, 11-13 September 2017, University of Leeds, UK